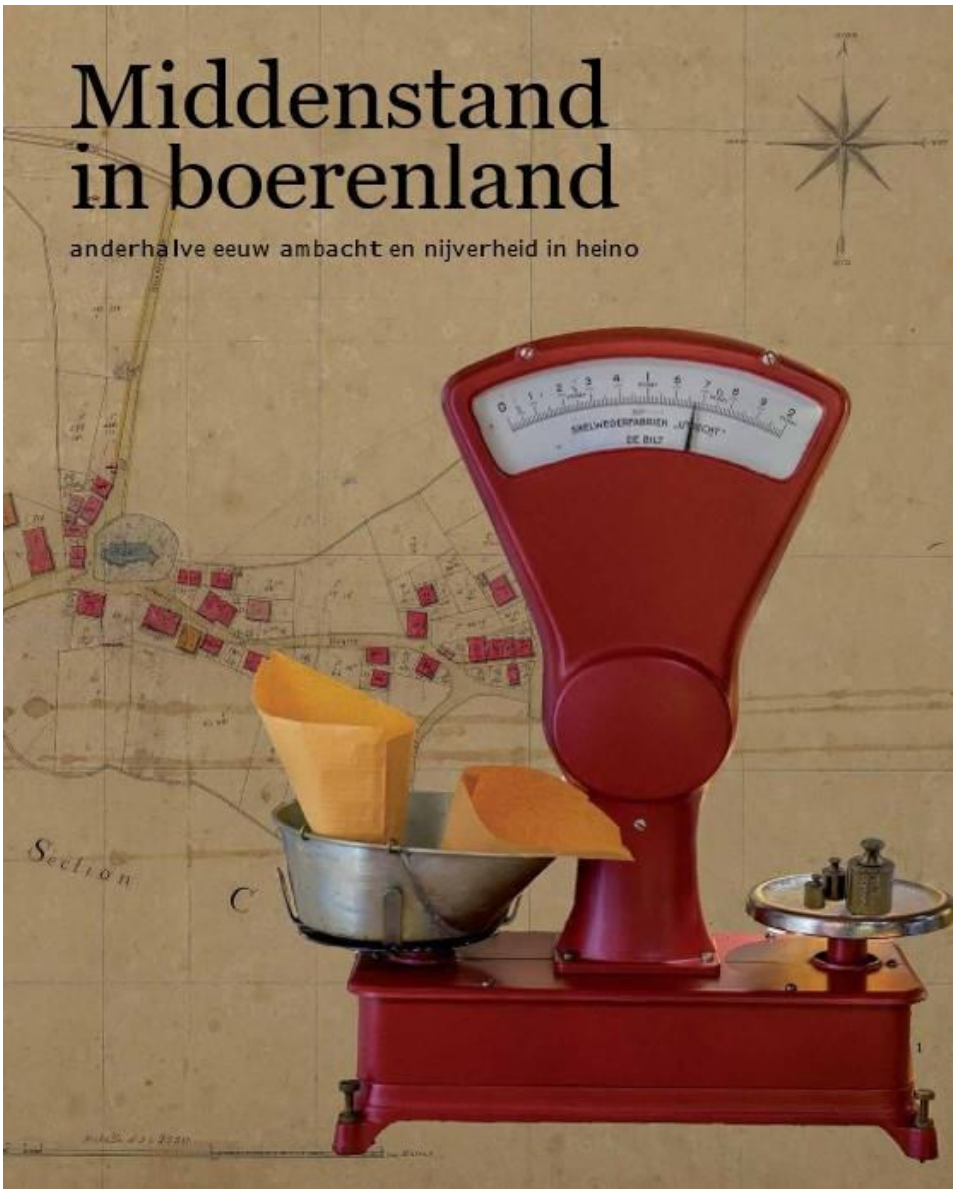
Vereniging voor Heemkunde te Heino

www.omheino.nl

In het boek zijn in de tekst noten opgenomen en op pagina 251 verantwoord.

Een aantal daarvan verwijst naar artikelen in de door ‘Omheining’ uitgegeven contactbladen. In dit bestand zijn die artikelen opgenomen.

Noot	Omschrijving
7	De bewoners van Dorpsstraat 7-9-11 en hun beroepen zijn omschreven in het contactblad 1988 nr. 3 door Jennie Pruim-Reinders.
8	De familie Van Langen is beschreven in het contactblad 1992 nrs. 1 en 2 door Henk van Veen en Wietze Schmitz.
9	De familie Thoben-Meijnders is beschreven in het contactblad 2017 nr. 4 door Jennie Pruim-Reinders.
10	De familie Siero is besproken in het contactblad 1983 nr 1.
11	Dorpsstraat 36-38 is beschreven in het contactblad 2020 nr. 3 door Jennie Pruim-Reinders (NB: het artikel heeft betrekking op **Canadastraat 36 – 30 jaar Wereldwinkel**).
12	De familie Satink is beschreven in het contactblad 1985 nr. 4 door Wim Grootenhuis en Jennie Pruim- Reinders.
13	De familie Vorrink is beschreven in het contactblad 1991 nr. 1 door Wim Grootenhuis.
14	De familie Stavorinus is beschreven in het contactblad 2013 nr. 4 en 2014 nr. 1 en 2
16	De geschiedenis van het pand en de Hof van Rakhorst is beschreven in het contactblad 1988 nr. 4 door Jennie Pruim-Reinders.
18	De familie Hassink is omschreven in het contactblad 1997 nr. 4 door Jennie Pruim-Reinders.
19	De familie Wolters is beschreven in het contactblad 2004 nr. 3 door Anton Heijmerikx.
20	Het bedrijf van Veltkamp is beschreven in het contactblad 2010 nr. 2 door Gerard Veltkamp.
21	Busonderneming ‘Nu effe weg’ Meinderink is beschreven in het contactblad 1983 nr. 1 door H. van Bommel.
25	De geschiedenis van de Coöperatieve Stoom-Zuivelfabriek Heino en Heino Krause is beschreven in het contactblad 1987 nr. 3 door G. Stapel en in de Canon van Heino, pag. 72-73.

RONDWANDELINGEN DOOR HEINO (1)

In het boek "Uit de geschiedenis van de Marke en Schoutampt van Heino" beschrijft Mgr. Antonius Egbertus Rientjes een rondwandeling door het dorp zoals het zich omstreeks 1845 aan de wandelaar voordoet.
Begint hij "bij den Molen" (ter hoogte van Hooglugt en de Hubo), wij beginnen "Rondom den toren".

Momenteel wordt er in het dorp druk gewerkt aan de realisatie van een nieuw winkelcomplex met daarboven appartementen in het voor iedereen bekende "Gat van Heino", thans Munnikenhof geheten.

In het foto-archief van onze vereniging bevindt zich een foto, die gemaakt is in de zomer van 1906, dus ruim 80 jaar geleden, van het gedeelte van het "Gat van Heino", dat men vanaf de kerk en de markt ziet. De foto is indertijd gemaakt door de heer Steunenberg.

Het Oortwijnshuis in 1906

Het huis geheel links op de foto is nu bloemenshop "Fleurissant" en geheel rechts nu café-restaurant "Marktzicht".
Van enkele personen, die op de foto staan, hebben wij de naam kunnen achterhalen. Zijn er lezers, die de voor ons onbekende personen kennen, dan horen wij dat graag. De man met de lange witte kiel is schilder Jan Delmte, achter hem staande tegen het venster Aaltje Kuiper. De vrouw met het meisje op de arm is Willemina Delmte-Mulder en het meisje Mina Delmte, geboren 11 februari 1906 te Heino. Staande bij haar, haar

dochter Jo Delmte, geboren 31 juli 1900 te Heino en haar zoon (het jongetje met het witte blousje) Jacob Delmte, geboren 1 februari 1903 te Heino.
Het gezin Delmte woonde in die tijd op het adres Dorpsstraat 3, nu kapsalon Sinnige.
Op het reclamebord: Brood-Koek-Beschuit, Chocolade-suikerwerken, "De Bijenkorf", Handel in kruidenierswaren.
In welk jaar het grote witte huis op de foto gebouwd is, is niet met zekerheid te zeggen. Want zoals Mgr. A.E. Rientjes schrijft: "Daar is in het gehele dorp geen enkel oud geveltje te vinden, slechts eenige jaartal-ankers (1763) in Oortwijnshuis", kan het huis inderdaad uit 1763 stammen. In ieder geval woont er in de vorige eeuw de familie Oortwijn.

Gaan we de geschiedenis van het huis na, dan vinden we in het boek "Heino, een geschiedenis van mens en plaats" van de heer Jan Bieleman op bladzijde 53 het volgende: Aan de hand van de zogenaamde Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel behorende bij de eerste kadastrale minuutplans schetst hij een beeld van de eigenaar/bewoner van de diverse panden aan de Canadastraat en de Dorpsstraat, kort na de franse tijd (1818).

In het huis op de foto Dorpsstraat 7-9-11 is dan woonachtig Berend Klomp, schoenmaker, en het huis draagt de naam "Het Ambacht".
Deze Berend Klomp of wel Bernardus Klomp wordt te Raalte R.K. gedoopt op 23 oktober 1768 als tweede zoon van Antonij Klomp en Hermina Overbeek. Zijn oudere broer Antonius Franciscus Klomp wordt, na de franse tijd, de eerste burgemeester van Heino.

Het is mogelijk, dat de vader Antonij Klomp, in 1763 het huis op de foto heeft gebouwd, want op 3 mei 1760 wordt gerechtelijk vastgelegd, dat hij en zijn drie oudere zusters hun aandeel uit de ouderlijke boedel krijgen, die dan nog man-delig is.

Als we nagaan, wie er allemaal in het huis gewoond hebben, dan komen we op een groot aantal bewoners.
In **eerste** instantie waarschijnlijk Antonij Klomp (1742-1815) en Hermina Overbeek (overleden 1795) met hun zeven kinderen.
Ten **tweede** tot 1832 Bernardus Klomp, zoon van Antonij, schoenmaker (1768-1832) en Maria Butink (1790-1845) met hun zes kinderen.
Ten **derde** van 1832 tot 1846 Maria Butink en haar tweede echtgenoot Antonius Wieten (1794-1854) en de kinderen uit haar eerste huwelijk.
Ten **vierde** van 1846-1890 Gerhardus Oortwijn, broodbakker en winkelier in kruidenierswaren (1817-1883) en Johanna Klomp (1823-1892), dochter van Bernardus Klomp, met hun kinderen + Antonius Wieten.
Ten **vijfde** van 1890-1899 Theodorus Johannes Oortwijn, bakker, zoon van Gerhardus, en Johanna Vulkers met hun kinderen + Johanna Klomp.
Men vertrekt in 1899 naar het pand Dorpsstraat 57.
Ten **zesde** van 1899-1921 Gerhard Johan Kuiper, bakker, zijn zuster Aaltje Kuiper, zijn nicht Geertruida Hendrika Kuiper, zijn vader Derk Kuiper en zijn broer Albert Kuiper.

Omstreeks 1890 en 1910 wordt het huis anders ingedeeld, waarschijnlijk verbouwd. Het bestaat uit drie woongedeelten en is daarom ook genummerd Dorpsstraat 7-9-11. In augustus 1921 koopt de Diakonie van de Ned. Herv. Gemeente te Heino het gehele pand aan van Gerhard Johan Kuiper en sedert die tijd staat het huis bekend als diakoniehuis.

Vervolgens wonen er:

Dorpsstraat 11

1921-1931	Wilhelmina Adriana van der Laan, weduwe Dijsselhof
1922-1923	Mannes Biesemaat, arbeider, en Hendrikje Kuiper
1923-1923	Willem Schuur, spoorwegarbeider, en Martje Bieze
1924-1925	Hermanus Ottenkamp, klompenmaker, en Bartje van Leeuwen
1927-1932	Hermannus Kerkdijk, arbeider, en Johanna Zielman
1925-1937	Dirkje Jolink-van Dijk
1938-1955	Johannes Hendrikus Vlierhuis, broodbakker
1938-1940	Anna Gerharda Maria Vlierhuis, verpleegster
1947-1949	Bernard Stoeten
1949-1951	Henrica M. Holterman, dienstbode
1947-1953	Theodorus J.M. Vlierhuis
1953-1964	Derk J. Bieleman en Egberdina G. Horselenberg
1964-1969	Egberdina G. Bieleman-Horselenberg
1969-1971	Lubbertus J.A.J. Klaasboer

Dorpsstraat 9 (voor het eerst genoemd in 1891)

1891-1895	Harm Rietman, arbeider en Everdina Bosch
1895-1896	Hendrikus Mars, timmerman en Henrica Gregoria Oortwijn
1896-1897	Arend Renshoff, arbeider en Johanna Grotenhuis
1897-1898	Antonie Spijkerman, dagloner en Johanna Grotenhuis
1898-1899	Hendrikus Mars, timmerman en Henrica Gregoria Oortwijn
1899-1909	Cornelis Hollegien, dagloner en Aleida Oosterlaar
1909-1911	Johannes Willemsen, dagloner en Gerritdina Maria Mestebeld
1911-1916	Antonius Weterman, dagloner
1911-1918	Zwaantje Gezina Melenhorst, weduwe Albertus Weterman
1916-1920	Hendrik Reefman, dagloner en Dirkje Klein Ganseij
1920-1930	Antonie Johannes Kamphuis, dagloner, en Hendrika Adriana de Kruijf
1930-1969	Hermannus Horselenberg, timmerman en Gerrigje van der Vegt
1946-1947	Derk J. Bieleman
1969-1969	Hermina E. Jalink-Dorgelo

Dorpsstraat 7 (voor het eerst genoemd in 1912)

1912-1913	Albert Jan Verbeek, bouwkundig opzichter en Wilhelmina Pellinkhof
1913-1918	Roelofje Jalink-Bulder met dochter
1913-1925	Engelbert Bos, postbode en Janna Eshuis
1925-1940	Hermanus Ottenkamp, klompenmaker en Bartje van Leeuwen
1940-1953	Mannes Hengo
1953-1963	Hendrik Schottert
1963-1970	Hendrik Reefman

Op 10 november 1969 koopt de gemeente Heino het gehele pand aan van de Diakonie van de Ned. Herv. Gemeente voor de toenmalige uitbreiding van het bestemmingsplan De Kampen.
In april 1971 valt het doek en wordt het pand afgebroken.

J.K. Pruim-Reinders

Bronnen:
Gemeente Archief Heino
Archief Vereniging voor Heemkunde

G. Kappert	*f*	5.-
G. Steenhorst	*f*	10.-
A. van der Veldering	*f*	5.-
G.J. Boerdijk	*f*	5.-
G.J.J. van der Molen	*f*	40.-
G.J. van Ittersum	*f*	25.-
Jacobson	*f*	25.-
D.W. Maas	*f*	25.-
Baron van Ittersum	*f*	1000.-
Geding van Berkhout	*f*	100.-
	f	6075.-

Daaronder staat nog "buurschap Wechterholt F" zonder vermelding van een bedrag. We zullen maar aannemen, dat de *f* 7000.- er wel gekomen zijn, zoals Van Knobelsdorff had bedongen.
Hiermee sluiten we de beschrijving van de aanleg van de weg Heino-Wijhe af. In een volgend artikel besteden we aandacht aan de kunstweg Windesheim-Heino.

Bron: Archief gemeente Heino
Foto: Archief "Omheining"

Heino en de familie Van Langen

Henk van der Veen sr.

In ons dorp zijn nog twee tastbare, markante herinneringen aan deze voor Heino zo belangrijke familie aanwezig, nl. het Meistershuus, de Haarstraat 1, waar nu het gezin Schottert woont en de Henricus van Langen-straat op de Kampen. In dit artikel zal over enkele Van Langens iets meer worden verteld.
Aanleiding daartoe is het kontakt dat mevrouw E. Goossens-van Langen te Schijndel met OMHEINING legde. Ze vertelt daarover het volgende:

"Zo'n anderhalf jaar geleden ben ik begonnen met iets, wat ik al heel lang van plan was, nl. het speuren naar mijn voorouders. Mijn grootouders van vaders kant heb ik nooit gekend, die zijn allebei jong gestorven. Ik wist alleen, dat mijn grootvader in Zundert geboren was en daarom had ik zo'n idee, dat ik met mijn onderzoek ergens in België uit zou komen. Maar niets bleek minder waar. Integendeel, voorzover ik tot nu toe weet woonden de Van Langens al eeuwenlang in Nederland en met name in Overijssel. Op een dag zocht ik een postcodenummer in 's-Hertogenbosch en toevallig viel het boek open bij Heino. Plotseling zag ik tot mijn stomme verbazing dat er daar een Van Langen-straat is. Meteen heb ik het gemeentehuis in Heino voor inlichtingen gebeld, maar men verwees mij naar de heemkundevereniging. Tijdens een vakantie in Lemele - we zochten een plekje in de buurt van Heino! - heb ik niet alleen enkele bezoekjes gebracht aan het Rijksarchief te Zwolle, maar ook ten huize van mevrouw Pruim kennis gemaakt met de Vereniging voor Heemkunde".

In Heino zijn de Van Langens een zeer bekend schoolmeestersgeslacht. Zoals de lezer weet waren schoolmeesters in vroeger eeuwen tevens koster (custos), voorzanger en dikwijls ook klokluider en doodgraver.
De oude doop-, trouw- en begraafregisters, waarvan onze vereniging kopieën bezit, verstrekken een aantal gegevens, waaruit hier een greep wordt gedaan.
Op 19 mei 1695 wordt in de N.H. kerk te Heino gedoopt: Geertruijd, dochter van Hendrick van Langen, custos. De naam van de moeder wordt hier niet vermeld, maar uit latere aantekeningen valt op te maken, dat ze Elisabeth Freriks heette. In de daaropvolgende jaren worden uit dit huwelijk nog een aantal kinderen geboren. Een van hen was Wilhelmus, gedoopt 24 april 1699. Hij werd op 21 november 1724 tot koster aangesteld 1) en heeft omstreeks 1760 het ambt van Verwalter Scholtus van Heino bekleed. Hij was gehuwd met Esselina van Marle, ook wel Asselina Hendrix genoemd. Het begraafregister vermeldt het overlijden van Wilhelmus van Langen "woonach-

Het Meistershuus anno 1992

tig hier in de kosterij en hier begraven in de kerke'' op 15 augustus 1791. Hij werd dus 92 jaar.
Uit hun huwelijk werden acht kinderen geboren. Hieronder meer over zijn drie zoons: I Henricus, II Jan Thijs en III Lubbertus.

I **Henricus van Langen,**
gedoopt 12 juli 1739.
Hij trouwde op 16 februari 1777 met Alieda Wiegman uit Zwolle. In 1794 werd hij benoemd tot schout van Heino als opvolger van Joan Bannier 2). Naar hen en naar nog een aantal voorgangers in dit ambt zijn op De Kampen straten genoemd. Henricus van Langen werd als schout opgevolgd door Anthony Klomp, die in de Franse tijd de titel van maire voerde en daarna Heino's eerste burgemeester werd.
Uit het huwelijk van Henricus van Langen en Alieda Wiegman werden vier zoons en vier dochters geboren: Wilhelmus (1778), Hendrina (1780), Assien (1782), Asseliena (1783), Remmelt Jan (1785), Johannes (1786), Johanna (1788) en Joanna Elizabeth (1789). De zoons Assien en Johannes, alsook de dochters Johanna en Joanna Elizabeth overleden reeds in hun geboortejaar. Het begraafboek vermeldt opnieuw ''hier begraven in de kerke''. Toen Henricus van Langen nog maar kort het ambt van schout bekleedde vonden er op staatkundig gebied ingrijpende veranderingen plaats. In 1795 nl. vielen de Fransen ons land binnen. Zij maakten een einde aan de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden, waarin prinsen van Oranje, op enkele onderbrekingen na, het stadhouderschap hadden bekleed. Van hen was Willem V de laatste, hij vertrok naar Engeland. Ons land kreeg de naam van Bataafse Republiek (1795 - 1806).
Ook de Heinose schout had zich aan de nieuwe machthebbers te onderwerpen en hun bevelen op te volgen. De Franse bezetters voerden de bekende leuze ''Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap'', met o.m. als uitvloeisel daarvan, dat men elkaar met de voor iedereen gelijke naam van ''burger'' diende aan te spreken. De beantwoording van een brief, door de schout van de nieuwe regering in Den Haag ontvangen, geeft van een en ander een duide-

lijk beeld en past bovendien geheel in dit artikel. Het antwoord van Henricus van Langen volgt hier dan ook in zijn geheel. 3).

VRIJHEID - GELIJKHEID - BROEDERSCHAP

De Scholtus van Heino in het Departement van den Ouden IJssel aan Den Agent van Nationale Opvoeding der Bataafschen Republieq.
BURGER,

Ter voldoening van U Missive van den 11 Febr. l.l. heeft de Ondergetekende de Eere hier mede te berigten,
Dat hier in 't Carspel Heino niets anders is dan eenen School; waar in den Jeugd word onderweezen in Leezen, Schrijven en Rekenen; genietende de Schoolmeester J.T. van Langen, oud 50 Jaar, daarvoor uit de Geestelijke goederen 's Jaarlijks vijftig gulden, de Leerlingen door malkanderen 's Jaars gerekent, zouden ongeveer dertig ten getale uit maken, die ijder 's weeks een Stuiver aan den Schoolmeester betalen.
De Schoolmeester wordt aangestelt en geëxamineert naar den Schoolorder, gearresteerd den 5 April 1666, en gerenoveert en geamplificeerd den 20 July 1706, en Nadere Amplicatie van den 12 April 1722 agter ter Landregt gedrukt folio 99 en 106. De School en het Schoolhuis behooren hier Plaatselijk. Waar mede aan U intentien voldaan te hebben
Blijken van heil wensch

Uw Mede Burger
(w.g.) H. van Langen

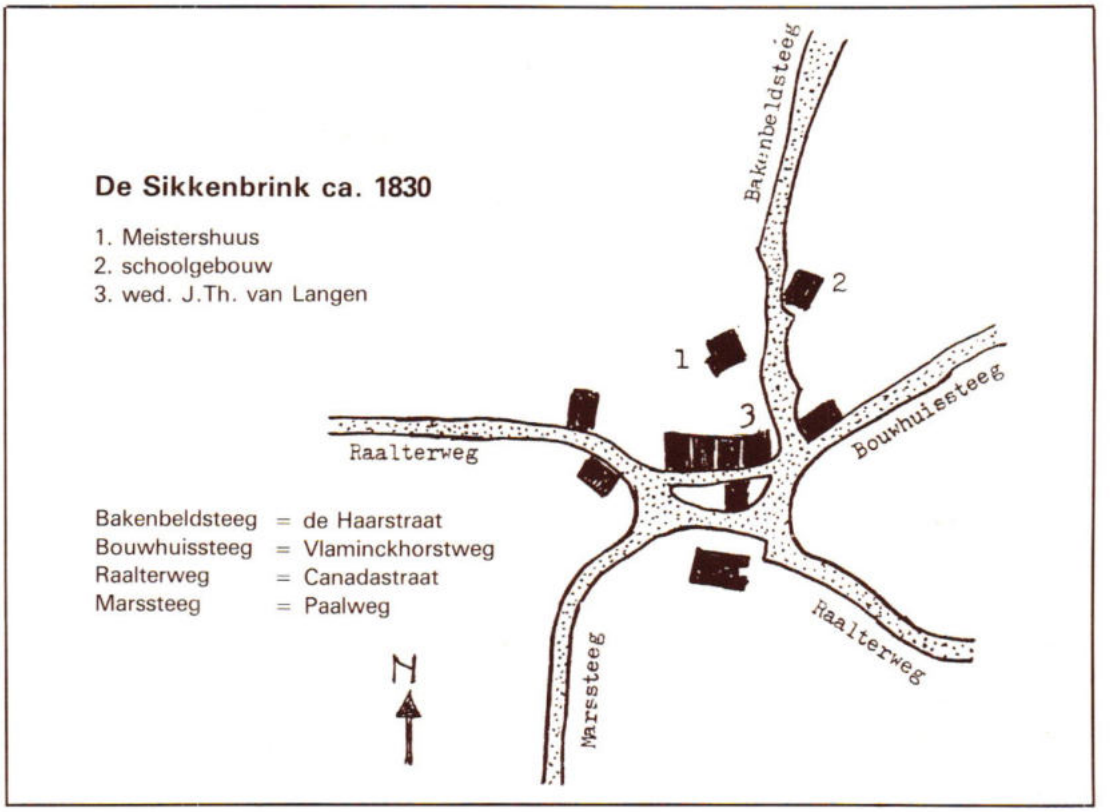
Heino den
4 April 1799

Henricus van Langen, die gedurende een twaalftal jaren het ambt van schout bekleedde, overleed te Heino op 2 juni 1824 op de leeftijd van 84 jaar.

II **Jan Thijs van Langen,**
gedoopt 20 juli 1749

In 1787 werd hij aangesteld tot "adjunctcoster en schoolmeester", blijkbaar ter assistentie van zijn oude vader Wilhelmus. In 1791 werd hij "bij zijn vaarders dood effectieve schoolmeester en custos" 4)
Hij heeft gewoond en ook school gehouden in het reeds genoemde Meistershuus aan de toenmalige Bakenbeldsteeg.
Op 10 augustus 1793 huwde hij met Janna Westerkamp, "dogter van Jan Hendriks en Willemiene Gerrit Jans op het Westerkamp an de Oude Wetering onder Wijhe". Uit hun huwelijk werden vier kinderen geboren, nl. Wilhelmus (1794), Janna (1795), Assien (1799) en Willemiena (1804). Op 4 mei 1811 werd hij wegens hoge leeftijd (hoewel nog maar 61 jaar oud) als schoolmeester ontslagen, niet als koster en doodgraver. Deze laatste funktie bekleedde hij nog tot 30 maart 1828, toen hij als zodanig werd opgevolgd door zijn zoon Assien. Vermeldenswaard is, dat deze bij zijn huwelijk als beroep had opgegeven: organist van de Hervormde gemeente. De funktie van voorzanger was toen dus reeds komen te vervallen.
Jan Thijs van Langen was, voorzover bekend de derde, maar in elk geval de laatste Heinose schoolmeester uit dit geslacht. Na het beëindigen van zijn schoolmeestersloopbaan bleef hij wel in het Meistershuus wonen. Er was overigens in 1810 juist daartegenover aan de Bakenbeldsteeg (nu: de Haarstraat) het eerste echte Heinose schoolgebouw verrezen, dat dienst heeft gedaan tot 1837.

In 1811, toen Van Langens opvolger Arent Haverkamp aantrad, ontstond er een geschil tussen de kerkvoogdij en het gemeentebestuur over het bewonen van het Meistershuus. De gemeente, die wilde dat Haverkamp daarin kwam te wonen, trok tenslotte aan het kortste eind. Wel moest de familie Van Langen haar "eigendommelijk" huis beschikbaar stellen als woning voor Haverkamp. 5)
Bieleman geeft aan de hand van de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel bij de eerste kadastrale minuutplans op een kaartje de situering weer van een aantal woningen aan de huidige Canadastraat. 6) Een gedeelte daarvan, en wel de z.g. Sikkenbrink, is hier overgenomen. Schoolmeester Haverkamp, die in funktie was van 1811 tot 1828, zal dus hebben gewoond in pand no. 3.
Jan Thijs van Langen overleed op 13 januari 1828.

Vele Van Langens hebben tot aan het begin van onze eeuw in Heino gewoond, andere zijn naar elders vertrokken. Het valt buiten het bestek van dit artikel om de volledige genealogie te vermelden; namen en enige bijzonderheden van een aantal van hen volgen hier.

- **Wilhelmus** (1778 - 1851), oudste zoon van Henricus van Langen, de schout, was deurwaarder bij het kantongerecht te Raalte. Hij was gehuwd met Elisabeth Tribart, uit Deventer afkomstig.
- Hun zoon **Henricus Albertus** (geboren 1809) nam in 1831 deel aan de Tiendaagse Veldtocht tegen de Belgen.

- **Wilhelmus** (1794 - 1852), een zoon van schoolmeester Jan Thijs van Langen was timmerman te Heino en gehuwd met Hendrika Slotman, "geboren in de boerschap Lenthe, thans gemeente Heino, dogter van wijlen Willem Slotman (bevoren Gerrits) en Derkien Henricus."
- Hun zoon **Derk** (geboren 1834), schoenmaker te Heino, was van 1873 tot 1879 tolpachter van de tol aan de Molenweg. 7)

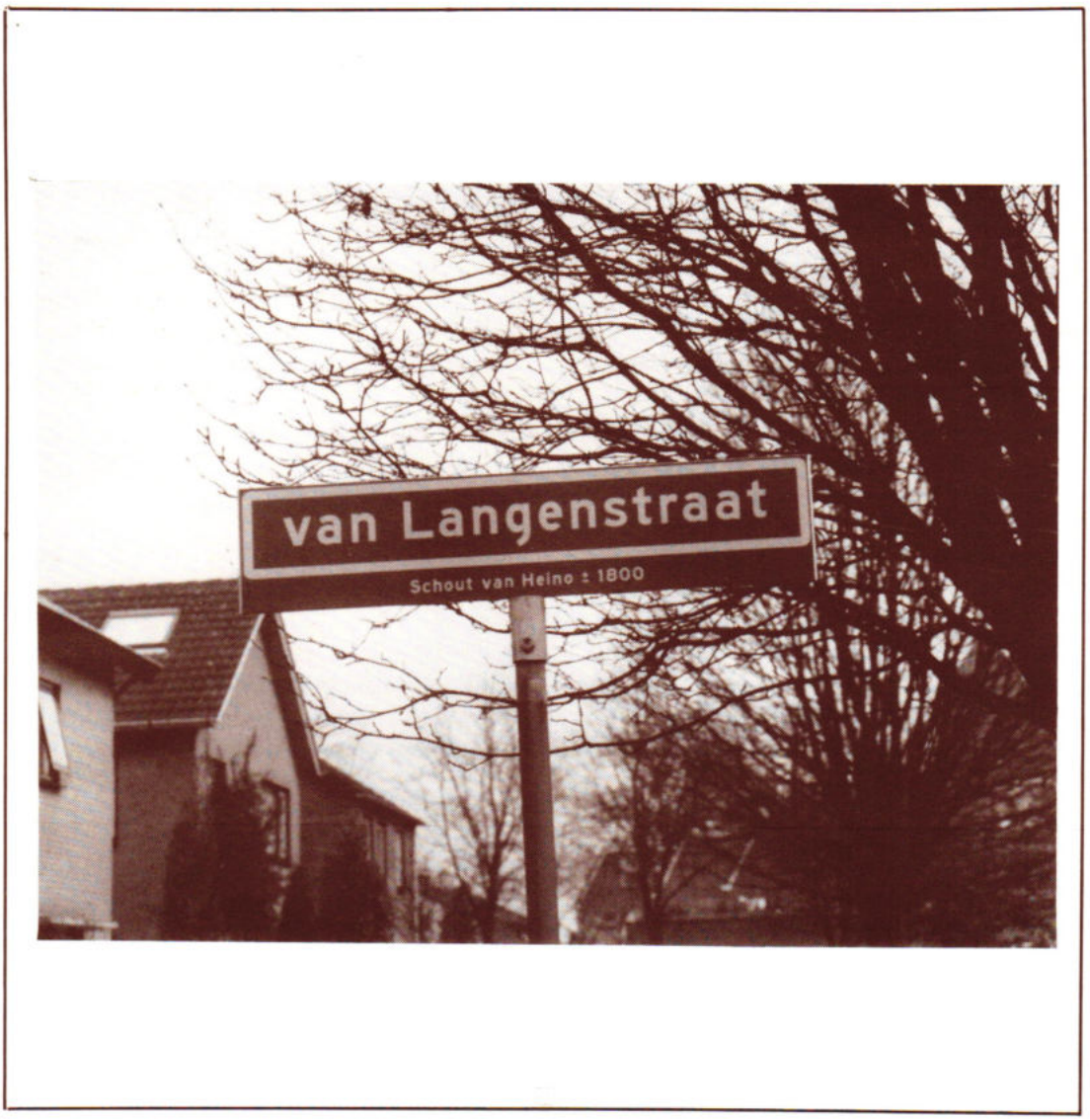
- **Assien** (1799 - 1864), zoon van schoolmeester Jan Thijs van Langen, was zoals reeds gemeld doodgraver en ook organist in de Hervormde kerk , tevens "doende boerenwerk". Hij was gehuwd met Harmiene Eisink.
- Hun zoon **Jan Thijs** (geboren 1856) was smid en woonde in Zwollerkerspel.

III **Lubbertus van Langen,**
gedoopt 4 februari 1853
Voor de hierna volgende beschrijving van deze tak wordt geput uit de gegevens welke door mevr. Goossens-van Langen te Schijndel werden aangereikt. Zij stamt nl. af van Lubbertus, een tak die in rechte lijn gevolgd zal worden, aangezien het ook hier niet in de bedoeling ligt de volledige genealogie te geven.

Lubbertus was de jongste zoon van koster-

onderwijzer Wilhelmus van Langen en Asseline (ook: Arselina) van Marle. Hij werd schoenmaker te Kampen, waar hij op 11 mei 1794 huwde met Petronella Westerhuis. Uit hun huwelijk werden zeven kinderen geboren: Wilhelmus (1795), Rutger (1797), Assien (1801), Johanna (1804), Hendrikus (1805), Peter (1807) en Hendrika (1811).
De oudste zoon, Wilhelmus, gedoopt 22 februari 1795, trouwde te Groningen op 9 april 1820 met Maria Ouds, afkomstig uit Deventer. Zijn ouders, die de huwelijksvoltrekking niet bijwoonden, verklaarden bij notarieel consent hun toestemming te geven tot dat huwelijk. 8) Een interessante passage daaruit:

"Waarvan acte gepasseerd te Kampen ten huize van Lubbertus van Langen den veertienden Maart agttienhonderd twintig in tegenwoordigheid der getuigen Wouter Lammers, Roededrager en Daniël Boterenbrood, Roededrager, beiden wonende te Kampen."

Een roedendrager was een gerechtsbode, die als zinnebeeld van gezag een roede droeg. Hij kan ook kerkwachter zijn geweest. 9)

Bij het huwelijk van Wilhelmus van Langen staat als zijn beroep opgegeven "gepensioneerd soldaat". Er werden twee zoons geboren, nl. Lambertus (1820) en Hendrik (1823), beiden te Groningen. Wilhelmus was toen als grensjager gestationeerd te Weerselo.
Lambertus, geboren 3 september 1820, trad later in de voetsporen van zijn vader, hij werd nl. grenscommies met als standplaats Zundert (N.B.). Op 24 april 1854 trouwde hij te Wiessen met Anna van Nunen. De bruid was Rooms-Katholiek en hun kinderen werden in die kerk gedoopt. Hierin ligt de verklaring van de overgang van deze tak der Van Langens naar het Katholieke geloof.
Uit dit huwelijk werden zeven kinderen geboren: Maria (1851), Johanna (1855), Jacoba (1856), Wilhelmus (1858), Johannes Lambertus (1861), Johannes Baptist (1864) en Theodorus (1867). Vader Lambertus veranderde van beroep, hij werd onderwijzer, het vak van zijn overgrootvader (!)
De jongste zoon, Theodorus, geboren 6 april 1867 en gehuwd met Elisabeth van Hoorn, was procuratiehouder te 's-Hertogenbosch. Ze kregen zes kinderen, nl. Lambertus (1900), Johannes (1902), Anna (1903), Hendrikus (1908), Hubertus (1909) en Theodorus (1913).
De tweede zoon, Johannes, geboren 31 januari 1902, was gehuwd met Antoinette Mahieu en van beroep belastingambtenaar te 's-Hertogenbosch. Uit dit huwelijk werden vier kinderen geboren:

1. Elisabeth, geboren 4 juli 1933, gehuwd met A. Goossens. Zij woont te Schijndel, was verpleegster van beroep en verzamelde de hier gebruikte gegevens van deze familietak.
2. Adrianus, geboren 1934, gemeentesecretaris te Rosmalen.
3. Theodorus, geboren 1936, leraar Engels te Rosmalen.
4. Allegonda, geboren 1938, hoofd kleuterschool te 's-Hertogenbosch.

In de familie van mevrouw Goossens is een brief bewaard gebleven in 1905 geschreven door ene H. van Langen te 's-Gravenhage, gericht aan haar grootvader.
De schrijver vermeldt daarin een aantal interessante bijzonderheden aangaande de Van Langens. Ze zouden leenheer zijn geweest van de bisschop van Utrecht, een telg burgemeester van Kampen (ca. 1650) en afgevaardigde in de Staten-Generaal; er zou sprake zijn van een wapen en een helmteken; bij de Kerkhervorming zou de familie deels Protestant zijn geworden, enz. Al met al zaken, die het zeer de moeite waard maken zich verder in deze belangwekkende familie te verdiepen, hetgeen mevrouw Goossens dan ook zeer zeker van plan is te doen. Wat Heino betreft hopen we daaraan een steentje te hebben bijgedragen.

Bronnen:
1) Rientjes, Uit de geschiedenis van de marke en schoutampt van Heino, blz. 36
2) Idem, blz. 32
3) Algemeen Rijksarchief Den Haag, 2e afdeling, ministerie van Binnenlandse Zaken 1795 - 1813. Ingekomen en afschriften van uitgaande brieven, inventarisnr. 293
4) Rientjes (zie boven), blz. 36
5) "Omheining", juni 1982, blz. 50
6) Bieleman, Heino een geschiedenis van mens en plaats, blz. 52 en 53
7) "Omheining", december 1990, blz. 90
8) RA Groningen, archief notaris Augier te Kampen, nr. 761
9) Verdam, Middelnederlandsch Handwoordenboek.
Genealogische gegevens uit het archief der gemeente Heino (burgerlijke stand en bevolkingsregister) en uit het archief van Omheining DTB-registers)

Heino en de familie Van Langen

Een aanvulling

W. Schmitz

Aangezien ik voor een familielid bezig ben met het verzamelen van gegevens omtrent de familie Van Langen in Heino, trof mij een artikel in het vorige nummer van dit blad (blz. 20 e.v.). Gaarne geef ik daarop de volgende aanvulling.
In genoemd artikel werd met name de tak gevolgd vanaf Lubbertus van Langen, gedoopt te Heino op 4 februari 1753. De tak waaraan hieronder aandacht zal worden besteed is die van Lubbertus' broer Jan Thijs van Langen, gedoopt te Heino op 20 juli 1749, de bewoner van het Meistershuus (de Haarstraat 1).

Eerst wil ik nog even terug naar een andere broer van beide Van Langen's, namelijk Henricus, de vroegere schout van Heino. Hij stond in 1811 te boek als "koopman in kruideniers-waren" en in 1812 als "bakker en winkelier" in het pand genummerd wijk A, nr. 34 in Heino, hetgeen er op duidt dat zijn woning annex winkel ergens aan de huidige Dorpsstraat gestaan moet hebben. Henricus' zoon Remmelt Jan, die in 1811 nog in het ouderlijk huis woonachtig was, stond te boek als broodbakker 1).

Jan Thijs van Langen, geb. 20 juli 1749 te Heino
Hij was de middelste van de 3 zonen van koster/schoolmeester Wilhelmus van Langen en was dus ook degeen die in de voetsporen van diens vader en grootvader trad.

Assien van Langen, geb. 12 januari 1799 te Heino
De tweede zoon van Jan Thijs, die als organist aan de NH-kerk verbonden was (later staat hij te boek als dagloner en bouwman). Assien en zijn vrouw Eisink, Hermina (haar huwelijksakte ondertekende zij met de naam Eijsink) kregen 10 kinderen: Jan Thijs (1824), Jacobus (1826), Johanna (1827), Jan Hendrik (1828), Johan (1831), Alida (1833), Jan Willem (1837-1839), Hendrika (1839-1840), Hendrika (1841) en Jan Willem (1844).

Jacobus van Langen, geb. 7 januari 1826 te Heino
Jacobus is de tweede zoon van Assien. Hij verdiende zijn brood als boerenknecht en dagloner en was gehuwd met Elisabeth Groenstege uit Wijhe. Zij kregen 6 kinderen, te weten: Harm Jan (1852), Derkje (1854), een levenloos geboren zoon (1857), Jansje (1859, in hetzelfde jaar overleden), Jansje (1860) en Assien (1864-1865). Na de dood van zijn vrouw in 1865 vertrekt Jacobus met zijn nog jonge kinderen naar Wijhe, waar hij nog in hetzelfde jaar huwt met Jennigje Temmink uit Wijhe. Uit dit huwelijk worden nog 2 kinderen geboren: Seine (1868) en Elisabeth (1870). Ten tijde van de geboorte van het laatste kind woont het gezin al in Raalte.

Harm Jan van Langen, geb. 19 maart 1852 te Heino
Harm Jan is de oudste zoon van Jacobus. Hij was gehuwd met Willemina Hoogeland uit Raalte. Uit dit huwelijk werden 5 kinderen geboren: Jan Willem (1879), Jacobus (1881), Gerard (1886-1889), Elisabeth (1892) en Gerard (1897).

Jacobus van Langen, geb. 5 juni 1881 te Raalte
Hij was de tweede zoon van Harm Jan. Hij verdiende zijn brood als landarbeider en was gehuwd met Johanna Everdina Bosch. Uit dit

huwelijk werden 10 kinderen geboren: Harm Jan (1911, in hetzelfde jaar overleden), Hermanna (1912), Harm Jan (1913), Roelof (1916), Willemina (1918), Hendrika (1920-1921), Rika (1923), Jacobus Johannes (1925), Johannes (1926) en Johanna Everdina (1928). Jacobus heeft na het overlijden van zijn vrouw ruim een jaar in Heino gewoond, waarna hij is vertrokken naar Deventer. Zijn dochter Rika heeft ruim 10 jaar in Heino gewoond en een andere dochter, Willemina, woont sinds 1944 in Heino. Het geslacht Van Langen is dus nog altijd in Heino vertegenwoordigd.

Harm Jan van Langen, geb. 25 oktober 1913

Hij is de oudste zoon van Jacobus. Hij was stratenmaker, is gehuwd met Willemina Krekel uit Holten en is in Holten woonachtig. Uit dit huwelijk werden 3 kinderen geboren: Jacobus Johannes (1940), Cornelia Tonia (1941) en Jan Willem (1947).

Jan Willem van Langen, geb. 3 juni 1947

Jan Willem, mijn zwager, de jongste telg van Harm Jan, is gehuwd met Berendina Holtvoort. Hij is offset-drukker en heeft 2 kinderen: Harm Jan (1970) en Hendrika Miranda (1972).

De laatste geboren en getogen Heinoër uit de familie Van Langen was timmerman Jan Tijs (1864-1941). Deze achterkleinzoon van Jan Thijs van Langen van het Meistershuus, woonde in het in 1968 afgebroken pand Vlaminckhorstweg 10. Het geslacht Van Langen is dus zeker van 1695 tot 1941 onafgebroken in Heino woonachtig geweest en behoort daardoor tot de oudst bekende families van Heino. Sinds 1944 woont er, zoals gezegd, weer een andere nakomeling van dit geslacht in Heino.

Rechts het pand Vlaminckhorstweg 10-12, dat in 1968 werd afgebroken. Hier is woonachtig geweest Jan Tijs van Langen (1864-1941).

Bronnen:
1) Naamlijst der ingezetenen van de gemeente Heino op den 20 augustus 1811 (Ver. voor Heemkunde, Heino)
Overige bronnen zijn: het gemeentearchief van Heino, het Rijksarchief te Zwolle, het gemeente-archief en de burgerlijke stand van Raalte en de burgerlijke stand van Holten.

RECTIFICATIE

Heino en de familie Van Langen in "Omheining", maart 1992, blz. 22, tweede kolom. De zin, die op regel 13 begint moet als volgt luiden:
Deze laatste funktie bekleedde hij nog tot zijn dood in 1828; op 30 maart van dat jaar werd zijn zoon Assien als zodanig aangesteld.

Het Sigarenzakje (slot)

Tekst: Jennie Pruim-Reinders

Een sigarenzakje van de gebroeders Thoben, tabak- en sigarenhandel te Heino.

Het is 9 mei 1882 als Johan Lucas Thoben wordt ingeschreven in het bevolkingsregister van de gemeente Heino. Hij komt in de kost bij vrachtrijder Hendrik Rientjes die woont aan de Dorpsstraat 83. Hij is één van de vele Noord-Duitse marskramers die door Noord-Nederland en het noordwesten van Duitsland trekken; hun manden vol beladen met koopwaar en snuisterijen op de rug. De manden die zij op de rug dragen, worden kiepen genoemd, wat de bijnaam kiepkerls van deze marskramers verklaart. Deze marskramers komen vrijwel allemaal uit grote arme gezinnen, waarvan de oudste zoon op de boerderij komt, zodat er door de jongere zonen elders werk gezocht moest worden.

Foto uit de periode 1925-1930 met Anna Antonia Wilmers en Johan Bernard Thoben.

Johan Lucas Thoben wordt geboren in de Bauerschaft Garen, behorende bij Lindern, op 9 juli 1854, als zoon van Bernardus Josephus Thoben, landbouwer, en Margaretha Adelheit Kruse. Lindern is een gemeente in het zuidwesten van de Landkreis Cloppenburg in het Oldenburger Münsterland, Duitsland.

Aan de overkant van Dorpsstraat 83 woont, op huisnummer 28, weduwe Antonia Blom-Rientjes. Haar overleden echtgenoot was gemeenteontvanger en kerk- en armenmeester van de r.-k. parochie 'Onze Lieve Vrouwe Ten Hemelopneming'. Na zijn overlijden voorziet zij in haar onderhoud als winkelierster, samen met haar 21-jarige dochter Antonia Maria.

Op 29 januari 1885 trouwen zij te Heino en op 2 februari wordt het huwelijk in de r.-k. kerk bevestigd. Vervolgens gaat Johan Lucas Thoben bij zijn schoonmoeder en haar dochter wonen. Hij begint daar een manufacturen- en kruidenierswinkel. Twee jaar later komt zijn oudere broer Johan Bernard Thoben ook naar Heino en gaat bij hen inwonen. Hij oefent eveneens het beroep uit van manufacturier en kruidenier. In 1920 komt er nog een familielid naar Heino en wel een dochter van een zus van de beide broers. Deze Anna Antonia Wilmers neemt de zorg voor het huishouden op zich.

Een afbeelding van het sigarenzakje voorzijde.

Op 1 februari 1922 overlijdt Antonia Maria Thoben-Blom op 60-jarige leeftijd. Vier jaar later overlijdt haar echtgenoot Johan Lucas. Uit hun huwelijk worden geen kinderen geboren. In de Heinosche krant van 31 mei 1926 staat de volgende advertentie:
"Zaterdag overleed, na voorzien te zijn van de H.H. Sacramenten, onze plaatsgenoot de heer Johan Lucas Thoben, die vanaf het oprichtingsjaar 1912 president was van den Raad van Toezicht van de r.-k Boerenleenbank alhier. De overledene was steeds zeer bemind bij bestuur en leden om zijn rechtschapenheid en zijn liefde voor de goede zaak." Broer Johan Bernard Thoben sterft vijf jaar later op 15 maart 1931 te Heino.

Inmiddels is Anna Antonia Wilmers op 16 april 1925 te Heino getrouwd met Hermannus Lambertus Nicolaas Meijnders, manufacturier uit Zwolle, die het hele pand koopt.
Eén van hun zonen trouwt met J.M.A. (Annie) Hoppen. Zij woont momenteel in een van de appartementen aan het Oosteinde en weet nog het volgende over het huis aan de Dorpsstraat 28 te vertellen:
"In het begin, toen de familie Thoben er pas woonde, bestond het huis alleen uit het gedeelte met vier ramen, het smalle raam was eerder een deur geweest. In de beginjaren van 1900 werd er aan de linker zijkant een nieuwe ruimte bijgebouwd. Later toen de familie Meijnders het huis moderniseerde werd ontdekt dat er in het rechter gedeelte nog een loket aanwezig was, daterend uit de tijd dat de heer Blom gemeenteontvanger was. Onder de trap was een ruimte (keldertje), niet groter dan 1 m^2. Daar was vroeger de kluis. In het linker gedeelte werd de deur verwijderd en kwam er een groot raam."

Tekst rebus op de achterzijde:
"hond en kat kunnen elkaar Thoels verdragen."

Geraadpleegde bronnen:
Mettingen, Tüötten Museum
Heino, bevolkingsregisters en huwelijksboek r.-k. kerk
Heino, geboorte-, huwelijks- en overlijdensakten.
Gegevens mevrouw J.M.A. Meijnders-Hoppen.

HUIS BRINKWEG 80: "DE ITALIAAN"
DE FAMILIE SIERO EEN ITALIAANSE FAMILIE?

Naar aanleiding van een verzoek van de heer J.J.M. Siero uit Woerden om gegevens over zijn voorouders, die in Heino woonden, hebben we onder meer het volgende kunnen vinden.
De eerste Siero, die in Heino woont, is **Joseph Siro.**
In het rechterlijk archief van het schoutambt Heino komen we hem reeds tegen op 6 mei 1793. De verwalter scholtus H. van Langen legt dan vast, dat Joseph Siro, Mr verwer en glasemaker te Heino het verzoek indient om beslag te laten leggen op alle roerende goederen van Gerrit Kortenhorst in verband met een schuld van zes en tachtig carolus guldens en drie stuivers wegens verdiende daglonen en geleverde verfmaterialen.
Van Joseph Siro zijn we te weten gekomen, dat hij bij de volkstelling van 2 november 1795 in het eerste of dorpenrot van Heino woont (alleen).
Zijn ouders zijn overleden in het kanton Uri in Zwitserland. Hij is Rooms Katholiek en trouwt op oudere leeftijd, op 17 augustus 1801 te Heino, met Theodora (ook wel Dorothea genoemd) Oosterbaan, woonachtig te Zwolle, doch afkomstig uit Sneek.
Als Joseph Siro op 8 oktober 1813 te Heino overlijdt, is hij volgens de overlijdensakte 55 jaar oud en laat hij een vrouw en zeven kinderen na, 4 jongens en 3 meisjes. Hij woont dan niet meer in het dorp Heino, maar aan de Brink.
Zijn weduwe komt voor in het armenboek van de RK kerk te Lierderholthuis. Ze voorziet in haar onderhoud als breister. Ze overlijdt op 71-jarige leeftijd op 31 mei 1843 te Heino.
De oudste zoon van Joseph, **Bartholomeus** genaamd, en 9 jaar oud als zijn vader sterft, neemt later het schildersbedrijf over en blijft in het ouderlijk huis aan de Brink wonen.
Zijn broer **Carolus Hubertus,** eveneens schilder van beroep, vertrekt naar Diepenveen en overlijdt daar in 1855 op 46-jarige leeftijd.
Hij heeft geen nakomelingen.
Een andere broer **Josephus Ludovikus** vertrekt als schilder naar Leeuwarden. Later vestigt hij zich te Hellendoorn (Haarle), doch overlijdt te Raalte op 9 september 1874, bijna

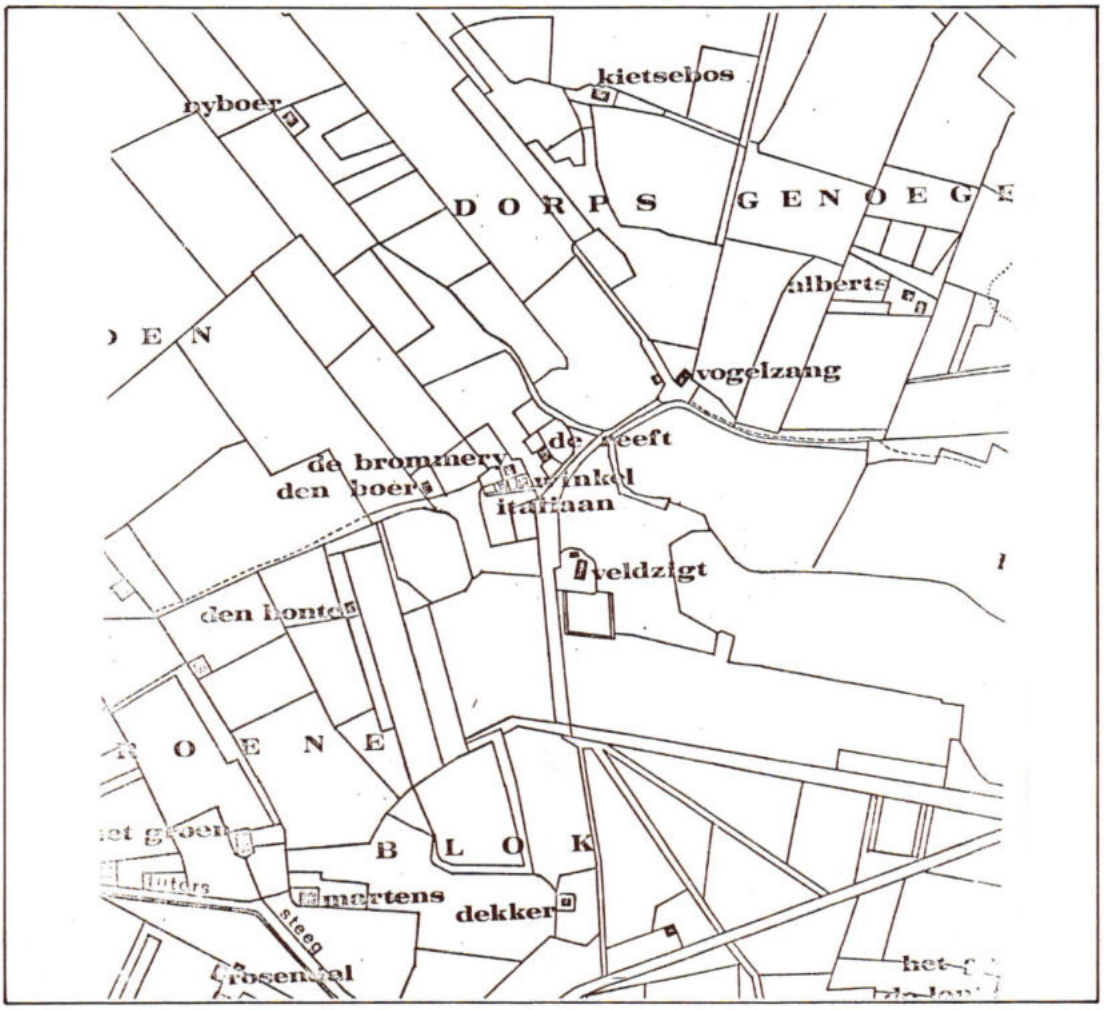
"De Italiaan" voor de verbrouwing

"De Italiaan" na de verbouwing

68 jaar oud. Zijn oudste zoon **Josephus Everhardus,** geboren 17 maart 1838 te Leeuwarden, vestigt zich als schilder te Hellendoorn. Hij is de vader van **Johannes Jozef Siero,** die in Woerden een schildersbedrijf begint en aldaar komt te overlijden op 5 april 1913. **Barholomeus Siero,** die in Heino aan de Brink blijft wonen, heeft zes kinderen, van wie er twee jong overlijden. Twee meisjes en twee jongens blijven in leven. De oudste zoon **Joseph** vertrekt in 1874 met zijn vrouw naar Amsterdam, terwijl de andere zoon **Theodorus** genaamd te Heino trouwt met een dochter van dokter Van Delden. Uit dit huwelijk worden twaalf kinderen geboren. Eén ervan **Wilhelmus Hubertus** (Willem) **Siero** is de laatste schilder uit dit geslacht, die in Heino woont. Hij overlijdt op 10 april 1955 te Heino en heeft geen nakomelingen. Hij woont dan niet meer aan de Brink, maar aan de Dorpsstraat en wel op nummer 32.

Het huis aan de Brink waar de Siero's jarenlang wonen, wordt in het RK kerkboek van Lierderholthuis het "schildershuus op de Brink" genoemd. We vinden het terug in de minuutplans van 1818 en de oorspronkelijk aanwijzende tafel van 1830 als Heino sectie B

nr. 328 met als bewoner **Siero,** van beroep verver. Het huis heet dan **"De Italiaan"**. Dit huis staat nog steeds aan de Brinkweg te Heino en heeft nu als nummer 80. Het wordt bewoond door de familie Jonkman, die het huis van binnen geheel hebben verbouwd, doch de buitenkant zoveel mogelijk in tact hebben gelaten om de sfeer te behouden.
Of de **familie Siero** uit Italië afkomstig is, is niet met zekerheid te zeggen. Verhalen van diverse leden van het geslacht Siero zijn niet eensluidend. De één weet met zekerheid te vertellen, dat er in 1700 twee broers vanuit Italië al werkend naar Nederland zijn gekomen en in Ommen zijn gaan wonen, terwijl een ander er zeker van is, dat het geen twee, maar vijf broers zijn geweest. Weer een ander vertelt, dat een vader en een moeder (Italianen) met hun kinderen naar Nederland zijn gekomen.
Waar rook is, is natuurlijk vuur.
In ieder geval blijkt hun zuidelijke afkomst misschien wel uit het feit, dat enkele mannelijke leden van de familie Siero niet voor de militaire dienst worden opgeroepen uit hoofde van te kleine gestalte.
Wanneer we gaan zoeken in de akten van de burgerlijke stand van Ommen, dan komen we als eerste Siero tegen, **Bartholomeus Scier.**
Waarschijnlijk is de naam in Nederland verbasterd tot Siero.
Bij de stukken van zijn tweede huwelijk, gesloten te Ommen in 1812, treffen we een kopie van het bewijs van zijn doop aan. Helaas heeft indertijd de ambtenaar, die het stuk, dat in het latijn is gesteld, heeft overgeschreven de nodige fouten gemaakt. Pastoor Elferink te Heino is er dan ook vele uren druk mee geweest om er een redelijke vertaling van te maken.
Uit dit doopbewijs blijkt, dat **Bartholomeus Scier** op 4 augustus 1745 te Arbedo is gedoopt. Dat ligt echter niet in Italië maar in Zwitserland ten noorden van Bellinzona. Dit doopbewijs wordt op 8 mei 1774 te Arbedo aan Bartholomeus Scier afgegeven.

Bartholomeus Scier moet in 1774 of in 1775 in Ommen zijn aangekomen, want in het rechterlijk archief van het schoutambt Ommen en Den Ham vinden we een geschil terug tussen Bartholomeus **Sero** en Albert Hekhuis (kerkmeester) over een te betalen rekening waarvan de voorwaarden zijn aangegaan op 9 november 1775.

BIJ U'WE GEBEDEN EN AALMOEZEN
WEES GEDACHTIG DE ZIEL VAN ZALIGEN
den Heer
JOANNES JOZEF SIERO,
Echtgenoot van Mejuffrouw
MARIA VAN DAM,
tot der O. L. Vr. Broederschap van Kerelaar en der parochiale Armoede-Commissie,
geboren te Hellendoorn en, na een smartelijke en in voortdurende geduld geleden ziekte, meer naalen gesterkt door de genademiddelen der H. Kerk, in den ouderdom van 49 jaren, den 30e April 1913, zalig in den Heer ontslapen en den 8sten derzelfde maand begraven op het R. K. Kerkhof te Woerden.

Hoort, mijne geliefden, de lessen mijns levens en wees gedachtig de dingen mijns levens en vele Kort waren de dagen mijns levens en vele morgen heb ik te doorgebracht en treurige nacht- en onderstanden. Mijn vleesch was gekleed met leden en onderstanden. Mijn vleesch was gekleed met leed en de pijnen hebben mij afgemat. Maar ik heb tot den Heer geroepen: Vader, uw wil geschiede; zie barmhartig neder op hetgeen ik ben; door uwe genade strekken tot heil heb mogen zijn. — en neem mij op in uwe eeuwige rust.

Dierbare echtgenoote, dierbare kinderen, bidt voor mij, en voor u zelven zoekt troost en hulp bij mijn en mijnen Vader, die in de hemelen is; dan zal Hij ons aan elkander wedergeven in de vreugde des hemels, waar geen scheiding meer zijn zal.

Zoet Hart van Jezus, maak, dat ik U steeds meer en meer beminne! Gun dagen aflaat toegelijk aan de zielen des Vagevuurs.

R. I. P.

Boekh. J. W. v. d. Staaij-Driessen, Woerden.

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER
JOSEPHUS EVERARDUS SIERO.
Geboren te Leeuwarden den 17 Maart 1838,
overleden te Hellendoorn, na voorzien te zijn
van de Sacramenten der stervenden, den
29 September 1918 en begraven den 3 October
daaraanvolgende op het R. K. Kerkhof aldaar.

De gedachtenis voor de overledenen is een zalige gedachtenis. Reeds het Oude Verbond gaf daarvan het voorbeeld, toen de Machabeën in den tempel offerden voor de zielen der gevallen krijgers. De H. Kerk vraagt steeds van haar kinderen de verheven daad der naastenliefde, dat zij voor de afgestorvenen God om barmhartigheid smeeken. Zij kent als moeder de gebreken harer kinderen, maar bezit ook de liefde der moeder, die gaarne kwijtscheiding van de straffen, door haar kinderen verdiend, wil vragen.

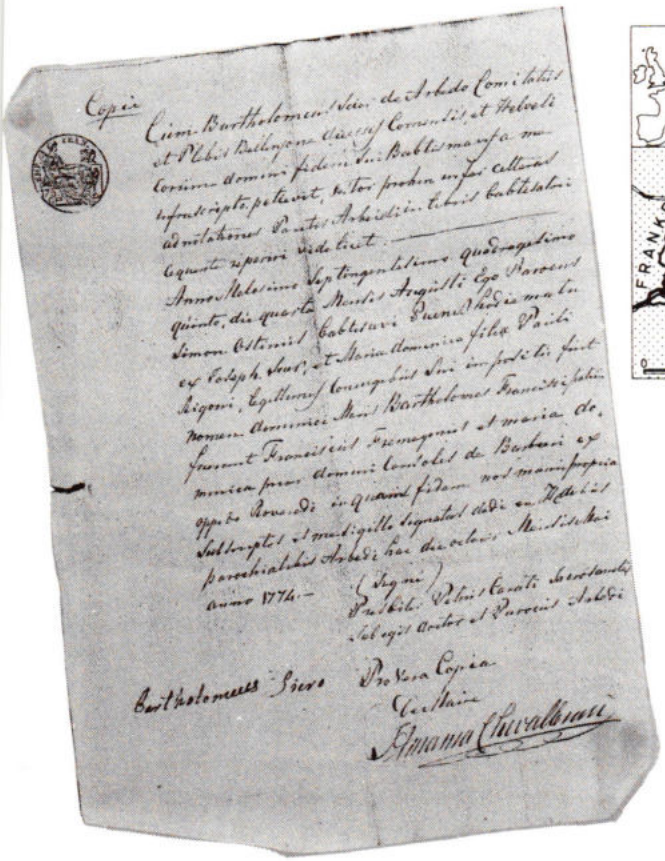
Door het gebed voor de overledenen zullen we dus de gestorvenen uit de vlammen van het vagevuur verlossen. We zullen daardoor ons voorsprekers in den hemel verwerven. Want wie door ons geholpen werd, zal gaarne, bij God in 's hemels vreugde aangekomen, voor ons om hulpe bij God vragen.

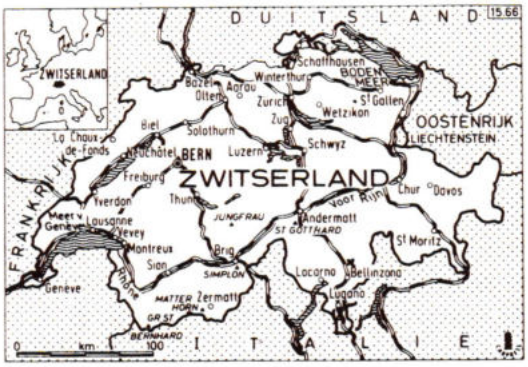
Door het gebed voor de overledenen denken we ook aan den eigen dood, die als een dief in den nacht komen, om ons plotseling naar de andere wereld op te roepen.

Mijn Jesus, barmhartigheid.

(300 dagen aflaat.)

Wed. G. J. Nijkamp — Hellendoorn

Bewijs van de doop van Barholomeus Scier d.d. 4 augustus 1745 te Arbedo.

Of **Joseph Siro** , die zich eind 1700 in Heino heeft gevestigd, inderdaad een broer is van **Bartholomeus Scier** uit Ommen, is wel waarschijnlijk, maar we hebben het nergens kunnen vinden.

Momenteel is te Heino nog één Siero woonachtig en wel Louis Siero, onderwijzer. Hij woont aan de Meidoorn en is een nakomeling van Barholomeus Scier.

J.K. Pruim-Reinders.

Daar het ondoenlijk is de gehele afstamming van Bartholomeus Scier en Joseph Siro in "Omheining" te plaatsen - "Omheining" is geen genealogisch tijdschrift - , kunnen degenen die daarvoor belangstelling hebben kontakt opnemen via het secretariaatsadres.

Geraadpleegde bronnen.

Rijksarchief Zwolle: Rechterlijke archieven van Heino en Ommen.
Burgerlijke stand van Heino en Ommen.
Kerkelijke archieven (RK) van Heino en Ommen.

Gemeentearchieven Zwolle en Heino: Bevolkingsregisters etc.

30 JAAR WERELDWINKEL IN HEINO

Samenstelling: Jennie Pruim, met medewerking van Anneke Kanis

In het najaar van 1986 wordt in Heino de werkgroep 'Zuivere Koffie' opgericht, bestaande uit vertegenwoordigers van de kerken in Heino, namelijk de hervormde gemeente, de gereformeerde kerk, de rooms katholieke kerk en de basisgemeente Salland.

De aanleiding is een actie van Solidaridad, een interkerkelijke ontwikkelingsorganisatie voor Latijns Amerika, om zuivere koffie onder de aandacht te brengen. Deze werkgroep ijvert er daarna vier jaar voor om meer bekendheid te geven aan het drinken van zuivere koffie. Scholen worden benaderd, de supermarkten en de SRV's in Heino en Laag Zuthem nemen de koffie op in hun assortiment. De werkgroep vraagt aan de gemeente Heino om deze koffie in het gemeentehuis te schenken. In november 1989 geeft de gemeente hieraan gehoor. Heino is hiermee een van de eerste gemeenten in de regio die overgaat tot het drinken van zuivere koffie. De werkgroep mag een expositie inrichten in de hal van het gemeentehuis over de achtergronden en de productie van zuivere koffie.

In maart 1990 gaan de supermarkten over tot de verkoop van andere zuivere producten, zoals thee, honing, marmelade en twee soorten wijn. Al deze producten worden ingekocht bij SOS (Stichting Ontwikkeling Samenwerking) wereldhandel in Culemborg.

In het voorjaar van 1990 nodigt de gemeente Heino de werkgroep 'Zuivere Koffie' uit voor een gesprek op het gemeentehuis. Het doel van deze uitnodiging is te onderzoeken of een project voor structurele ontwikkelingshulp in Heino haalbaar is; de mogelijkheid van een wereldwinkel wordt genoemd.

De werkgroep weet dat Guus van Wifferen in zijn speelgoedwinkel al op bescheiden schaal SOS wereldhandel producten verkoopt. Reden om met hem contact op te nemen. Tijdens het gesprek stelt Guus een deel van zijn kelder beschikbaar voor de start van een wereldwinkel. De vraag is nu of de werkgroep de winkel zelfstandig gaat beheren; dus ook verantwoordelijk wil zijn voor zowel de in- als verkoop. Na enige aarzeling neemt de werkgroep de uitdaging aan; werkgroep 'Zuivere Koffie' wordt 'Werkgroep Wereldwinkel' en gaat op zoek naar medewerkers. De werkgroep wordt lid van de Landelijke Vereniging voor Wereldwinkels in Culemborg.

In een interview vertelt Cilia Dijcker van de werkgroep, dat de producten in een wereldwinkel over het algemeen iets duurder zijn dan in de supermarkt. De prijs geeft echter wel de garantie dat het een 'zuiver product' is. Dat de producten betaalbaar blijven, komt volgens de werkgroep omdat er geen commerciële tussenhandel is.

Op 31 oktober 1990 wordt onder grote belangstelling de wereldwinkel bij Guus feestelijk geopend. De officiële opening wordt verricht door burgemeester A.W.P. van den Berg; met een kleine kaars steekt hij een grote kaars aan in de nog donkere winkel. Aansluitend is er open huis, waarbij uiteraard zuivere koffie wordt geschonken. De opening betekent een succes voor de 'Werkgroep Wereldwinkel'.
Op 1 november start men met de verkoop van meer zuivere producten, zoals thee, cacao, rietsuiker, cadeauartikelen, textiel, sieraden, speelgoed, kringlooppapier en kaarten.

Een jaar later viert de wereldwinkel zijn eerste verjaardag. Daarbij wordt de werkgroep Textielwerkplaats SARI uitgenodigd om het eenjarig bestaan op te luisteren. Textielwerkplaats SARI (een sari is een omslagdoek, maar deze letters staan ook voor Samenwerken Aan een Rechtvaardige Import) vervaardigt en verkoopt kleding en stoffen afkomstig uit diverse ontwikkelingslanden. Zes vrouwen uit Epe, Oene en Hattem vormen samen de werkplaats. Naast de kleding die ze zelf maken werken zij ook mee aan de promotie van kleding die wordt gemaakt in India, Bangladesh, Guatemala en Tanzania.

De tweede verjaardag wordt gevierd met een concert van de stichting Victor Jara. Deze stichting richt zich op het verbreiden van Latijns-Amerikaanse volksmuziek. De naam Victor Jara is ontleend aan de Chileense zanger en tekstdichter die geëngageerde liederen schreef. Onder het bewind van dictator Pinochet werd hij gemarteld en vermoord.
Het driejarig bestaan van de wereldwinkel wordt gevierd met de muzikale cabaretvoorstelling 'Café Profunda' van Servaes Custers, waarin de belangstellenden worden meegenomen naar de hellingen van het Andesgebergte. Aan de daarop volgende vierde verjaardag wordt wederom medewerking verleend door de textielwerkplaats SARI uit Dalfsen. In 1995 wordt het vijfjarig bestaan gevierd met een 'muzikale maaltijd' in het parochiecentrum. De maaltijd is samengesteld met producten uit de wereldwinkel.

In februari 2000 vertrekt de wereldwinkel vanuit de kelder in de winkel van Guus van Wifferen naar een eigen pand aan de Canadastraat 36; de voormalige winkel van Maaike's Boetiek. De wereldwinkel 'nieuwe stijl' wordt geopend door Guus. Samen met zijn echtgenote Ina wordt hij met een riksja naar de nieuwe winkel gebracht. Daar mag Guus het lint doorknippen en als eerste het nieuwe onderkomen bekijken. "Het voelt alsof ik een navelstreng doorknip," verklaart Guus bij de openingshandeling.

Op de nationale wereldwinkeldag van 17 mei 2003, viert de wereldwinkel zijn 12½-jarig bestaan met een prijsuitreiking van een tekenwedstrijd, gehouden onder leerlingen uit de groepen 7 en 8 van de basisscholen. Op die dag rijdt er een platte wagen met een ritmegroep door het dorp, waarbij op diverse plekken een concert wordt gegeven.

Op zaterdag 31 januari 2004 volgt opnieuw een verhuizing en wordt er een winkel geopend aan de Canadastraat 44. Na een grappige openingsact van mimegroep Koeloeur opent burgemeester Houben van de gemeente Raalte het pand officieel voor het publiek. »

Bronnen:
Krantenartikelen, notulenboeken en plakboeken van de wereldwinkel.

In afstand gemeten is de verhuizing niet spectaculair. Er moet slechts 100 meter worden overbrugd van het oude naar het nieuwe pand, maar qua winkeloppervlak is de sprong enorm. Het verkoopoppervlak wordt maar liefst verdubbeld. Meer verkoopoppervlak betekent meer ruimte om de producten uit verschillende landen te laten zien. De verhuizing wordt aangegrepen om de nieuwe huisstijl van de wereldwinkels te introduceren. Opvallend aan die nieuwe huisstijl zijn de warme kleuren geel en paars en het logo, waarin de wereldbol en drie gezichtsmaskers herkenbaar zijn.
In 2010 staat de wereldwinkel het hele jaar in het teken van het twintig jarig bestaan. Het assortiment is in de loop der jaren gemoderniseerd en de winkel wordt een cadeauwinkel waar voor iedereen iets leuks is te vinden, variërend van kleine cadeautjes tot glaswerk en natuurlijk zijn er nog steeds food artikelen zoals Fair Trade koffie en thee te koop, maar ook bijvoorbeeld chocolade en wijnen. Het is nog steeds mogelijk om de wereldwinkel in te schakelen voor een presentatie op scholen en bij verenigingen.

Helaas zet de eigenaar het pand waarin de wereldwinkel is gehuisvest in 2013 te koop en dat geeft onduidelijkheid over de toekomst. Op hetzelfde moment dient zich de mogelijkheid aan om te verhuizen naar het Dorpshuus. Op de begane grond van de voormalige Rabobank aan de Marktstraat vindt dan, naast de activiteiten van de Stichting Dorpshuus Heino en Carinova, de wereldwinkel een plek.
Op zaterdag 12 oktober wordt de winkel met veel feestgedruis in gebruik genomen. Het wereldwinkel gevelbord wordt dan van de oude naar de nieuwe locatie gebracht.

Het jaar 2015 is voor de wereldwinkel Heino een belangrijk jaar; dan wordt het 25-jarig bestaan gevierd. Dat gebeurt het hele jaar door met diverse acties en activiteiten. De bijna vijftig vrijwilligers zorgen ervoor dat alles goed verloopt. Op de jubileumdag 31 oktober staat er voor iedereen in de winkel een hapje en een drankje klaar en is er 25% korting op het hele assortiment met uitzondering van food, boeken en kaarten. Het jubileum wordt gevierd met een open huis. Hiervoor worden alle oud-medewerkers, klanten en andere belangstellenden uitgenodigd.

In 2018 krijgt Raalte (Heino) als derde gemeente in Overijssel de eretitel Fairtrade Gemeente.
Fairtrade staat voor eerlijke handel en duurzame armoedebestrijding op de wereld. Zo ontvangen mensen in ontwikkelingslanden een eerlijke prijs voor hun producten en werken zij onder menswaardige omstandigheden. Een streven is het afschaffen van extreem lange werkdagen en kinderarbeid, maar aandacht voor milieuvriendelijke productieprocessen.

Nu in het jaar 2020 wordt het 30-jarig bestaan van de wereldwinkel gevierd. «

HET 300e LID

De afgelopen zomer waren we als bestuur, met het 300e lid in zicht, er natuurlijk nieuwsgierig naar wie de 300e zou worden. Laat nu bij twee bestuursleden zo goed als gelijktijdig het 300e lid zich aanmelden. Goede raad was duur; dan maar allebei de 300e.

We beginnen met de oudste en dat is de heer **J.M.C. Satink,** Dorpsstraat 57 te Heino; in Heino beter bekend als Johan Satink van de Spar.
De heer Satink had tot voor kort een "Spar" winkel, maar is nu met pensioen. De winkel bestaat niet meer, in die zin dat deze thans is verhuurd aan Ferson, stoffen en vrijetijdskleding. De heer en mevrouw Satink zelf zijn achter de winkel blijven wonen.

De "Satinks" wonen al vele jaren in Heino.
De eerste Satink, die in de omgeving van Heino terecht komt, is Arend Satink, gedoopt in de R.K. gemeente van Delden op 4 oktober 1784.
Zijn ouders Gerrit Satink en Janna Meerdam wonen in het Deldenerbroek.
Genoemde Arend Satink, boerenknecht, trouwt op 28 mei 1812 te Dalfsen met Janna Jansen (later Janna van der Kolk geheten), van beroep naaister en gedoopt in de R.K. gemeente van Dalfsen op 1 juli 1779. Haar ouders Jan Jansen en Hermina Tonissen wonen dan op de Slikkebaard te Lenthe. (Hiermede wordt waarschijnlijk het pand van W.J. Holterman, Twentseweg 59 bedoeld).
Het jonge paar vestigt zich aan de Twentseweg, gemeente Dalfsen; nu Slikkebaardweg 1.
Waarschijnlijk heeft Janna Jansen de naam van haar ouderlijk huis "Slikkebaard" meegenomen naar deze plek.
Lange tijd is aangenomen, dat dit pand herberg "De Slikkebaard" was, zoals bekend een eeuwenoude uitspanning aan de Twentseweg.
Bij invoering van het kadaster in 1832 woont Arend Satink in een huisje, dat weliswaar zijn eigendom is, doch het stukje grond hetgeen hij inmiddels heeft ontgonnen alsmede de ondergrond van zijn huis zijn eigendom van de marke Lenthe.
(Gemeente Dalfsen, sectie F3 nr. 343.344 eigenaar de marke van Lenthe, recht van opstal Arend Satink).
Arend Satink heeft zich, zoals veel gebeurde in die tijd, een hutje gebouwd op de gemeenschappelijke markegrond, is daar gaan wonen en heeft van lieverlee een stukje veld rondom zijn woning ontgonnen; iets wat oogluikend werd toegestaan door de Markerichter, mits men op tijd de huur betaalde.

Een zoon van Arend, Harm Jan Satink, geboren 7 september 1814 te Dalfsen, is de eerste Satink, die in Heino komt te wonen en van hem stammen alle Heinose Satinks af.
Harm Jan trouwt op 15 april 1842 te Heino met Hendrika Hoonhorst en woont de eerste drie jaren van zijn huwelijk met zijn vrouw bij zijn schoonouders Hermannus Hoonhorst en Gerritdina Brinkhof op het adres, nu Dalfserweg 3, Heino. De boerderij wordt nog steeds bewoond door de familie Hoonhorst, beter bekend als Hans Jans.
Op 21 februari 1845 vertrekt Harm Jan Satink met zijn vrouw naar een boerderij aan de Knollensteeg (de Otte), thans Dalfserweg 8, Heino.
Tot 10 maart 1891 blijven de "Satinks" op dit adres wonen, dan vestigt zich daar Hendrikus Beumer. Voor de duidelijkheid wordt dan in de volksmond gezegd Beumer op Satink.
Wanneer de familie Satink in 1891 de boerderij (Dalfserweg 8) verlaat, zijn Harm Jan Satink, zijn vrouw en drie kinderen reeds overleden en wonen er twee dochters en een zoon in Zwolle en een zoon in Wijhe.

De oudste zoon Gerhardus Hendrikus Satink, geboren 7 februari 1844 te Heino, vestigt zich op 23 februari 1891 als varkensslager aan de Dorpsstraat 99 te Heino (het pand is inmiddels afgebroken, nu bevindt zich daar het straatje de Disselhof).
Zijn broer Hermannes Johannes Satink, geboren 7 december 1852 te Heino komt na verscheidene jaren in Wijhe te hebben gewoond in 1892 terug naar Heino; eerst nog als landbouwer, doch in december 1893 vestigt hij zich als koopman/winkelier in het pand thans Canadastraat 17 te Heino (Willemsen). Hij verhuist nog een paar keer, om uiteindelijk zijn domicilie te kiezen in het pand Canadastraat 36 (nu schilder Lindeboom), bij de oudere Heinoërs nog wel bekend als de Végé. Zijn zoon Johannes Antonius neemt later het winkelbedrijf over, terwijl zoon Johannes zich vestigt als groenteboer aan de Zwolseweg 45, Heino.

Johan Satink in de Dorpsstraat ter hoogte van transportbedrijf Kamphof.

HEINO

Opening gemoderniseerde zaak

Het winkelpand van de heer Satink aan de Dorpsstraat, beter bekend als spar-Satink, is in de afgelopen maanden geheel verbouwd en uitgebreid. Gisterochtend is deze geheel gemoderniseerde zaak in levensmiddelen annex galanteriën geopend door de 82-jarige moeder van de eigenaar mevr. Satink-Nijmeyer. Voor deze openingsplechtigheid bestond goede belangstelling en vele Heinoërs hebben gisteren een bezoek gebracht aan de vergrote en geheel gemoderniseerde de winkel. Alle bezoekers waren vol lof over de nieuwe zaak en geen wonder. Bij de verbouwing en inrichting zijn kosten noch moeiten gespaard om er iets goeds van te maken. En het is iets goeds geworden. De oude kleine winkel is veranderd in een grote moderne winkel, voorzien van een moderne winkeluitrusting, die geheel voldoet aan de eisen des tijds.

Wijhe 1957

Terug naar ons 300e lid, Johan Satink.
Zijn vader Hendrikus, geboren 20 mei 1872 te Heino, een zoon van de reeds genoemde varkensslager Gerhardus Hendrikus Satink, neemt op 1 mei 1909 de zaak over van bakker Theodorus Johannes Oortwijn. Na zijn huwelijk op de 13e mei begint hij in dat pand (Dorpsstraat 57) een winkel. Zijn eerste vrouw sterft echter op jonge leeftijd, 27 jaar oud. Zijn tweede vrouw Maria Neimeijer is bij de Heinoërs zeker nog wel bekend. Zij overlijdt op 14 december 1969 te Heino op 95-jarige leeftijd. Jarenlang heeft ze bij haar zoon, ons 300e lid, naast de Sparwinkel gewoond. Johan's vader overlijdt op 6 juli 1937 te Heino; Johan is dan 18 jaar en bakker in Raalte. Zijn oudere halfbroer helpt zijn moeder met de winkel tot Johan 20 jaar oud is. Dan vertrekt hij naar Hengelo en Johan komt bij zijn moeder in de zaak. In 1941 sluit hij zich aan bij de organisatie "De Spar". In

1957 wordt de gehele zaak verbouwd en op 10 oktober 1957 vindt de heropening plaats. Johan Satink heeft veel boodschappen bezorgd in Heino en naaste omgeving, in eerste instantie per transportfiets. Later koopt hij een bestelauto, dat is in maart/april 1953. Hij is dan inmiddels getrouwd met Anna Maria Suijkerbuijk.

Via Johan Satink komen we in aanraking met Jan Satink uit Raalte, een zoon van slager Hendrikus G.J. Satink uit Heino (nu slager Meijer). Met nog drie andere familieleden is hij momenteel bezig gegevens te verzamelen voor een familieboek over de "Satinks".

Fragmentgenealogie

I. **Arend Satink,** gedoopt 4 oktober 1784 te Delden
overleden 8 mei 1876 te Dalfsen

II. **Harm Jan Satink,** geboren 7 september 1814 te Dalfsen
overleden 18 oktober 1882 te Heino

III. **Gerhardus Hendrikus Satink,** geboren 7 februari 1844 te Heino
overleden 5 december 1922 te Heino

IV. **Hendrikus Satink,** geboren 20 mei 1872 te Heino
overleden 6 juli 1937 te Heino

V. **Johannes Maria Cornelis Satink,** geboren 28 juni 1919 te Heino

VORRINK - TWEE GENERATIES IN 100 JAAR

Wim Grootenhuis

In 1888 - om precies te zijn: op 3 mei van dat jaar - wordt in het Heinose bevolkingsregister ingeschreven: Hendrik Jan Vorrink, koperslager, ongehuwd, adres A 11. Een eeuw later, op 19 januari 1989 overlijdt in "De Maat" Leida Vorrink, 87 jaar oud. Met haar is de naam Vorrink, bij alle ouderen zeer bekend, uit Heino verdwenen.

Lucas Vorrink, afkomstig uit de graafschap Bentheim (Duitsland), en zijn vrouw Aleida Gerritdina Dangremont, vestigden zich begin vorige eeuw in Dalfsen; hij was koperslager.
Hun zoon Gerrit Vorrink trouwde met de uit Millegen/Dalfsen afkomstige Zwaantje de Graaf.
De uit dit huwelijk geboren zoon Hendrik Jan vestigde zich als koperslager in Heino, na eerst in Lochem het vak te hebben geleerd.
Bij zijn vestiging in Heino op 3 maart 1888 op het adres A nr. 11 is hij ongehuwd. Zijn nichtje Gerritdina Lamberta Ruiter uit Dalfsen bestuurt gedurende een aantal jaren het huishouden. In Lochem heeft hij niet alleen zijn vak geleerd, maar hij heeft er ook zijn toekomstige vrouw leren kennen. In 1891 wordt nl. in bovengenoemd bevolkingsregister ingeschreven Francina Johanna van den Berg, afkomstig uit Lochem, maar geboren in Zwollerkerspel, waar haar vader tuinman was op Dijkzicht. Deze vader, die in 1891 weduwnaar is, komt met zijn dochter mee naar Heino. Het echtpaar Vorrink-Van den Berg woont de eerste 5 jaar van hun huwelijk op het adres A 11, maar dat wordt later A 25, nu Kringloopwinkel, Dorpsstraat 57. Op 20 januari 1896 verhuist de familie naar het pand A 17, dat later A 37 en weer later A 50 wordt en nu plaatselijk bekend is als Dorpsstraat 71.
Er worden acht kinderen geboren, van wie er vier zeer jong overlijden. De overige vier, twee jongens en twee meisjes, zullen we kort volgen.
De oudste zoon, Gerrit Vorrink, trouwt met Antonia Huisman en komt te wonen aan de Zwolseweg op nr. 3, naast de huidige Hubozaak. Net als zijn vader en grootvader is Gerrit koperslager van beroep. Zijn huwelijk blijft kinderloos.

(van groot naar klein)
Gerrit, Hein, Marie en Leida Vorrink.

De tweede zoon (het vijfde kind uit het huwelijk) is Hendrik Francinus, beter bekend als Hein Vorrink. Hij blijft ongehuwd en bewoont samen met zijn jongste zuster het ouderlijk huis annex de zaak.
De oudste van de dochters is Zwaantje Maria. Zij trouwt in 1932 met Jan Spijkerman uit Zwollerkerspel. Zij woont in Ittersum (Zwolle), heeft inmiddels een hoge leeftijd bereikt en bezit nog een geheugen om jaloers op te worden.
De jongste dochter Aleida Catharina bleef on-

Woonhuis/winkel Dorpsstraat 71, mei 1927.

gehuwd en woonde, zoals hierboven reeds gemeld, op het ouderlijk huis. Haar laatste levensjaren bracht ze door in "De Maat".
De naam Vorrink is verdwenen, het schitterende ouderwetse winkeltje aan de Dorpsstraat is weg en het beroep van koperslager kennen we niet meer. Wat overblijft zijn een aantal foto's en oude facturen om de herinnering warm te houden.

Genealogisch overzicht

A. Gerhard Vorrink + Aleida Meier, wonende Neuenhaus (Dld.)

B. Lucas Vorrink, koperslager
geboren Neuenhaus ca. 1803
overleden Dalfsen 22 oktober 1883
gehuwd met Aleida Gerritdina Dangremond
geboren Coevorden ca. 1804
overleden Dalfsen 31 maart 1883
dochter van Gerrit en Gezijna Bonke

C. Gerrit Vorrink, koperslager
geboren Dalfsen 11 februari 1833
overleden Dalfsen 21 mei 1865
gehuwd Dalfsen 7 mei 1859 met Zwaantje de Graaf
geboren Dalfsen 22 oktober 1828
overleden Dalfsen 25 juli 1867
dochter van Hendrik Jan en Gerrigje Wesseling

D. Hendrik Jan Vorrink, koperslager
geboren Dalfsen 3 maart 1861
overleden Heino 17 juni 1909
gehuwd Lochem 24 april 1891 met Francina Johanna van den Berg
geboren Zwollerkerspel 3 november 1861
overleden Heino 8 maart 1947
dochter van Johannes en Maria Onderwater

Aleida Catharina Vorrink (Leida).

Hendrik Francinus Vorrink (Hein).

E 1. Gerrit Vorrink, koperslager
geboren Heino 13 maart 1892
overleden Zwolle 10 januari 1975
gehuwd Heino 14 juni 1917 met Antonia Huisman
geboren Heino 23 juli 1883
overleden Heino 10 april 1966
dochter van Jan en Geertje van Gerner
geen kinderen
Dit echtpaar woonde Zwolseweg 3

E 2. Hendrik Francinus Vorrink, koperslager
geboren Heino 22 april 1898
overleden Heino 30 maart 1969

E 3. Zwaantje Maria Vorrink
geboren Heino 12 januari 1900
gehuwd Heino 30 juni 1932 met Jan Spijkerman
geboren Zwollerkerspel 22 augustus 1896
overleden Zwolle 4 december 1974

E 4. Aleida Catharina Vorrink
geboren Heino 29 juni 1901
overleden Heino (De Maat) 19 januari 1989
Hein en Leida woonden Dorpsstraat 71

Foto's mevr. Spijkerman-Vorrink
Illustraties archief OMHEINING
Bronnen:
- G.A. Dalfsen B.S.
- G.A. Lochem B.S.
- G.A. Heino B.S. en B.R.

Brandstoffenhandel en winkelier in kruidenierswaren

R. Stavorinus

De jonge Roelof Stavorinus, nr. 5 van de voorste rij vlnr. Zijn broer Abele is nr. 2 van de voorste rij vlnr.

Het is al weer het vijfde jaar van de eerste economische crisis van de 21ste eeuw. De werkloosheid is in de afgelopen jaren weer gegroeid in Nederland en het aantal faillissementen is in het voorjaar van 2013 in de omgeving van Zwolle gestegen. Zo lezen we in de Stentor van 11 juli:

"Met 80 faillissementen is het tweede kwartaal van dit jaar koploper sinds 2010".

Tachtig jaar geleden is er in Nederland ook een economische crisis.
In het jaar 1931 gaat het kruideniersbedrijf van Roelof en Anna Stavorinus-Brinkman failliet, de winkel van mijn opa en oma. Over deze bedrijfsbeëindiging werd tot voor kort in de familie nauwelijks gesproken. Mijn vader heeft wel eens iets gehoord, maar dat bracht hem nooit op het idee om zijn vader en zijn moeder iets te vragen. 'Dat deed je niet. We spraken niet over vroeger!'

De aanleiding

Abele Stavorinus is turfschipper van beroep in de tweede helft van de 19e eeuw. Hij legt met zijn turfschip aan bij "de Ganzepan" of de "Bolderbrug" en verkoopt, sinds 1870, meerdere keren per jaar turf aan bewoners van het dorp [1]). Dat doet hij ruim 35 jaar lang tot hij zijn werkzaamheden, op 69-jarige leeftijd, overdraagt aan zijn oudste zoon Sybe, die 30 jaar lang leverancier van turf en kolen is.
Sybe Stavorinus doet dit werk niet alleen. Hij

werkt samen met zijn broer Klaas en zijn zonen Albert, Abele en Roelof.

In het begin van de twintigste eeuw ontwikkelt de handel in brandstof zich. Er wordt niet meer hoofdzakelijk op turf, maar ook op kolen gestookt. Daar komt bij dat de brandstof niet enkel meer vervoerd wordt via de kanalen, maar ook per spoor. De concurrentie wordt groter en Sybe Stavorinus wordt ouder. Wat is de toekomst voor het familiebedrijf?

Albert Stavorinus, de oudste zoon van Sybe, start na zijn huwelijk in 1927, met zijn vrouw een eigen brandstoffenzaak aan de Dorpsstraat 25. Abele, de tweede zoon, blijft schipper. Hij is daarmee verantwoordelijk voor het vervoer van brandstoffen over het water. Daarna worden deze in Heino verhandeld door zijn oudste broer.

Maar waar ligt de toekomst van de jongste zoon Roelof? Hij heeft verkering met Anna Brinkman. Ze woont nog thuis bij haar moeder en broer Gait, aan de weg van Heino naar Wijhe. Haar vader Hein is in 1922 overleden aan tbc. Hun huisje ligt net voor het Nijenhuis.
Alle drie werken ze voor de Van Pallandts, de familie die het landgoed in bezit heeft en daar jaarlijks in de zomermaanden woont. Anna en haar moeder werken in de huishouding en in de keuken. Gait werkt er als tuinman.

Natuurlijk spreken Roelof en Anna over hun gemeenschappelijke toekomst. Die zal niet aan boord liggen van een schip, maar op de vaste wal.

Het besluit

In Heino vindt tussen 1920 en 1930 een grote uitbreiding plaats van het aantal woningen en huishoudens. In 1930 zijn er in de gemeente 84 woningen gebouwd, het merendeel daarvan in het dorp. Een uitbreiding van bijna 40%. In het dorp staan in 1930 175 woningen. Ze worden vooral gebouwd richting Zwolle, aan de Zwolsche weg [2]).

Daar, aan het begin van de Dorpsstraat, bij de kruising richting Dalfsen, Lemelerveld en Zwolle, staan amper winkels. Zo ontstaat bij Roelof en Anna het idee om in Heino een kruidenierswinkel te beginnen.

De komst van de kruidenierszaak wordt bespoedigd door het overlijden van de oma van Anna Brinkman in januari 1926. Daardoor staat haar opa Albert Neppelenbroek er ineens alleen voor. Het vooruitzicht voor de 72-jarige om alleen te wonen in de katerstede 'De Haan' aan de Raalterweg, het huishouden alleen te doen en het eten zelf te bereiden, is niet aanlokkelijk. En zo ontstaat het idee om te gaan inwonen bij Roelof en Anna en een som geld te investeren zodat er een winkel gekocht kan worden. Als tegenprestatie geven Roelof en Anna hem kost, inwoning en hem verzorging [3]).

Er wordt gezocht naar een geschikte woning met winkelruimte. Deze wordt gevonden aan het begin van de Dorpsstraat tegenover de smederij van Rientjes. Dorpsstraat 85, wordt vervolgens gekocht van de familie M.J. Waninkk-Nijmeijer [4]). Met de woning gaat waarschijnlijk ook een deel van de winkelinventaris over aan Anna en Roelof. Een hypotheek bij de Coöperatieve Boerenleenbank in Heino en de investering van opa Albert maken het mogelijk dat er ook meubilair kan worden aangeschaft.

De woning is begin jaren twintig gebouwd, dus nog niet zo oud. Aan de linkerkant van het woonhuis is de winkelruimte, ongeveer vier bij vier meter. Klanten kunnen de winkel bereiken via een deur die midden in de gevel zit. Achter de winkel is de keuken. In het rechterdeel van het woonhuis is een woonkamer en boven een aantal slaapkamers.

In de woonkamer worden drie stoelen geplaatst, met leer gestoffeerd. In het midden staat een ovaal tafeltje met een rond pluchen tafelkleed. Op de vloer ligt een vloerkleed. Er hangt een aantal schilderijen en een spiegel met een eiken lijst. Tegen de wand staat een theekastje

Roelof en Anna Stavorinus.

met een blauw servies. Op een tafeltje staat een radiotoestel met luidspreker. Het geheel wordt verlicht door een elektrische lamp.

Boven op de slaapkamer staan een tweepersoonsbed, een tafeltje met twee stoelen en een linnenkast. Er is ook een logeerkamer. Daar staan een tweepersoonsbed met een kapokmatras, een tafeltje en een stoel. Natuurlijk heeft opa Albert zijn eigen slaapkamer met een bed, kast en stoel en zijn persoonlijke bezittingen [5]).

Een eigen kruidenierswinkel

De opening van de winkel en de bruiloft van Roelof en Anna vallen praktisch samen. Op 1 augustus 1926 laten ze zich officieel inschrijven in het Handelsregister van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Zwolle. De naam wordt: Brandstoffenhandel en Winkelier in Kruidenierswaren [6]). Vier dagen later is de bruiloft.

Een aantal dagen later wordt de winkel geopend en kunnen de eerste klanten hun inkopen doen. Anna helpt de klanten in de winkel en ze doet het huishouden. Roelof gaat rond met een handwagen. Daarmee gaat hij naar klanten om gekochte producten te bezorgen en om het een en ander te verkopen.

Het jaar daarop kopen Roelof en Anna een T-Ford van anderhalve ton [7]). Hierdoor kan de klantenkring uitgebreid worden. Zo rijdt hij gemakkelijk naar Laag Zuthem, richting Raalte en Wijhe en naar Zwolle. Het is nu ook mogelijk om grotere hoeveelheden producten aan de man te brengen, vooral bij de mensen thuis. Maar ook is het eenvoudiger om goederen op te halen vanaf de 'Ganzepan'. Daar worden de binnenschepen 'Hoop op zegen', van zijn vader Sybe en oom Klaas en de 'Nijverheid' van zijn broer Abele gelost.

De winkel is niet groot en wordt warm gehouden door een eenvoudige vulkachel. Tegen de

Roelof Stavorinus en zoon Hein onderweg in de T-Ford.

wand staan, op planken, de producten uitgestald. Er is een kleine toonbank met vitrine en natuurlijk een 'Berkel' weegschaal. Voor het wegen zijn diverse koperen en drie ijzeren gewichten aanwezig. Er is een koffiemolen voor het malen van koffie. Er staat een standaard met negen blikken voor diverse biscuitsoorten. Her en der bevinden zich nog acht winkelbussen. Op een klein tafeltje staan nog enkele producten.

In mei 1928 krijgen Roelof en Anna hun eerste kind, een dochter. De komst van Riek (Hendrika) is gewenst, maar ze is wel een handenbinder. Wanneer anderhalf jaar later, in december 1929, Hein (Hendrikus) wordt geboren kan de kleine Riek al lopen. Twee kinderen zijn teveel voor Anna en daarom wordt besloten om een 'dienstmeid' aan te stellen. De negentienjarige Hermina Vrielink uit Diepenveen gaat Anna helpen bij het opvoeden van de kinderen, het huishouden en het bedienen van klanten [10]).
Het gaat goed met de winkel. Begin 1929 besluiten Roelof en Anna om land te kopen naast de eigen woning en in het bezit is van H.J. Rientjes. Op dit land worden groenten en aardappelen verbouwd. Op 22 maart 1929 betalen ze f 1875,- voor:

"Een perceel bouwterrein, ter grootte van circa vijf aren (sectie D. nommer 1366) en bouwland, geheel groot veertien aren en twintig centiaren en een perceel weiland ter grootte van circa zeven aren (sectie D. nommer 242) groot veertien aren en veertig centiaren" [9]).

Klanten
De winkel had klanten in Heino, maar ook in Laag Zuthem, Zwolle, Zwollerkerspel, Wechterholt en Raalte.

1929
In oktober 1929 gebeurt er iets in Amerika wat grote gevolgen heeft voor de wereldeconomie. De beurskrach in New York staat natuurlijk in alle kranten, maar Roelof en Anna denken geen ogenblik dat deze gebeurtenis gevolgen heeft voor hun winkel.

Heel langzaam dringt de crisis door in Nederland. Prijzen van producten gaan omlaag. Er gaan veel bedrijven failliet, vooral in het westen van het land maar ook in steden zoals Zwolle en Deventer. Er worden mensen werkloos zonder kans op een nieuwe baan. Ook Heino krijgt te maken met de crisis, maar Heino is een gemeente met veel boerenbedrijven en in het

De voormalige kruidenierswinkel.

dorp is geen grootschalige industrie, enkel de melkfabriek. Veel mensen kunnen voorzien in hun onderhoud, omdat ze een moestuin hebben of omdat familie die heeft. Er wordt natuurlijk veel minder geld uitgegeven, zeker door de mensen die werkloos worden.
Wanneer mensen in de winkel van Stavorinus hun producten kopen wordt er vaker gevraagd of het "op de pof kan". Natuurlijk kan dat. Roelof en Anna zijn veel te bang om klanten te verliezen. Maar op deze wijze komen er minder of uitgestelde inkomsten binnen. Terwijl de vaste lasten wel betaald dienen te worden. De hypotheken lopen gewoon door en de bank wil een maandelijkse aflossing. Ook de benzine voor de T-Ford moet betaald worden, evenals de dienstbode Hermina. Verder leven Anna's opa en het eigen gezin van de opbrengsten.

In de jaren daarop lenen Roelof en Anna geld van Sybe Stavorinus en zijn broer Abele en van de moeder van Anna, Dienie Brinkman-Neppelenbroek. Dat doen ze om de kosten te kunnen betalen. Er wordt steeds vaker 'op de pof' besteld bij de leveranciers. Twee jaar na de gebeurtenissen in New York is 'de droom' van Roelof en Anna voorbij.
Op dertig oktober 1931 reist Roelof Stavorinus met zijn T-Ford naar Zwolle. Hij meldt zich bij de griffie van de Arrondissementsrechtbank aan de Koestraat en heeft daar een gesprek. Na dat gesprek schrijft Griffier G.F.A. Koevoets het volgende:

"Roelof Stavorinus, kruidenier en koopman, wonende te Heino, die verklaarde, dat hij in den toestand verkeert, dat hij heeft opgehouden te betalen en mitsdien verlangt in staat van faillissement te worden verklaard, voerende hij tot staving van zijn verklaring aan, dat hij een passief heeft van f 20.000, van welke schulden er meerdere opeischbaar zijn, terwijl daartegenover staat een actief van f 10.000,- waarvan akte, na voorlezing geteekend door den comparant en den griffier".[10])

Bronnen en noten

noot 1: Archief Ned.- herv. gem. Heino, H.C.O. (Financiële Administratie)
noot 2: www.Volkstellingen.nl , Heino (1920 -1930)
noot 3: Transportacte Antonia Egberdina Laanbroek en Albertus Neppelenbroek, H.C.O. 9-4-1920
noot 4: Bevolkingsregister Heino
noot 5, 6, 7, 8, 10: Arrondissementsrechtbank Zwolle, faillissement R.Stavorinus
noot 9: Transportacte Roelof Stavorinus, H.C.O. 31-3-1929

Brandstoffenhandel en winkelier in kruidenierswaren

Roland Stavorinus

DEEL 2

Inleiding

Ouderen onder ons kunnen zich de dertiger jaren van de vorige eeuw misschien nog herinneren. De tijd van de crisisjaren is een tijd van onvoorstelbaar grote armoede. Ook in Nederland slaat de crisis keihard toe. Op zijn dieptepunt is een op de vier Nederlanders werkloos. Ook in Heino waart het spook van de crisis rond, maar in gemeenten met veel boeren en waar ook veel burgers nog een eigen stukje grond hebben, zoals dat in Heino in die tijd het geval is, zijn de problemen minder groot dan in gemeenten met veel fabrieken.
In het artikel van Ronald Stavorinus in het vorige nummer kunnen we lezen, hoe Roelof Stavorinus in 1926 een kruidenierszaak begint. Roelof stamt uit een schippersfamilie. Zijn opa Abele is turfschipper in de tweede helft van de negentiende eeuw. Hij lost zijn lading meestal bij de Ganzepan. Zijn zoon Sybe volgt hem op als schipper. Roelof, een broer van Sybe, heeft andere toekomstplannen. Hij trouwt met Anna Brinkman en begint een kruidenierszaak in het pand Dorpsstraat 85. Aanvankelijk lopen de zaken naar wens.

De afwikkeling van een familiedrama

Nadat Roelof en Anna hun kruidenierszaak in 1926 hebben geopend, komt de Westerse wereld drie jaar later in een recessie terecht en die wordt ook in Heino voelbaar. Na vijf jaar hard werken, concluderen Roelof en Anna dat ze failliet zijn. Op 30 oktober 1931 gaat Roelof naar de arrondissementsrechtbank in Zwolle en vertelt daar zijn verhaal.
Er wordt een curator aangesteld in de persoon van Mr. H. Landberg. Hij is gevestigd Sassenstraat 33 in Zwolle. Voor hem is het faillissement van Anna en Roelof Stavorinus één van de vele faillissementen tijdens de economische recessie. Op 2 november 1931 schrijft curator Landberg het volgende aan het handelsregister te Zwolle:

Mijne heeren,

Door deze breng ik ter uwer kennis, dat bij vonnis van de Rechtbank alhier dd 31 October 1931 in staat van faillissement is verklaard: Roelof Stavorinus, kruidenier en koopman, wonende te Heino, met benoeming van het lid der rechtbank Mr. A. Mercier tot Rechter-Commissaris en van ondergetekende tot curator.

Hoogachtend
Uw dierwaarde,
H. Landberg

Gewaarmerkt Zwolle 9 November 1931

Albert Neppelenbroek, Roelof Stavorinus met dochter Riek op de fiets.

Abele Stavorinus.

De financiële schade

Op 28 november 1931 heeft dhr. Landberg inzicht in de financiële situatie van Roelof en Anna. De schuld is opgelopen tot f 24.122,18. Dat is aanzienlijk, zeker als we dat vergelijken met andere faillissementen in Heino in crisistijd. Een schuld zo groot als ruim vier maal de waarde van hun woning en winkel!
Een derde van dat bedrag wordt gevormd door hypotheken.Van de Boerenleenbank is f 4.700,- geleend en van de Twentse bank f 3.000,-. Ongeveer een derde, f 6.580,-, is geleend van eigen familie.
Van Sybe Stavorinus, de vader van Roelof, f 1.500,-. De inwonende opa van Anna, Albert Neppelenbroek, heeft het gezin f 4.000,- geschonken.
De moeder van Anna, Dinie Brinkman-Neppelenbroek, heeft hen f 180,- geleend en van de broer van Roelof, Abele Stavorinus f 400,-.
Van Aannemer Dieks Laanbroek, een neef van Anna's moeder Dinie, hebben ze f 500,- geleend.
De overige crediteuren, de firma Boghstijn & Futselaar (Staatsmijnkolen, de groothandel voor Overijssel) en de NV Zwolsche Brandstoffenhandel, hebben recht op een kleine f 10.000,-.

Er zijn ook debiteuren. Ongeveer 32 klanten hebben nog een rekening openstaan bij Roelof en Anna. In totaal voor f 762,98. Vier van deze debiteuren zijn ook crediteur. Van deze 32 klanten komen er 24 uit Heino.

Het vereffenen van de schuld

Het faillissement van Roelof en Anna is groot. Er zijn maar liefst 82 schuldeisers. Deze situatie raakt ook Sybe en Klaas Stavorinus en hun zonen Albert en Abele Stavorinus. Zij zitten immers allemaal in de brandstoffenhandel en hebben veelal te maken met dezelfde leveranciers. Daarbij komt dat een deel van de eisers in Heino woont. Binnen een paar maanden, op 9 januari 1932, worden vervolgens maar liefst 41 crediteuren schuldeloos gesteld, omdat Sybe Stavorinus zijn beurs trekt. Het gaat daarbij om een bedrag van f 4.538,22.

Roelof en Anna hebben hun winkel en woning aan de Dorpsstraat 85, maar ze kunnen de lasten niet langer betalen. Ze moeten hun huis verkopen en er wordt een andere woning gezocht. De grote hoeveelheid winkelgoederen wordt zoveel mogelijk in de winkel verkocht en brengt een bevredigende prijs op. Het restant, met een aantal inventarisartikelen en meubels, wordt in het openbaar verkocht.
Het huis en de bijbehorende grond wordt verkocht en brengt uiteindelijk f 5.190,- op. De nieuwe eigenaar is horlogemaker J. Schutte. Hij betaalt tevens f 490,- voor de verplichte overname van de vaste winkelinventaris.
Het meubilair van Anna en Roelof brengt, via een openbare verkoop, f 325,- op. Dat is iets meer dan de getaxeerde opbrengst. De koopmansgoederen en inventaris leveren ook iets meer op dan waarop ze waren getaxeerd, namelijk f 1.046,69.
De kleine T-Ford brengt maar f 150,- op. Het bedrag is veel lager dan de getaxeerde f 400,-.

De debiteuren die nog voor meer dan f 700,- in het krijt staan bij Anna en Roelof, betalen uiteindelijk niet meer dan f 18,63. Dit is een bijzonder laag bedrag, dat moeilijk te verklaren is. Voor een deel heeft dit te maken met het gegeven, dat sommige debiteuren ook crediteuren zijn, maar dat verklaart niet alles. Het kan zijn, dat de debiteuren geen mogelijkheid zagen om hun schuld te vereffenen. Ten aanzien van de vorderingen, geeft dhr. Landman aan dat een en ander is kwijtgescholden en niet tot de boedel behoort.
Maar het is ook mogelijk dat in onderling overleg is afgesproken om deze gelden niet in het faillissement te stoppen, maar op een andere manier te voldoen. Als laatste valt te melden, dat de emballage nog f 10,30 opbrengt. Wanneer alles verkocht is wat er te verkopen valt, kan de balans opgemaakt worden. Roelof en Anna hebben f 7.180,- om de uitstaande schulden te voldoen. Dat is veel, maar absoluut niet toereikend.

En daarna, de gevolgen

Ruim een jaar na de faillissementsaanvraag, op 16 november 1932, wordt bekend wat de consequenties zijn van het faillissement van Roelof en Anna Stavorinus-Brinkman. Er zijn nog 50 bedrijven of particulieren die geld claimen. De rechter geeft een akkoord op de "Uitdeelingslijst", die door curator Landberg is opgesteld. De eerste uitbetaling gaat naar zeven preferente bedrijven:

De Coöperatieve Boerenleenbank ontvangt 100% van de eerste hypotheek. Van de overige lening van f 1330,99 krijgt ze 9% terug.
De Staat der Nederlanden incasseert f 38,35, die Roelof en Anna schuldig zijn voor grond-, personeel- en inkomstenbelasting.
De Raad van Arbeid ontvangt 60% voor niet betaalde premies van de invaliditeits- en ongevallenverzekering. Van de f 40,07 wordt f 23,57 geïncasseerd.

De Twentsche bank ontvangt 40% van de oorspronkelijke lening van f 3.000,-. Van Gelder krijgt ook 40% van f 16,50. De Tabaksfabriek (voorheen Dassen) krijgt 18% van f 263,20. De Meelfabriek Molenaar ontvangt 15% van f 352,40.

Alle overige crediteuren krijgen niet meer dan 9% van het bedrag dat ze aan goederen hebben geleverd of van wat ze uitgeleend hebben. Voor sommige bedrijven rest vervolgens een groot verlies. Ik noem de vijf grootste buiten Heino:

Firma Boghstijn & Futselaar (Staatsmijnkolen en Groothandel voor Overijssel) uit Almelo.	f 2.278,43
Kleijsen en Co uit Vroomshoop	f 323,78
NV. N. J. Wouda's Meelfabriek uit Sneek.	f 311,50
NV. P. Molenaar & Co Meelfabrieken uit Westzaan.	f 301,29
W. Vos Hzn uit Zwolle.	f 229,32

Uiteindelijk zijn er 48 bedrijven en particulieren die gedupeerd worden door het faillissement van Roelof en Anna Stavorinus. Het gaat om een bedrag van f 16.780,90. Een detail is, dat 31 bedrijven (60%) een tegoed hebben van minder dan f 100,-.

De crediteuren uit Heino

We zoomen nu in op de gedupeerden in Heino. Onderstaande lijst geeft weer wat, na uitbetaling, de uiteindelijke schade is.

De Coöperatieve Boerenleenbank	f 1.201,74
H. Laanbroek	f 456,57
H.G. van der Vegt	f 132,40
De Coöperatieve Fabriek van Melkproducten "Heino"	f 61,69
P. Polstra	f 75,05
C.M. Ohms	f 44,22
C.C. van der Flier	f 33,86
R.F.H. Baurichter	f 13,97
A.M.C. Heuves	f 11,69
H.J. Doosje	f 7,22
H. Schottert	f 4,51

En de familieleden:	
S. Stavorinus (vader van Roelof)	f 4.153,29
A. Neppelenbroek (opa van Anna)	f 3.611,55
A. Stavorinus (broer van Roelof)	f 400,-
G. Brinkman-Neppelenbroek (moeder van Anna)	f 160,-

In totaal is het verlies van de Heinoërs ongeveer f 10.370,-. Dat is bijna 60% van het totale bedrag. De familie neemt 50% van de schulden op zich.

De laatste handelingen

Op 1 december 1932 verricht curator H. Landberg de op een na laatste handeling in de afwikkeling van het faillissement. Hij schrijft onderstaande brief aan het handelsregister in Zwolle.

Mijne Heeren
Het faillissement van R. Stavorinus, koopman en winkelier te Heino, is door het verbindend worden der uitdeelingslijst geëindigd.

Hoogachtend

Uw dw.
H. Landberg

Gewaarmerkt Zwolle 5 December 1932

Op 28 januari 1933 accordeert rechter-commissaris Mr. A. Mercier de rekening en verantwoording van curator H. Landberg. Deze verantwoording geeft dezelfde informatie weer die te vinden is in de "Uitdeelingslijst" van 16 november 1932. En daarmee komt er een einde aan de administratieve afwikkeling van het faillissement van Roelof en Anna Stavorinus.

Sybe Stavorinus.

Nawoord

Wat in 1926 nog gezien wordt als een mooie kans voor Roelof en Anna Stavorinus, een investering waard, ziet er zes jaar later totaal anders uit. Roelof en Anna verhuizen in de zomer van 1932 naar de Raalterweg, nu de Canadastraat. Daar gaan ze wonen, samen met hun kinderen Riek en Hein en de net geboren tweeling Dinie en Siep. Hun woning beslaat het achterste gedeelte van de winkel van de familie Veldkamp. Opa Albert Neppelenbroek verhuist gewoon mee. Roelof en Anna staan in de schuld bij enkele familieleden. Die verdwijnt natuurlijk niet na een uitspraak van een rechter. Roelof blijft aan het werk in de brandstoffenhandel en daarmee verbonden aan het familiebedrijf.

Bron:
– Archief Arrondissementsrechtbank, faillissementen 1930-1940 HCO .

Roland Stavorinus
Zwolle, 25 augustus 2013

Brandstoffenhandel en winkelier in kruidenierswaren

Roland Stavorinus

DEEL 3

Economische crisis en faillissementen in Heino

In de vorige twee uitgaven van "Omheining" heeft u kunnen lezen over het faillissement van de winkel in kruidenierswaren van Roelof en Anna Stavorinus-Brinkman. Natuurlijk kunnen we de afloop toeschrijven aan de onervarenheid van de twee ondernemers, maar het ligt voor de hand om dit faillissement ook te zien in het licht van de economische crisis van de jaren dertig. Daaruit blijkt dat zij niet de enigen waren die te maken kregen met tegenslag.

De aanleiding van deze crisis ligt in oktober 1929. De "beurskrach" op Wallstreet luidt het ineenstorten van het financiële systeem in. Eerst in de Verenigde Staten van Amerika en later in Europa. In Nederland duurt de crisis langer dan in andere landen doordat vastgehouden wordt aan de zogeheten "gouden standaard". Hierdoor wordt de gulden duurder en dit heeft tot gevolg dat Nederlandse exportproducten ook duurder worden.
In de jaren dertig is er vooral sprake van teruglopende productie en werkgelegenheid. Dat gaat ook nog eens gepaard met dalende lonen.

Daling van de prijzen
De prijsdalingen zijn in deze periode heel fors. In 1932 daalt het gemiddelde prijsniveau met meer dan 8% en die voor in- en uitgevoerde producten met ongeveer 20%. Daar krijgen veel inwoners van Heino mee te maken, waaronder de boeren. In het boek "Heino in Crisisjaren en Oorlogstijd" vertelt J.H. Oosterwijk van de Zuthemerweg het volgende:

"De biggen waren maar weinig waard, ongeveer f 1,75. De boeren gingen met hun biggen naar Raalte. De kleinste van de tomen kon je helemaal niet kwijt en werden soms bij een ander in de wagen gegooid. Zo kon het voorkomen dat je met 10 biggen naar de markt ging en dat je, nadat die verkocht waren, er weer 8 in je wagen vond".

"Kippen waren voor de kleine boeren een belangrijke bron van inkomsten. De meeste eieren werden 's maandags naar de markt gebracht, in Heino of Zwolle. Ze brachten toen twee cent of twee en een kwart cent op. In 1928 was dat ruim zes cent geweest".

"Ook de melkprijzen waren laag. Het is zelfs zo geweest dat de melkrijders die de volle melk naar de fabriek brachten de ondermelk verplicht mee terugnamen".

De consumptie per hoofd van de bevolking in Nederland neemt af. In de loop van de tijd wordt een steeds kleiner deel aan voedings- en genotmiddelen besteed. Het aandeel van de woonlasten stijgt van bijna 14% in 1929 naar 17,5% in 1935. De inkomenspositie van veel mensen is in deze jaren zo zwak dat er zelfs op voedsel wordt bezuinigd.

Daling van de werkgelegenheid
In de jaren dertig is de werkloosheid in Nederland ongekend hoog. In 1930 is de werkloosheid nog 5,5% en twee jaar later is deze al gestegen naar 17,3%. Na 1935 neemt de werkloosheid weliswaar

De 'Hoop van Zegen' ligt bij de Ganzepan.

af, maar is in 1939 nog altijd ruim 11% en blijft tot aan de Tweede Wereldoorlog op een hoog niveau.
Op het dieptepunt van de crisis heeft in de nijverheid bijna een derde van de werknemers geen werk. De landbouw wordt ook zwaar getroffen; daar is meer dan een derde van de werknemers werkloos. In de bouw en aanverwante bedrijven is zelfs meer dan de helft werkloos.

In Heino zijn op enig moment 100 personen en daarmee ook hun gezinnen afhankelijk van steun. Dat is ruim 10% van de beroepsbevolking. In 1936 komen 51 personen in aanmerking voor steun van de bond en de gemeente. Ze krijgen een bedrag dat niet hoger is dan f 4,20 per week! De hoogte van de uitkering is zodanig vastgesteld dat in de meest elementaire levensbehoeften kan worden voorzien: een eenvoudige maaltijd en onderdak.

Faillissementen
Bedrijven en ondernemingen investeren minder tijdens de crisis en gaan vaker failliet. Bij een faillissement wordt een curator aangesteld, die tot taak heeft het te gelde maken van de bezittingen om de opbrengst te verdelen onder de schuldeisers. Het aantal faillissementen neemt in Nederland met ongeveer 60% toe. Doordat de crisis lang aanhoudt, duurt de periode waarin faillissementen vallen ook langer. Pas na acht jaar, in 1937, daalt het aantal.

In Heino zijn meerdere faillissementen te betreuren tijdens de crisis. Naast die van Roelof en Anna zijn er nog zes bedrijfjes die de lasten van hun onderneming niet meer kunnen betalen. Hieronder een chronologisch overzicht van hun faillissement:

20-05-1931	Kleermaker Wilhelmus Gerhardus Offenberg
31-10-1931	Kruidenier en koopman Roelof Stavorinus
23-11-1932	Bakker en winkelier Albert Hendrik Rietman
22-11-1933	Manufacturier Wilhelmus Bernardus Maria Vlierhuis
16-10-1935	Koopman Hendrik Schottert
29-08-1936	Kapper Wilhelmus Johannes Plattel
23-02-1938	Winkelier en aannemer Gerhardus Wanink

In onderstaand overzicht zien we de hoogte van de schuldpositie na vaststelling van de "uitdeelingslijst" door de rechter. Zo kan vastgesteld worden wat na verkoop van roerende en onroerende goederen uitbetaald wordt aan crediteuren.
Wanneer we de faillissementen uit de crisistijd onder elkaar zetten, valt op dat Stavorinus verreweg de grootste schuld had.

Kapper Plattel.

Van de schuld is uitbetaald aan crediteuren:

1.	Stavorinus	10%
2.	Vlierhuis	17%
3.	Offenberg	30%
4.	Rietman	21%
5.	Wanink	4%
6.	Plattel	0%
7.	Schottert	Onbekend

Naast degene die failliet gingen hebben een kleine veertig Heinoërs te maken gehad met de gevolgen van de verschillende faillissementen in de periode tussen 1930 en 1938. Zij schieten er financieel bij in. Van deze Heinoërs krijgen sommigen er zelfs enkele keren mee te maken; C.M. Ohms en J.G. Overmars drie maal, dokter C.C. van der Flier, C. Offenberg en S. Stavorinus twee keer.
Hieronder de top tien van de financieel meest getroffenen uit Heino. Ik constateer dat Sybe Stavorinus (vader van Roelof) en Albert Neppelenbroek (opa van Anna Stavorinus-Brinkman) er financieel het meest bij inschoten:

1.	S. Stavorinus	f 4.160,00
2.	A. Neppelenbroek	f 3.611,55
3.	J. G. Offenberg	f 1.211,85
4.	Boerenleenbank	f 1.201,74
5.	R.K. Armbestuur	f 700,00
6.	W.H. Hooglugt	f 661,69
7.	H.H. Holthuis	f 497,86
8.	H. Laanbroek Mzn.	f 456,57
9.	A. Stavorinus	f 361,16
10.	J. H. Vlierhuis	f 284,87

Albert Neppelenbroek met achterkleinzoon Hein.

Het faillissement van Roelof en Anna Stavorinus-Brinkman is met afstand het grootste in het vooroorlogse Heino. Valt er nog meer over te zeggen waarom dit zo is?
Allereerst is het verstandig om de verschillende bedrijfjes economisch te vergelijken met elkaar en de omvang van het faillissement te relativeren.
Ik ga er vanuit dat bedrijven met een grote bedrijfsomvang ook te maken kunnen krijgen met grotere faillissementen dan kleine bedrijven. Kapper Plattel en kleermaker Offenberg hebben een geringe bedrijfsomvang. Zij hoeven geen voorraden aan te leggen. De enige investering die zij hebben gedaan is gericht op inventaris en instrumenten die hen helpen om hun ambacht uit te oefenen. Het bedrijf van Stavorinus had behoorlijke voorraden, in de brandstofhandel maar ook in de winkel.

Niemand is gebaat bij een faillissement
Sybe Stavorinus en zijn zoon Abele hebben een economische relatie met Roelof en Anna. De laat-

sten distribueren turf en kolen in Heino en omgeving. Sybe en Abele zorgen voor de aanvoer vanuit de turfgebieden via het Overijssels Kanaal naar Heino.
Zowel Sybe als Abele investeren om het bedrijf van Roelof en Anna te laten voortbestaan. De investeringen zijn gericht op een blijvende afzet en verkoop van brandstoffen. Ze geloven dat de recessie van de jaren dertig tot een einde komt.
Er is geen bedrijf dat faillissement aanvraagt voor Roelof en Anna. Blijkbaar is niemand gebaat bij een bedrijfsbeëindiging. Ook de firma Boghstijn & Futselaar niet. Deze groothandel voor Overijssel namens de Staatsmijnkolen uit Almelo, heeft f 3471,20 tegoed. De NV Zwolsche Brandstoffenhandel heeft een belang met een uitstaande schuld van f 1475,30. Ook zij zijn gebaat bij continuering van de onderneming van Roelof en Anna. De hoop is gericht op betere resultaten in plaats van een bedrijfsbeëindiging en daardoor verlies van inkomsten.
Het is in die tijd heel gebruikelijk dat er op rekening wordt gekocht. Dat is goed mogelijk want men kent elkaar in het dorp en de rekening wordt vroeg of laat zeker betaald. Omdat de crisis lang duurt en mensen door werkloosheid of dalende inkomsten slechter bij kas zitten wordt betalen vaker uitgesteld. Geld lenen van familie is de oplossing om een gebrek aan contanten op te lossen.

Uitstel
Schaamte speelt eveneens een rol. Bij een faillissement staat ook de vraag centraal hoe het zover heeft kunnen komen. Naast alle begrip voor de economische omstandigheden wordt er natuurlijk ook gekeken naar de ondernemers. De dorpsbewoners in Heino zullen ieder hun eigen gedachten hebben bij een faillissement. Daarbij zijn natuurlijk ook mensen die de bedrijfsbeëindiging toeschrijven aan onkunde van Roelof en Anna. Daarvan zijn zij zich bewust. Natuurlijk hebben ze daarom geprobeerd om een besluit over een faillissement uit te stellen en dat is zeker de reden waarom vooral Heinoërs uiteindelijk worden uitbetaald.

Nog één vraag.
Was er eigenlijk wel brood te verdienen met de winkel? In Heino zijn eind jaren twintig meerdere kruidenierswinkels. Zo heb je Raamaker, Satink, Israël en Van Dam. Hoewel de bevolking van Heino toeneemt is de vraag of er voor nog een winkel in levensmiddelen wel plaats is. Zou de kruidenierswinkel een goedlopend bedrijf geworden zijn wanneer de crisis er niet was geweest? Ik kan er geen antwoord op geven.

Eén ding is zeker. De economische crisis is de belangrijkste oorzaak voor het faillissement van Roelof en Anna en voor het sluiten van de kruidenierswinkel. Wat mij betreft gewoon pech!

Bronnen
- Bakker, G.P. den (2008), Economische crisis jaren dertig en tachtig vergeleken.
- De Nederlandse Economie 2008, Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Vereniging voor heemkunde "Omheining" Heino. Heino in Crisisjaren en Oorlogstijd 1985. ISBN 90-6952-004-4.

Het pand Canadastraat 6-8 omstreeks 1960

Enige jaren geleden was het pand Canadastraat 6-8, toen nog bekend als het pand "De Nekker", regelmatig in het nieuws en dan in ongunstige zin. Zoals één der verslaggevers van de Zwolsche Courant in juni 1983 schreef: "Het pand oogt al sinds enkele jaren als een krot". Gelukkig is dat nu vijf jaar later ten goede gekeerd.

Volgens het in 1818 opgemaakte kadastrale minuutplan in verband met de heffing van de grondbelasting, is eigenaar en bewoner van het pand Canadastraat 6-8 de heer **Jan Hendrik Kloosterman,** koopman en winkelier, geboren in 1777 in de gemeente Dalfsen.
Omstreeks 1811/1812 huwt hij met Johanna Theodora ten Hove, geboren 12 september 1789 te Raalte.
Tot plm. 1817 is Jan Hendrik Kloosterman woonachtig in de Lentherschool aan de Twentseweg, gemeentelijk Dalfsen. Van beroep is hij dan kastelein.
Echter op 29 oktober 1816 verkoopt notaris Mr. A.C. Bouwmeester uit Dalfsen op verzoek van Jan Hendrik Kloosterman, landeigenaar te Lenthe, al zijn vee, wagens, landbouwwerktuigen en huisraad. De opbrengst bedraagt *f* 1.019,10.
Een jaar later op 23 december 1817 verkoopt dezelfde notaris voor hem hooiland in de buurtschap Emmen, gemeente Dalfsen. Opbrengst *f* 1.000,-.
J.H. Kloosterman is dan al in Heino woonachtig.
Waarschijnlijk heeft hij in de periode 1816/1817 het huis aan de Canadastraat gebouwd.

In zijn Heinose periode oefent de heer Kloosterman het beroep uit van koopman en winkelier. Tevens is hij gemeenteraadslid.
Na zijn overlijden op 6 juni 1835 blijft zijn weduwe in het rechter gedeelte van het huis wonen (Canadastraat 6). In het linker gedeelte (Canadastraat 8) vestigt zich in 1836 **Gerrit Rakhorst,** geboren te Heerde op 28 december 1811. Hij is op 27 juli 1836 gehuwd met Anna Theodora ten Hove, een nichtje van de weduwe Kloosterman.
Gerrit Rakhorst is koopman, spekslager en winkelier in manufacturen en kruidenierswaren van beroep. Eveneens is hij jarenlang wethouder van de gemeente Heino.

Op 31 maart 1854 overlijdt Johanna Theodora Kloosterman-ten Hove.
Vervolgens wonen op **Canadastraat 6:**

van 04-07-1854 - 25-10-1859	Johannes Gerard der Kinderen, weduwnaar
van 01-11-1859 - 27-01-1862	Marcus Sigbertus der Kinderen, zijn echtgenote Margaretha Frederica Rogge en kinderen
van 02-06-1865 - 09-05-1867	De gezusters De la Sabloniere-Lusanet
van 10-05-1867 - 01-05-1868	Hendrikus Nicolaas Osse, kandidaat-notaris en zijn echtgenote Maria Hermanna Hooglugt
van 01-10-1875 - 27-04-1886	Hendrik Willem Rakhorst, zijn echtgenote Hendrika Johanna Antonia Werff en kinderen
van 27-04-1886 - 15-10-1886	Rudolf de Vidal de St. Germain, gepensioneerd zee-officier
van 22-01-1891 - 01-06-1892	Geertruida Noordink-de Wilde en Adam Philip Wienhold Noordink, gemeentesecretaris

In de "onbewoonde" periodes is dit gedeelte van het pand waarschijnlijk in gebruik bij de familie Rakhorst.

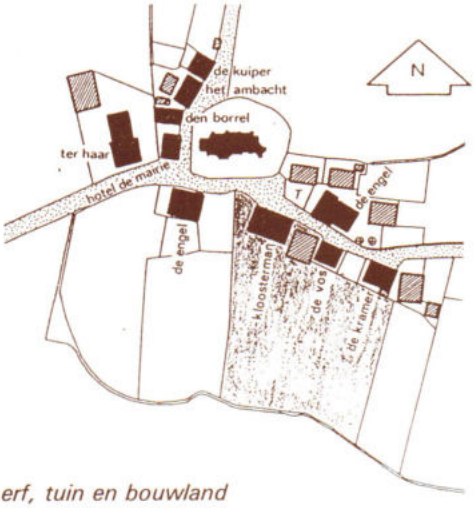
Op **Canadastraat 8** woont Gerrit Rakhorst met zijn gezin.
Als hij overlijdt op 30 juni 1896 verandert de situatie.
Gerrit Rakhorst jr. en zijn vijf ongehuwde zusters besluiten een nieuw huis te bouwen en wel het huidige pand Canadastraat 10.

Op 22 januari 1897 schrijft Gerrit Rakhorst jr. een brief aan Burgemeester en Wethouders van de gemeente Heino met het verzoek of hij voor het nieuw te bouwen huis een kleine verandering mag aanbrengen wat de inrichting betreft met de oude fundamenten. Hij is van plan een huis te bouwen met een gevelbreedte van 11.22 m, waarvan 6.00 m op de oude fundamenten en over 5.22 m, 0.55 m dichter naar de weg toe. Hij wil gaarne de hoek, die grenst aan het pand Canadastraat 6-8, naar voren bouwen, want zoals hij schrijft, staat dit pand nog 3 meter meer naar voren.
In de vergadering van Burgemeester en Wethouders van 20 februari 1897 wordt besloten de heer G. Rakhorst jr. ontheffing der politieverordening te verlenen onder bepaling, dat tussen de rijksstraatweg en de voorgevel van de te bouwen woning geen werken, als stoepen of iets dergelijks mogen daargesteld worden.
Zo ontstaat onder toezicht van de dames Rakhorst en hun broer Gerrit in 1897 het pand **Canadastraat 10;** thans "The Pub".

In het midden het huis van de dames Rakhorst en hun broer Gerrit; later het gemeentehuis; nu "The Pub". Links het huis van de familie Offenberg, dat na de tweede wereldoorlog is afgebroken en waarvoor, meer naar links, een nieuwe woning in de plaats is gekomen. Rechts het pand Canadastraat 6-8.

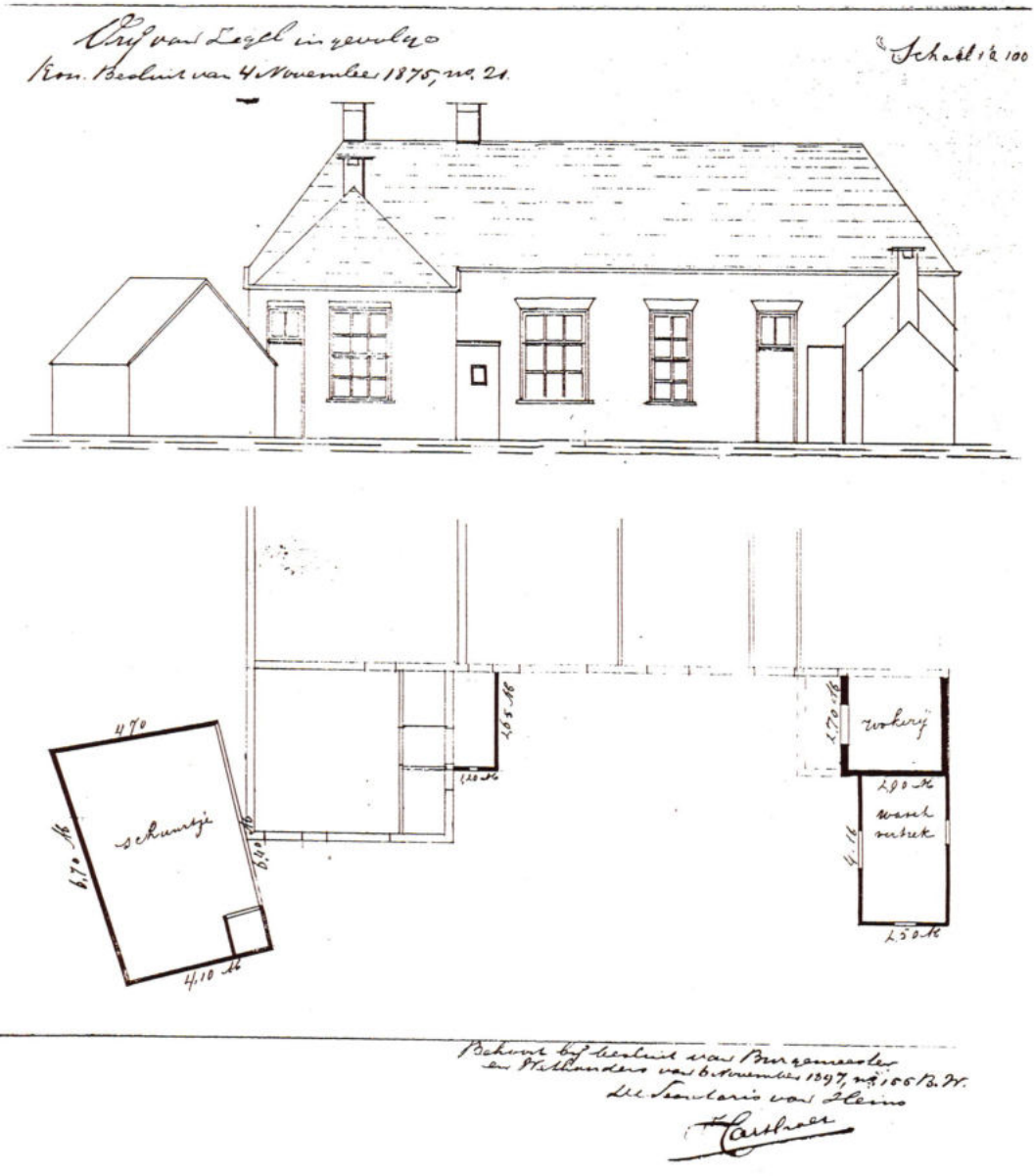
Wat de oude fundamenten betreft:
Op de situatieschets uit het boek van de heer J. Bieleman uit plm. 1818 is gearceerd, naast het pand Kloosterman, waarschijnlijk een schuur aangegeven, die op latere kadastrale tekeningen niet meer terug te vinden is en waarschijnlijk in die periode is afgebroken. Op deze fundamenten moet dan "The Pub" gebouwd zijn.

Gearceerd zijn aangegeven huis, erf, tuin en bouwland van de familie Kloosterman c.q. Rakhorst.

Canadastraat 6-8

Na de verhuizing van de dames Rakhorst en hun broer Gerrit naar het nieuwe huis, betrekt **Hendrik Willem Rakhorst,** de oudste zoon van Gerrit Rakhorst en Anna Theodora ten Hove, met zijn gezin op 6 november 1897 het ouderlijk huis.
In de periode 1886-1897 woont hij op het adres Dorpsstraat 63/65.
Op 25 september 1897 deelt hij in een brief aan Burgemeester en Wethouders van de gemeente Heino mee, dat hij in het pand Canadastraat 6-8 een spekslagerij met zouterij en rokerij wenst op te richten en verzoekt hij, hem daarvoor de nodige vergunning te verlenen.
Aangezien in verband met de hinderwetvergunning geen bezwaren tegen de oprichting worden ingebracht, wordt in de vergadering van Burgemeester en Wethouders van Heino d.d. 6 november 1897 besloten de heer H.W. Rakhorst mee te delen, dat de inrichting binnen zes maanden in werking moet zijn gebracht.

Op deze foto van 6 januari 1981, genomen tijdens de leegstand van het pand, is duidelijk te zien dat de heer H.W. Rakhorst in 1897 de aanbouw gerealiseerd heeft.
(foto: gemeente-archief Heino)

Tot zijn overlijden op 29 november 1919 blijft de heer H.W. Rakhorst op het adres Canadastraat 6-8 wonen, samen met zijn zoon Gerrit en diens gezin.
Aangezien deze Gerrit Rakhorst, winkelier, eveneens zaakvoerder van de landbouwvereniging Heino is en tevens nog kassier van de Coöp. Boerenleenbank wordt de winkel op 3 augustus 1922 overgenomen door Bram Bijker, kruidenier, geboren op 24 juli 1893 te Steenwijkerwold. Hij vestigt zich komende vanuit Leiden te Heino.
Vervolgens wordt het pand Canadastraat 6-8 opnieuw gesplitst.

Op **Canadastraat 6** wonen:

tot 1 juli 1943 -	Gerrit Rakhorst, zijn echtgenote Aaltje Rakhorst en kinderen
van 01-07-1943 - 20-11-1945	Aaltje Rakhorst-Rakhorst
van 24-11-1945 - 01-03-1954	Alexander O. Hartholt
van 18-06-1954 - 10-05-1955	Joseph D.E. van der Meer
van 10-05-1955 - 31-10-1956	A.J. Weijschede
van 01-12-1956 - 01-11-1972	Arie de Nekker en zijn echtgenote D. de Nekker-Steffens
van 01-12-1956 - 29-03-1970	Geesje de Nekker-Bijker, weduwe
van 01-11-1972 - 30-01-1974	D. de Nekker-Steffens

Op **Canadastraat 8** wonen:

van 03-08-1922 - 17-09-1945	Bram Bijker en zijn echtgenote Hendrika Scheenstra
van 23-09-1923 - 08-01-1952	Evertje A. Bijker, dochter van Bram Bijker
van 27-08-1945 - 01-12-1956	Arie de Nekker en Geesje de Nekker-Bijker, weduwe
van 01-12-1956 - 05-05-1960	Gerrit H. Bluemink en echtgenote Hendrika W. Morrenhof en kinderen
van 05-05-1960 - 22-05-1974	Hendrika W. Bluemink-Morrenhof
van 05-11-1963 - 15-02-1971	Marrigje Morrenhof-Bosch

Inmiddels is het pand Canadastraat 6-8 door de familie De Nekker aan de CLAVV verkocht, die het wil gebruiken voor uitbreiding.

Om terug te komen op het pand **Canadastraat 10:**
In 1897 gaan dus Gerrit Rakhorst en zijn vijf zusters, allen ongehuwd, in het huis Canadastraat 10 wonen. Door overlijden wordt deze familie steeds kleiner totdat Gerrit Rakhorst in 1935 alleen overblijft. Vier jaar later komt hij echter ook te overlijden en wel op 22 maart 1939.

Aangezien de gemeente Heino al enige jaren met het probleem kampt van een te klein gemeentehuis, wordt in 1939 van de erven Gerrit Rakhorst het pand Canadastraat 10 aangekocht en ingericht als gemeentehuis.
Helaas groeit men ook uit dit gebouw en daarom wordt op 26 september 1974 voor uitbreiding het pand Canadastraat 6-8 aangekocht van de CLAVV te Heino.
Dan beginnen de problemen voor de gemeente.
Het gebouw is voor uitbreiding te onpraktisch; de kosten van verbouwing worden veel te hoog en bovendien zal het nieuwe gebouw na enige jaren wederom te klein zijn.

Luchtfoto N.H. kerk met rechts daarboven de panden Canadastraat 6-8 en 10.

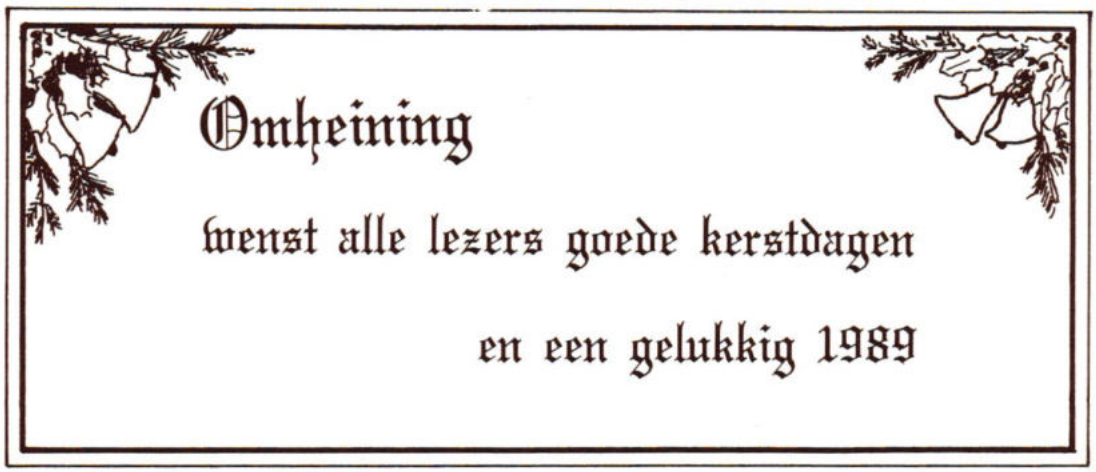
De gemeente besluit tot nieuwbouw over te gaan en op 16 oktober 1979 wordt het pand weer terug verkocht aan de CLAVV, die van plan is er een ABTB winkel in te beginnen. De winkel komt echter na de fusie van CLAVV en ABTB (Heleco) niet aan de Canadastraat, maar aan de Marktstraat.
Ondertussen staat het pand Canadastraat 6-8 al vanaf 1974 leeg, onderhoud wordt niet meer uitgevoerd en het verandert in de loop van de tijd in een krot.
Bij de verkoop aan de CLAVV heeft de gemeente echter in de verkoopovereenkomst een verplichting tot restauratie en een boeteclausule opgenomen omdat het pand op de monumentenlijst staat. De Heleco voelt meer voor afbraak dan restauratie. Toch wordt in 1983/1984 besloten tot restauratie over te gaan.
Dan volgen er weer problemen, want wie huurt het gerestaureerde pand van Heleco. Uiteindelijk vestigt zich eerst makelaarskantoor Van der Heijden op Canadastraat 6 en enige tijd later besluiten de dierenartsen gezamenlijk een praktijk te beginnen op Canadastraat 8.
Uiteindelijk blijft dan toch het pand voor Heino behouden.

In 1981 is de gemeente Heino gestart met de bouw van een nieuw gemeentehuis en op 12 en 13 november 1982 vinden de feestelijke openingsplechtigheden plaats.
Tijdens de verhuizing van het oude naar het nieuwe gemeentehuis wordt in het oude gebouw een stukje deurpaneel gevonden waarop staat geschreven: "Gebouwd in den jaar 1897. Gebouwd onder toezicht der dames Rakhorst. W. Laanbroek, J. Haarman timmerlieden. H. van Olst, D. Langenberg, J. Hulsbergen schilders."
De Heinose gemeenteraad besluit het oude gemeentehuis aan de Canadastraat 10 te verkopen in in 1984 mag zich de heer J. van den Enk eigenaar noemen, die er een horeca-gelegenheid in begint.

Geraadpleegde bronnen:

Rijksarchief Zwolle	-	Instanties Schatting Grondbelasting inv.nr. 33 Kadastrale Minuutplans Heino 1832 Notarieel Archief Dalfsen
Gemeente Archief Heino	-	Bevolkingsregisters, burgerlijke stand, ingekomen en uitgaande stukken, notulen B. en W.
Archief "Omheining"	-	Verzameling kranteknipsels "Heino een geschiedenis van mens en plaats" van J. Bieleman

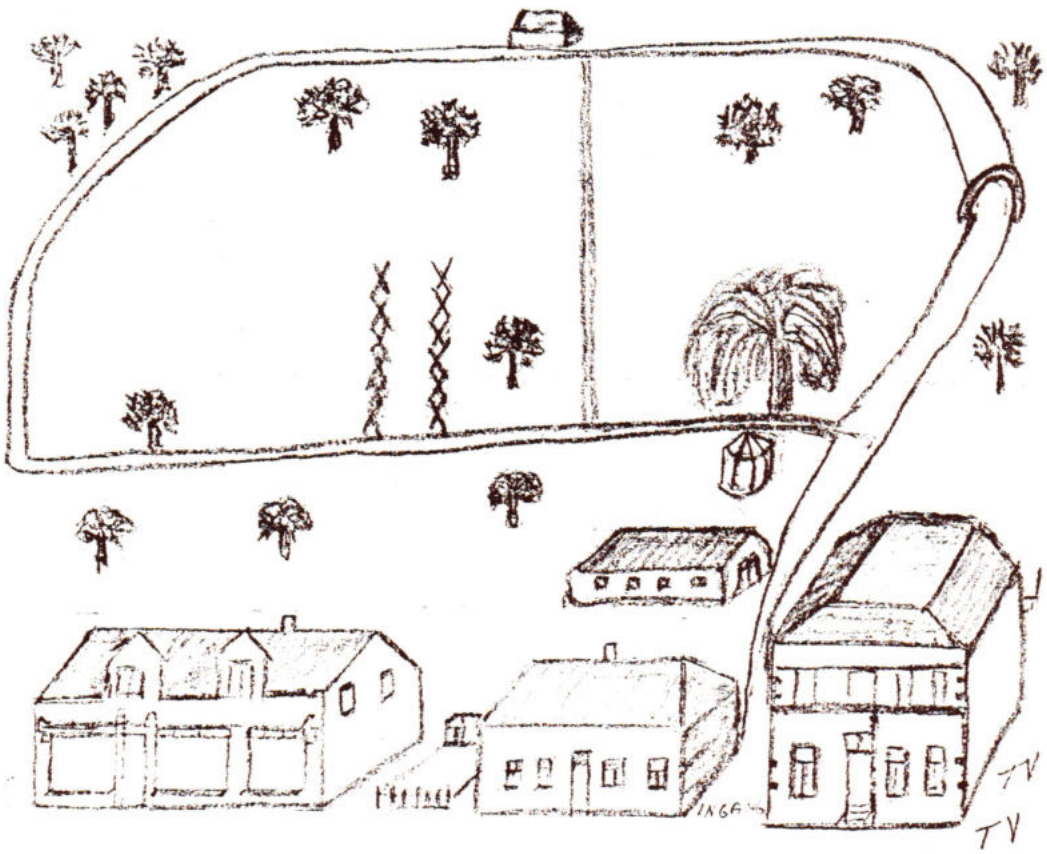
J.K. Pruim-Reinders

UUT DE OLDE DEUZE

'n Hof van Rakhörs

Det was een mooien hof vrogger doar achter wat noe 't olde gemeentehuus is. Der was gien openbare inloop zoas noe. 't Was een bezit van de familie Rakhörs, een old geslacht. Der wödden völle verbouwd: allerhande soorten gruunte, ärfen, rooie en witte kool, spruuties en wat er in die tied zoal egetten wödden. Misschien nog wat selderie en peterselie, mär kruden, zo a'j der noe ziet, gruuien der niet. Der was natuurlijk wel een groot stuk woar as eerpels verbouwd wödden. Vruchtbomen stunden der ok zat, 'n helen hof deur. 't Waeren ommoale beste soorten, die 'j rechtevoort hoaste naens meer vindt: Groninger kronen, Noblesse, Zieden hempies, Present van Engeland, Gravensteiner en nog völle meer. Ok völle proemenbomen: blauwen en witten, eierproemen, joa, en ok al Reine Claudes. Det waeren grune proemen, die wödden toendertied op drank ezet, mär zie smaeken aans ok zo wel lekker.

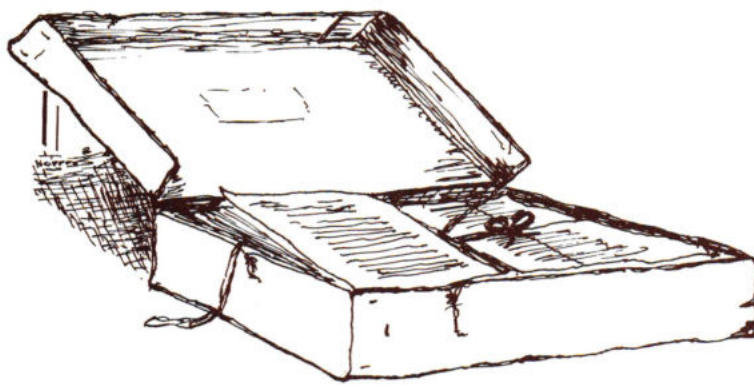

tekening T. Vlierhuis

De ingang van 'n hof was tussen 't grote huus en het olde huus van Offenberg, de schoenmaeker, det er vlak noast stund. Bie de ingang stund rechts een grote nöttenboom en tegen de mure an gruuien morellen en droeven. Links, zo ongeveer bie de treurbeuke, stund een rond priëeltie van riet. Ik denke det de familie doar 's zommers zat thee te drinken, of det zie 't gereedschap der in opbörgen. Eèm eerder as det priëeltie hef een brandweerhuussie estaon.
Die treurbeuke hef der, denk ik, wel altied estoan. 'k Heb wel es heuren zeggen, det e noe tweehonderd joar is! 't Was toen ok al een grote boom, mär de takken kwamen niet töt an de grond, zoas noe. Die wödden geregeld opesnuuid. Ie konnen der zo onderdeur lopen en a'j der toen in die tied onder stunden, ko'j 'n helen hof òverzien. Den groten hof heuren helemoal bie det mooie huus van de Rakhörsten.

't Olde huus van De Nekker, woar as noe de veeartsen in zit, was ok van Rakhörs. Dit olde huus is 't langste deur een Rakhörs bewoond ewes, ik denke töt ongeveer 1943. Det was toen Gerrit Rakhörs; doarveur wonen der zien vaeder Willem (1837-1919). Die had doar een krudenierswinkel en grutterieje. Zie verkochen ok rogge, veevoer (mael), enzovoort. Zie hadden nl. een mölle; die stund zo umtrent woar as noe het kruusgebouw stiet. Noast de gewone krudenierswaeren verkochen ze ok pillen, poeiers, zälfies, en wat doar zo'n bettie bie heuren.
Gerrit Rakhörs (1878-1943) was ok nog roadslid en kassier van de boerenleenbanke. Een zönne van hum, ok Gerrit, sneuvelen in 1940 op de Grebbeberg.
In 't mooie grote huus der noast wonen dan de oldere Rakhörsten, een ome en tantes, drie of vere, det wee'k zo net niet. 't Huus wödden deftig bewoond. 'k Denke det 't een huus is van zo ongeveer 1900. 't Was in die tied een statig huus. En det is 't nòg, al liekt het wel aans as vrogger. Van binnen is 't statige der jammer genog ok wel of. Die ome, die der in wonen, was ok een Gerrit Rakhörs.
Noa 't verscheiden van de laeste Rakhörsten is 't geheel verkoch. De winkel an de familie Bijker (laeter De Nekker) en 't grote huus met 'n hof an de gemeente. Het huus wödden gemeentehuus en 'n hof is in drie percelen verhuurd. De huurders waeren de families Wolters, ter Laak en Vlierhuus (op de hoek). Die verbouwen der gruunte en eerappel en zo. 't Fruit was veur ommoale saemen, det wödden noa pluk en schudden eerlijk verdeeld. Of de jongs van Ter Laak altied wel van de appels en de proemen of konnen blieven, det wee'k niet zo zeker...
Laeter is het gemeentetuun ewödden en noe, noe is 't weer Rakhorsthof!

F. Vlierhuis

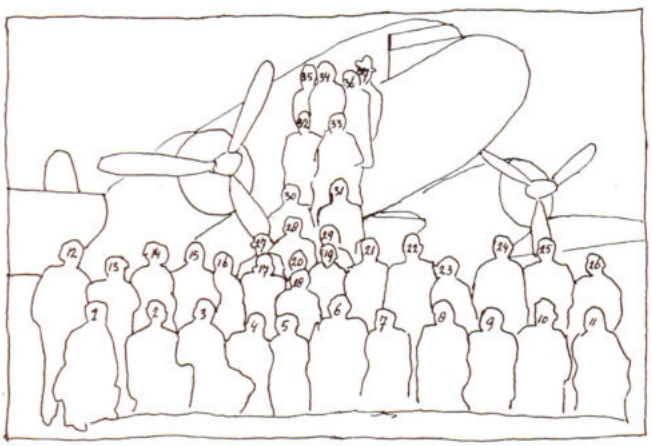

Wie is wie?

Deze keer een foto uit "de oude doos". Wie herkent de dames met hun kinderen? Waar en wanneer is deze foto gemaakt? Gaarne weer uw reakties hierop.

Op de foto, geplaatst in het septembernummer, zijn reakties binnengekomen van: mevr. v. Dort-Eijkenaar, mevr. Bisselink-Nijenhuis en mevr. Ulderink-Stegeman.
De foto is gemaakt in 1947 of 1948 ter gelegenheid van een reisje van "de bond", zoals wat nu F.N.V. of C.N.V. is, toen werd genoemd.

1. Albert Dekker
2. Hendrik Nijenhuis
3. Dhr. Egbers
4. Dhr. Weertman
5. Mevr. Weertman
6. Dhr. Toersen
7. Mevr. Toersen
8. Dhr. v. Leeuwen
9. Anna Reefman
10. Mannus Klein Gansey
11. Dieks Klein Gansey
12. Jan v. Dort
13. Mientje Visser
14. Gerrie Eykenaar
15. Mevr. Egbers
16. Mevr. Dekker
17. Mevr. Seine
18. Jennegje Boerman
19. Klaas v. Leeuwen
20. Mevr. v. Leeuwen
21. R. Lingeman
22. Albert Eykenaar
23. To Eykenaar-v. Munster
24. Dieks Huisman
25. A. Boersma
26. G.J. Boerman
27. Ap v. Essen
28. Willem Groteboer
29. Jo Hulsebos
30. Evert Egbers
31. Henk Nijenhuis
32. Gerrit v. Leeuwen
33. Mevr. v. Leeuwen
34. Aaltje Bekkink
35. Jan v. Dort
36. Tony Eykenaar
37. Jan Willem Groteboer

Wij danken u voor de reakties en hopen ook nu weer vele reakties te ontvangen.

M.H. Stavorinus, Julianastr. 17, Heino. Tel. 2586

Sprekende foto's (37)

Een foto van de familie Hassink, genomen omstreeks 1920, waarschijnlijk ter gelegenheid van het 25-jarig huwelijk van Hendrikus Hassink en Antonia Janssens.

Wie zijn de personen op de foto?
Op de achterste rij zien we:
Johanna Hermina (Anna) Hassink; Hendrikus Antonius (Hendrik) IJzereef; Henricus Lambertus (Hein) Hassink; Johannes Hermanus (Jan) Hassink; Gerhardus Hermanus (Gerrit) Hassink; Mina Roddeman, echtgenote van Willem van den Berg; Gerhardus Hermanus Hendrikus (Herman) Hassink.

Op de middelste rij:
Hendrikus Johannes Frederikus (Hein) Blom, echtgenoot van Anna Hassink, op zijn knie dochter Mien; Willemina Maria (Mina) van den Berg, echtgenote van Hendrikus Antonius IJzereef met dochter, Hendrikus (Dieks) Hassink, Antonia Hermanna Gerharda (Toos) van den Berg, Antonia Janssens, echtgenote van Hendrikus Hassink; de drie meisjes in witte jurkjes zijn dochters van Willem van den Berg en Mina Roddeman.

Op de voorgrond :
Willem IJzereef en Cornelis Antonius (Anton) Hassink.

Antonia Janssens was weduwe van Johannes Hermannus van den Berg toen zij met Hendrikus Hassink trouwde. Uit haar eerste huwelijk had zij drie kinderen. Mina, gehuwd met Hendrik IJzereef en in Borne woonachtig. Willem, die in Hellendoorn woonde en dochter Toos, die ongehuwd bleef. Uit haar huwelijk met Dieks Hassink werden zes kinderen geboren, één dochter en vijf zonen.

Op 10 september 1913 werd Dieks Hassink met zijn gezin ingeschreven in het bevolkingsregister van de gemeente Heino. Hij kwam van de molen in Hancate, gemeente Hellendoorn, op het adres Canadastraat 9 te wonen. In de periode mei 1912 - september 1913 woonde hier zijn stiefdochter Mina en zijn stiefzoon Willem van den Berg, die als winkelier/bakker het bedrijf van Hendrika Susanna van der Vegte, weduwe W. Wissink, had overgenomen.
Dieks Hassink diende in mei 1913 een verzoek in bij burgemeester en wethouders van de gemeente Heino om toestemming tot het oprichten van een gebouw, dienende voor graanmalerij en broodbakkerij.
Op 7 juli 1913 kreeg de heer Hassink daarvoor de benodigde vergunning.
Willem van den Berg vertrok vervolgens in september 1913 naar Hellendoorn.
Zijn zuster Mina bleef tot haar huwelijk bij haar ouders wonen.

Dieks Hassink overleed te Heino op 22 januari 1961. Zijn vrouw was hem al in 1927 voorgegaan. Dochter Anna trouwde met Hein Blom, bakker/winkelier aan de Canadastraat nummer 11.
Zoon Jan woonde in Ommen. Zoon Hein had een cementzaak aan de Marktstraat, waar nu de doorsteek is naar de Canadastraat. Zoon Gerrit woonde in Alkmaar. Zoon Herman beheerde het café en de maalderij aan de Canadastraat 9 en zoon Anton woonde in Warnsveld.

Een fragment-genealogie.

Hendrikus (Dieks) Hassink
Geboren: Denekamp, 29 april 1867.
Overleden: Heino, 22 januari 1961.
Beroep: molenaar.
Godsdienst: R.K.
Huwelijk: gehuwd met **Antonia Janssens,** geboren Ambt Ommen, 23 maart 1865, overleden Heino, 19 augustus 1927. Bij haar huwelijk met Hendrikus Hassink was ze weduwe van Johannes Hermannus van den Berg.

Ter dankbare herinnering aan

HENDRIKUS HASSINK

weduwnaar van Antonia Janssens

Hij werd geboren 29 April 1867 te Denekamp. Gesterkt door het H. Sacrament der Zieken is hij te Heino overleden 22 Januari 1961. Hij werd 26 Januari begraven op het parochieel kerkhof te Heino.

Zijn leven was een getuigenis van voortvarendheid en ondernemingsgeest die bij hem gepaard gingen met een scherp verstand. Nog tijdens de langdurige ziekte van zijn laatste levensjaren, kwam telkens bij hem iets boven van die scherpzinnige humor, die het leven zo veraangenaamt. Daarnaast bezat hij een grote godsdienstzin en een innige vroomheid, die bij hem tot een tweede natuur werden.

Getroffen door een slepende ziekte en daardoor beroofd van zijn geestelijke vermogens, moest hij zijn laatste levensjaren doormaken, maar zijn geest is steeds bij God geweest. Dierbare kinderen en kleinkinderen, veel hebben jullie voor mij moeten doen. In de hemel hoop ik het jullie te vergelden door mijn gebed. Laten wij bidden voor elkaar, om zo eens weer met elkaar te mogen zijn.
Mijn Jezus, barmhartigheid.

J. R. Smit-Overmars, Heino

Kinderen:

1. **Willemina Maria (Mina) van den Berg,** geboren Hellendoorn, 7 maart 1886. Gehuwd Heino, 27 oktober 1915 met Hendrikus Antonius IJzereef, houthandelaar te Borne.
2. **Wilhelmus Antonius van den Berg,** geboren Hellendoorn, 5 juni 1889, gehuwd met Mina Roddeman en woonachtig te Hellendoorn.
3. **Antonia Hermanna Gerharda (Toos) van den Berg,** geboren Hellendoorn, 15 september 1893, overleden Heino, 8 december 1959. Ze woonde eerst bij haar broer Herman Hassink en later bij haar broer Hein Hassink.
4. **Johanna Hermina (Anna) Hassink,** geboren Hellendoorn, 20 februari 1897, overleden Heino, 8 augustus 1981. Gehuwd Heino, 8 juli 1919 met Hendrikus Johannes Frederikus (Hein) Blom, bakker-winkelier te Heino.

5. **Johannes Hermanus (Jan) Hassink,** geboren Hellendoorn, 13 april 1898, woonde te Ommen.
6. **Henricus Lambertus (Hein) Hassink**, geboren Hellendoorn, 4 april 1899, overleden Zwolle, 8 december 1966.
   Had een cementzaak aan de Marktstraat en was gehuwd met Gesina Johanna Josephina Baalhuis.
7. **Gerhardus Hermanus (Gerrit) Hassink,** geboren Hellendoorn, 11 maart 1900, woonde te Alkmaar.
8. **Gerhardus Hermanus Hendrikus (Herman) Hassink,** geboren Hellendoorn, 23 maart 1904, overleden Raalte, 15 mei 1982.
   Gehuwd Borne, 7 april 1936 met Engelina Maria Bertha op de Woerd, geboren Borne, 9 september 1910.
   Hij beheerde de maalderij en het café aan de Canadastraat 9.
9. **Cornelis Antonius (Anton) Hassink,** geboren Hellendoorn, 7 januari 1908, overleden Warnsveld, 27 december 1975.

Elly, dochter van Herman Hassink en Engelina Maria Bertha op de Woerd trouwde met Theo Oortwijn, die van het café van zijn schoonouders een café-restaurant maakte. De maalderij verdween en werd verbouwd. Café-restaurant 'Oortwijn' vinden we nog steeds aan de Canadastraat 9, alleen het heeft nu andere beheerders.

J.K. Pruim-Reinders.

Geraadpleegde bronnen:
- Gemeente-archief Heino: Bevolkingsregisters en registers van de burgerlijke stand.
- Archief van de Vereniging voor Heemkunde 'Omheining'.

Van de werkgroep Folklore

Naar aanleiding van de broodmaaltijd in historische kleding tijdens de pompdagen van 1997, is de werkgroep folklore weer nieuw leven ingeblazen.
Om nog meer mensen in staat te stellen het volgend jaar ook mee te eten, is mevrouw R. Siemers bereid om, indien er genoeg belangstelling voor bestaat, in het voorjaar van 1998 een cursus knipmutsen-maken te geven.
Tevens treft de werkgroep voorbereidingen om de patronen voor historische kleding, gemaakt ter voorbereiding van de eeuwfeesten in 1986, weer ter beschikking te stellen aan belangstellenden.
U wordt hier in het maartnummer van 1998 verder over geïnformeerd.

Voor opgave en inlichtingen: Marijke Donath, Plataan 13, 8141 SM Heino, tel. 392998.

Sprekende foto's, een reactie

Op het artikel sprekende foto's (61), geplaatst in het juninummer van ons contactblad 'Omheining', kregen wij een reactie van de heer Anton G.M. Heijmerikx uit Lathen in Duitsland. In dit artikel stond vermeld dat de ouders van Arnoldus Wolters in het Land van Luik woonden en wel in St. Huberts Lill, zoals het was opgetekend in de volkstelling van 1811.
De heer Heijmerikx schrijft hierover het volgende:
Binnen de familie en nazaten van Arnoldus Wolters gaat het verhaal dat hij bij de volkstelling in 1811 bewust heeft gezegd dat zijn ouders uit de omgeving van St. Huberts Lill kwamen, een dorpje in de Kempen in België. De reden zou zijn geweest dat personen uit Duitsland afkomstig, en dat waren er zeer velen in en rond de eeuwwisseling 1799-1800, niet bepaald welkom waren in deze gewesten. Deze Duitse gastarbeiders, Heuerleute of Hollandgänger genaamd, waren arm, zo niet zeer arm, en daarmee wilde Arnoldus Wolters als koopman vermoedelijk niet worden geassocieerd. Deze Heuerleute verhuurden zich meestal voor ongeveer zes weken om gras te maaien en het hooi binnen te halen. Ook werkten zij vaak als turfstekers in de veengebieden. Maar waarom dan St. Huberts Lill vraag je je af. Vanuit België, en met name uit de Belgische Kempen, kwamen al sinds jaar en dag kooplieden in onze gewesten hun waren verkopen. Dat waren de Teuten en hun handel bestond voornamelijk uit het opkopen van boter en van mensenhaar voor de pruikenindustrie. Ook hielden zij zich bezig met de verkoop van koperwaren. De koperslagers verrichtten dan meteen de benodigde reparaties. Maar er kwamen ook dierenlubbers die op verzoek de paarden en varkens castreerden en slachtten daar waar nodig was. Echter ook vanuit Duitsland, met name uit het Teutoburgerwald, kwamen kooplieden in onze gewesten hun koopwaar aan de man brengen en dat was in hoofdzaak eerste kwaliteit linnen. Deze kooplieden werden Tödden of Poepen genoemd en hun koopwaar fijnpoepsdoeken. Naar hen is vrijwel in elk dorp of stad wel een buurt of hoekje genoemd, de Poepershoek, een plek waar zij vaak samenkwamen. Deze handelaren hadden veel dingen gemeen; zij waren vrijwel allemaal roomskatholiek. Omdat katholieken in die tijd bij de overheid moeilijk of geen baan konden krijgen, waren zij dus wel genoodzaakt in de handel te gaan. Zij kwamen vrijwel allemaal uit grote arme gezinnen, waarvan de oudste zoon op de boerderij bleef en er voor de jongere zonen elders werk moest worden gezocht. Ook de dochters gingen veelal naar Holland om zich in een dienst te begeven. Zij werden Geesjes genoemd en trokken meestal naar het westen waar de rijken woonden. Allen waren een groot deel van het jaar onderweg, maar gingen rond Kerst steeds weer naar hun geboorte- of woonomgeving.
Beide groeperingen bedienden zich van een soort geheimtaal, die zij alleen verstonden.
De Belgische en Duitse handelaren verstonden elkaar echter niet. En toch kenden zij elkaar, omdat de Duitse Tödden van oost naar west trokken en de Belgische Teuten van zuid naar noord.
Zij wisten zodoende van elkaars bestaan omdat hun wegen zich meestal in Twente kruisten. Arnoldus Wolters heeft vermoedelijk op één van zijn tochten de Belgische Teuten ontmoet en misschien bracht hem dat op een idee; let wel, dat zou een mogelijke verklaring kunnen zijn.
In België heb ik ook veel onderzoek gedaan, onder andere in St. Huiberts Lille, Kleine en Grote Brögel, maar daar ben ik geen aanwijzingen tegengekomen over de herkomst van de familie Wolters uit die streken. Wel ben ik Wolters(en) tegengekomen in het gebied van Grosz en Klein Hesepe, Geeste en Dalen in een lijst uit het jaar 1857. Het gebied van Grosz en Klein Hesepe, in Emsland (Duitsland) ter hoogte van Drente, is vergelijkbaar met Drente. Ook daar waren veel veengebieden waar

de mensen trachtten met turfsteken hun brood te verdienen. Als zij hun armoede wilden ontvluchten, moesten zij wel naar elders trekken. Arnoldus en zijn broer Theodorus zijn dus hun geboortegrond ontvlucht en zijn neergestreken in respectievelijk Heino en Dalfsen, beiden als koopman. Ook hebben zij beiden een vrouw getrouwd die zusters van elkaar waren, zoals onderstaande deelgenealogie laat zien.

I. Wolter Wolters.
Geboren: Dahlem, Duitsland, waarschijnlijk omstreeks 1705.
Beroep: Koopman, koperslager en landbouwer.
Huwelijk: In het jaar 1732 voor de kerk, op ongeveer 27-jarige leeftijd, met Marigien Sivers.
Kinderen:

1. **Arnoldus**, geboren Grosz Hesepe (Duitsland), 22 oktober 1740; volgt IIa.
2. **Johannes Hermanus**, waarschijnlijk geboren Grosz Hesepe omstreeks 1741, gehuwd omstreeks 1775 voor de kerk, op ongeveer 34-jarige leeftijd met Margarethe Röckers.
3. **Theodorus**, geboren Grosz Hesepe 5 april 1744, volgt IIb.

IIa. Arnoldus Wolters.
Geboren: Grosz Hesepe 22 oktober 1740.
Overleden: Heino 11 februari 1817.
Zoon van: Wolter Wolters en Marigien Sivers.
Beroep: Winkelier in kruideniers- en ellewaren, koopman, landbouwer en gemeenteraadslid.
Godsdienst: R.K.
Adres: Heino, Canadastraat 16.
Huwelijk: Raalte R.K. 28 februari 1762 met Willemina Berends Elshof, winkelierster, geboren Wijhe, Elshof, 8 augustus 1742, overleden Heino 13 februari 1827. Dochter van Berend Hendrik Cornelis op de Leemkoele, noemt zich later Elshof, herbergier en landbouwer, en van Lambertjen Janssens van de Hasselt, ook Lambertha of Lammertje Jansen.
Kinderen:

1. **Waltherus**, gedoopt Raalte 11 februari 1763.
2. **Waltherus**, gedoopt Raalte 23 december 1763, begraven Heino 23 september 1785.
3. **Joannes**, gedoopt Raalte 14 juli 1765, winkelier, overleden Raalte 6 april 1841.
4. **Maria**, gedoopt Raalte 12 januari 1768, begraven Heino 18 maart 1788.
5. **Antonius**, gedoopt Raalte 1 november 1769, begraven Heino 22 mei 1792.
6. **Gerardus**, gedoopt Raalte 23 september 1771, koopman, gemeente-ontvanger en rentenier, ongehuwd, overleden Heino 28 april 1832.
7. **Zuana**, gedoopt Raalte 2 augustus 1773, gehuwd Lierderholthuis 20 september 1802 met Peter Franciscus Boerman, koopman te Wijhe.
8. **Lamberdina**, gedoopt Raalte 24 april 1775, begraven Heino 17 april 1795.
9. **Bernardus**, gedoopt Lierderholthuis 14 november 1776, landbouwer op 't Werkel in Mastenbroek, overleden Zwollerkerspel 24 juni 1859.
10. **Wilhelmus**, gedoopt Lierderholthuis 3 september 1778, overleden voor 1780.
11. **Wilhelmus**, gedoopt Lierderholthuis 17 juli 1780, begraven Heino 20 februari 1782.
12. **Wilhelmina**, gedoopt Lierderholthuis 23 maart 1782, gehuwd Heino 25 april 1816 met Dominicus Aloijsius de Kuttschrutter, herbergier van 'De Kroon' in Raalte.
13. **Henrica**, gedoopt Lierderholthuis 18 januari 1784, begraven Heino 7 augustus 1788.
14. **Woltera**, gedoopt Lierderholthuis 13 augustus 1786, begraven Heino 1 juli 1788.
15. **Hendrikus Wolterus**, gedoopt Lierderholthuis 7 maart 1789, winkelier in manufacturen en kruidenierswaren, akkerbouwer en veehouder, Canadastraat 16, overleden Heino 21 juni 1864.

Het Woltershuis, de manufacturen- en kruidenierswinkel van de familie Geertman in het begin van de vorige eeuw. De gevel van de winkel heeft intussen een ingrijpende verandering ondergaan. Links is nog de achterzijde te zien van de boerderij van de familie Veltkamp, inmiddels afgebroken.

IIb. Theodorus Wolters.
Geboren: Grosz Hesepe 5 april 1744.
Overleden: Dalfsen 13 maart 1828.
Zoon van: Wolter Wolters en Marigien Sivers.
Beroep: koopman.
Godsdienst: R.K.
Huwelijk: Raalte R.K. 22 november 1771 met Joanna Elshof, geboren Wijhe, Elshof, omstreeks 1746, overleden Dalfsen 4 februari 1826. Dochter van Berend Hendrik Cornelis op de Leemkoele, noemt zich later Elshof, herbergier en landbouwer, en van Lambertjen Janssens van de Hasselt, ook Lambertha of Lammertje Jansen.
Kinderen:

1. **Wolter**, gedoopt Dalfsen 22 november 1772.
2. **Wolter**, gedoopt Dalfsen 26 november 1773.
3. **Maria**, gedoopt Dalfsen 1 januari 1776.
4. **Joannnes**, gedoopt Dalfsen 2 november 1778.
5. **Lambertus**, gedoopt Dalfsen januari 1781.
6. **Berendina**, gedoopt Dalfsen 27 februari 1783.
7. **Bernardus Johannes**, gedoopt Dalfsen 27 september 1784.
8. **Arnolda Woltera**, gedoopt Dalfsen 26 maart 1789.

Anton G.M. Heijmerikx

Een uitgebreide genealogie is bij de heer A.G.M. Heijmerikx voorhanden.
Zijn e-mailadres is: anton@heijmerikx.nl

Veltkamp de vrachtboer

Gerard Veltkamp

Vrachtboer Veltkamp met bijrijder.

Transport van sigaren tot zakken meel

Vaart oe va ma'n nog noa Zwolle?
Joa det dutte!
We'j dan dit briefie an 'm geem?

Vrachtboer is vandaag de dag voor de jongere generatie een in de vergetelheid geraakt begrip, maar 60 jaar terug had men dagelijks te maken met een vrachtboer.
De vrachtboer, later met een deftig woord aangeduid als expediteur, was de man die de verbindingen onderhield tussen het platteland en de stad.
Moest er iets vervoerd worden? Dan zorgde de vrachtboer er voor dat de spullen op hun bestemming kwamen.
Hij zorgde dat de zakenman zijn voorraad op peil kon houden en voor de burgers was hij de aangewezen persoon voor de bezorging van gedane bestellingen.
Veltkamp de vrachtboer, zo werd mijn vader aangeduid, was een begrip in Heino. Iedereen wist wie je bedoelde.
Toen hij begon, eind jaren twintig van de vorige eeuw, nam hij gedeeltelijk de lijndienst van zijn broer Anton Veltkamp over.
Mijn oom Anton bleef toen nog enkele malen per week met paard en wagen naar Deventer gaan en mijn vader opende een lijndienst op Zwolle, ook met paard en wagen.

Vooral in de wintermaanden was het afzien. Mijn vader liep dan vaker naast de wagen dan dat hij erop zat, om toch maar enigszins warm te blijven.
De lijndienst naar Deventer bracht niet veel op, ook al door het feit dat de inwoners van Heino meer op Zwolle georiënteerd waren dan op Deventer. Deze lijndienst werd daarom teruggebracht tot eenmaal per week.
Na verloop van tijd werd de dienst naar Deventer zelfs geheel stopgezet en kon mijn vader zijn aandacht volledig op Zwolle richten.

Geleidelijk aan gingen de zaken zo goed dat er een vrachtwagen aangeschaft kon worden; weliswaar een kleine maar het begin was er. Een rijbewijs bezat mijn vader niet, maar een ritje met de burgemeester naast hem was voor de edelachtbare meer dan voldoende om tot de overtuiging te komen dat mijn vader over voldoende rijkwaliteiten beschikte.
Na enkele jaren was deze vrachtwagen aan het eind van zijn latijn en daarom werd er (in 1939) een 2e hands Chevrolet gekocht.
Een jaar later brak de Tweede Wereldoorlog uit en onze oosterburen vonden de vrachtwagen wel aardig. De auto werd toen gevorderd door de Duitsers.
Maar een vrachtboer zonder vervoermiddel, dat werkt ook niet, dus werd er weer een paard en wagen aangekocht.
Deze wijze van transport duurde tot 1947. Toen werd er een nieuwe vrachtwagen aangeschaft, een Ford. Voor die tijd was dit erg vooruitstrevend, omdat er nog weinig auto's en vrachtwagens in gebruik waren.
Dagelijks kwamen de expediteurs samen op het Rode Torenplein in Zwolle. Dit plein was het centrale punt van hun werkzaamheden; goederen uit geheel Nederland werden centraal aangevoerd en hier weer gedistribueerd.

Wat werd er toen vervoerd ?
De slager had bijvoorbeeld wel een diepvriescel, maar deze kon nog niet gekoeld worden, omdat de apparatuur om in te vriezen ontbrak. Wekelijks werden er uit Zwolle vanuit het slachthuis enkele staven ijs vervoerd. Deze staven waren 200 cm lang en 25 cm in het vierkant. Ze werden in jute zakken gewikkeld en zo vervoerd naar de slager.
Had de slager een koe geslacht dan werd de huid keurig opgerold en weer afgeleverd bij het slachthuis.
Voor de smid bracht de vrachtboer het nodige ijzerwerk mee zoals hoefijzers, stalen platen of pijpen.
De kruidenier bestelde gist, rozijnen, krenten, meel, sigaren en sigaretten, snoep enz.
Alle dagelijkse levensbehoeften werden met de

Expediteurs op het Rode Torenplein in Zwolle.

vrachtwagen aangevoerd; elke timmerman liet al het benodigde hout uit Zwolle komen.
Elke middenstander had wel zijn specifieke wensen. Ook burgers maakten gebruik van deze vervoermethode. Hadden ze in Zwolle iets gekocht dat in Heino niet te koop was, dan kwam men wel even aan de deur om te vragen of Veltkamp morgen een pakje wilde afhalen bij die firma in Zwolle.
Zo bestelde Notaris Baurichter zijn leesboeken per telefoon in Zwolle en de volgende dag werden de boeken dan in de bibliotheek aan de Melkmarkt opgehaald.
Elke avond kwamen er wel mensen bij ons thuis om een briefje in te leveren met daarop hun bestellingen voor de volgende dag.
In 1951 kregen wij telefoon. Dat was een hele vooruitgang.
Maar de meeste zakenlieden en burgers beschikten nog niet over een telefoon, zodat het brengen van een bestelling van en naar Zwolle nog tijden doorging.

Hoe ging het met het afrekenen?
Een bankrekening? Daar hadden wij nog nooit van gehoord; een enkele keer werd er een bedrag overgemaakt via de girorekening, maar alle betalingen vonden contant plaats.
De leveringen van de goederen werden door mijn vader aan de leveranciers betaald met ei-

gen middelen en hij schreef dat dan op in een klein zakboekje.
's Avonds werden dan alle te betalen bedragen overgeschreven in een kasboek, en een of twee keer per maand kreeg de betreffende persoon dan een rekening aangeboden, die ook weer contant betaald werd.
En als teken dat de rekening inderdaad betaald was, werd er nog een zegel onderaan de rekening geplakt ter waarde van 15 cent, met daarop met grote letters 'voldaan' en de datum.

In 1966 stopte mijn vader met het expeditiewerk. De vrachtwagen zag er zo op het oog nog wel goed uit, maar motorisch werd hij er niet beter op en gezien de belangstelling van Olof ter Laak om de zaak over te nemen, was het besluit om te stoppen geen moeilijke beslissing.
Ook begonnen de supermarkten groter te worden en de middenstander begon steeds meer concurrentie te ondervinden van deze winkelketens met vaak hun eigen besteldiensten.
Wilde men nog een goed belegde boterham verdienen dan moest men de zaken grootschaliger aanpakken.
Zo kwam er dus geleidelijk aan een einde aan het beroep van vrachtboer.

Oproep

In de bibliotheek van de vereniging voor heemkunde bevinden zich enkele exemplaren van het blad 'Um 'n Toorn'. Dit blad werd uitgegeven door het Katholiek Thuisfront Heino-Lierderholthuis. Het werd gestuurd naar o.a. jongens die dienden in Indonesië. In 1948 is men begonnen met het uitgeven en verzenden van "Um 'n Toorn'.

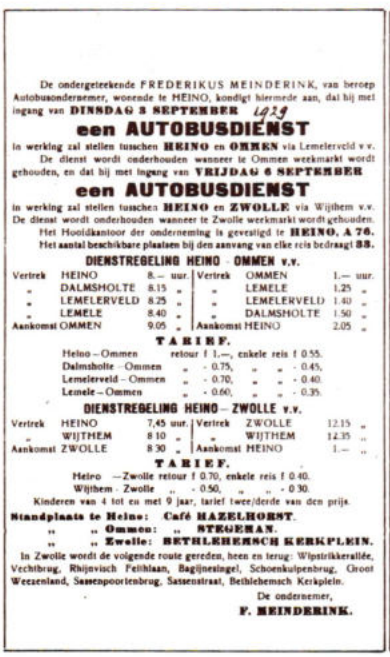
De vraag is: wie heeft er nog exemplaren van dit blad en wil die aan de vereniging schenken? Er kan contact opgenomen worden met Dieni Weulink, telefoon: 391698 of 0610087123.

Bij voorbaat hartelijk dank voor uw medewerking.

BUSONDERNEMING VAN F. MEINDERINK TE HEINO

Marktdiensten naar Zwolle en naar Ommen

Frederikus Meinderink uit Beerzerveld (gem. Ommen) was één van de eersten die een geregelde autobusdienst hebben geëxploiteerd tussen Heino en Zwolle. Deze busdienst werd geopend in januari 1930.
Vóór die tijd had F. Meinderink al een dagelijkse dienst onderhouden tussen Dalfsen en Zwolle. Hiermee was hij begonnen op 10 oktober 1928 met een Fordbusje voor 13 passagiers. Deze lijn was echter niet rendabel gebleken (de meeste Dalfsenaren gaven de voorkeur aan de trein) en reeds op 18 mei 1929 moest de dienst worden gestaakt.
Een broer van Frederikus, Johannes Meinderink, rijwielhandelaar te Beerzerveld, onderhield reeds vanaf 1926 busdiensten vanuit zijn woonplaats naar de wekelijkse markten te Zwolle, Ommen en Hardenberg.
In augustus 1929 dan kreeg F. Meinderink vergunning om twee zogenoemde marktdiensten te beginnen vanuit Heino. Hij rekende vooral op belangstelling onder degenen die de dinsdagmarkt in Ommen of de vrijdagmarkt in Zwolle wilden bezoeken. In de Heinosche Courant van 18 januari 1930 werd bekend gemaakt, dat voortaan elke vrijdag om 7.45 uur en om 12.40 uur een bus zou vertrekken vanaf de Markt bij café Hazelhorst (thans Chinees restaurant), die via Hoonhorst en Wijthmen naar Zwolle zou rijden. Het tarief voor het gehele traject was 40 cent enkele reis en 70 cent retour. Een fiets kon in het bagagerek bovenop de bus meegenomen worden, waarvoor 20 cent extra verschuldigd was. De gehele rit vergde ongeveer 40 minuten.
's Dinsdags reed Meinderink naar Ommen via Lemelerveld, en wel éénmaal heen en éénmaal terug. Om 8.30 uur vertrok men uit Heino, de aankomst in Ommen was precies een uur later. Om 1 uur 's middags werd de terugreis aanvaard.
De belangstelling voor de marktdiensten van Meinderink viel blijkbaar tegen, want reeds na een half jaar, op 26 juni 1930, werden beide lijnen opgeheven.

De ondergeteekende FREDERIKUS MEINDERINK, van beroep Autobusondernemer, woonende te HEINO, kondigt hiermede aan, dat bij met ingang van **DINSDAG 3 SEPTEMBER** 1929

een AUTOBUSDIENST

in werking zal stellen tusschen **HEINO** en **OMMEN** via Lemelerveld v.v.
De dienst wordt onderhouden wanneer te Ommen weekmarkt wordt gehouden, en dat bij met ingang van **VRIJDAG 6 SEPTEMBER**

een AUTOBUSDIENST

in werking zal stellen tusschen **HEINO** en **ZWOLLE** via Wijthem v.v.
De dienst wordt onderhouden wanneer te Zwolle werkmarkt wordt gehouden.
Het Hoofdkantoor der onderneming is gevestigd te **HEINO, A 76.**
Het aantal beschikbare plaatsen bij den aanvang van elke reis bedraagt **38.**

DIENSTREGELING HEINO - OMMEN v.v.

Vertrek			Vertrek		
HEINO	8.— uur.		OMMEN	1.— uur.	
„ DALMSHOLTE	8.15	„	„ LEMELE	1.25	„
„ LEMELERVELD	8.25	„	„ LEMELERVELD	1.40	„
„ LEMELE	8.40	„	„ DALMSHOLTE	1.50	„
Aankomst OMMEN	9.05	„	Aankomst HEINO	2.05	„

TARIEF.

Heino—Ommen retour f 1.—, enkele reis f 0.55.
Dalmsholte—Ommen „ - 0.75, „ „ - 0.45.
Lemelerveld—Ommen „ - 0.70, „ „ - 0.40.
Lemele—Ommen „ - 0.60, „ „ - 0.35.

DIENSTREGELING HEINO—ZWOLLE v.v.

Vertrek				Vertrek			
HEINO	7,45	uur.		ZWOLLE	12.15	„	
„ WIJTHEM	8 10	„		„ WIJTHEM	12.35	„	
Aankomst ZWOLLE	8 30	„		Aankomst HEINO	1.—	„	

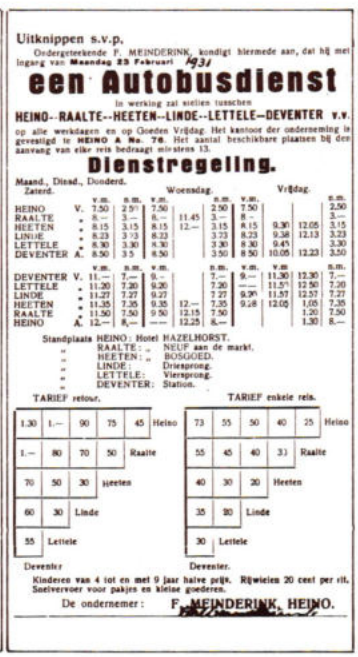
TARIEF.

Heino —Zwolle retour f 0.70, enkele reis f 0.40.
Wijthem - Zwolle „ - 0.50, „ „ - 0.30.
Kinderen van 4 tot en met 9 jaar, tarief twee/derde van den prijs.

Standplaats te Heino: Café HAZELHORST.
„ „ **Ommen: „ STEGEMAN.**
„ „ **Zwolle: BETHLEHEEMSCH KERKPLEIN.**

In Zwolle wordt de volgende route gereden, heen en terug: Wipstrikkerallée, Vechtbrug, Rhijnvisch Feithlaan, Bagijnesingel, Schoenkuipenbrug, Groot Weezenland, Sassenpoortenbrug, Sassenstraat, Bethlehemsch Kerkplein.

De ondernemer,
F. HEINDERINK.

Uitknippen s.v.p.

Ondergeteekende F. MEINDERINK, kondigt hiermede aan, dat hij met ingang van **Maandag 23 Februari** 1931

een Autobusdienst

in werking zal stellen tusschen
HEINO--RAALTE--HEETEN--LINDE--LETTELE--DEVENTER v.v.
op alle werkdagen en op Goeden Vrijdag. Het kantoor der onderneming is gevestigd te **HEINO A No. 76.** Het aantal beschikbare plaatsen bij den aanvang van elke reis bedraagt minstens 13.

Dienstregeling.

Maand., Dinsd., Donderd. Zaterd.		Woensdag.				Vrijdag.			
	v.m.	n.m.	v.m.		n.m.	v.m.			n.m.
HEINO V.	7.50	2.5[0]	7.50		2.50	7.50			2.50
RAALTE „	8.—	3.—	8.—	11.45	3.—	8.—			3.—
HEETEN „	8.15	3.15	8.15	12.—	3.15	8.15	9.30	12.05	3.15
LINDE „	8.23	3.23	8.23		3.23	8.23	9.38	12.13	3.23
LETTELE „	8.30	3.30	8.30		3.30	8.30	9.45		3.30
DEVENTER A.	8.50	3.5	8.50		3.50	8.50	10.05	12.23	3.50

	v.m.	n.m.	v.m.		n.m.	v.m.	v.m.		n.m.
DEVENTER V.	11.—	7.—	8.—		7.—	8.—	11.30	12.30	7.—
LETTELE „	11.20	7.20	9.20		7.20	—.—	11.5[0]	12 50	7.20
LINDE „	11.27	7.27	9.27		7.27	9.3[0]	11.57	12.57	7.27
HEETEN „	11.35	7.35	9.35	12.—	7.35	9.48	12.05	1.05	7.35
RAALTE „	11.50	7.50	9 50	12.15	7.50			1.20	7.50
HEINO A.	12.—[1]	8.—	—.—	12.25	8.—			1.30	8.—

Standplaats HEINO: Hotel HAZELHORST.
„ RAALTE: „ NEUF aan de markt.
„ HEETEN: „ BOSGOED.
„ LINDE: Driesprong.
„ LETTELE: Viersprong.
„ DEVENTER: Station.

TARIEF retour.

1.30	1.—	90	75	45	Heino
1.—	80	70	50		Raalte
70	50	30			Heeten
60	30				Linde
55					Lettele
Deventer					

TARIEF enkele reis.

73	55	50	40	25	Heino
55	45	40	30		Raalte
40	30	20			Heeten
35	30				Linde
30					Lettele
Deventer.					

Kinderen van 4 tot en met 9 jaar halve prijs. Rijwielen 20 cent per rit.
Snelvervoer voor pakjes en kleine goederen.

De ondernemer: F. MEINDERINK, HEINO.

Ondergeteekende FREDERIKUS MEINDERINK, woonende te Heino, kondigt hiermede aan dat bij met ingang van één Februari een 1934

Autobusdienst

in werking zal stellen tusschen
Lemele, Lemelerveld, Heino, Hoonhorst, Emmen, Wijthmen, Zwolle v.v.

Het hoofdkantoor der onderneming is gevestigd te Heino, Raalterweg A 160c. Het aantal beschikbare plaatsen bij den aanvang van elke reis bedraagt 18.
De autobus loopt op alle werk- en feestdagen.
Geen dienst des Zondags en te Kerstdag.

		N.V	V.						
Lemele	v.	7.15	1.25	5.50	Zwolle	v.	9.35	12.—	4.15	8.15
Lemelerveld	„	7.30	1.40	6.—	Wijthmen	„	9.40	12.15	4.30	8.30
Heino	„	7.50	2.—	6.20	Emmen	„	9.50	12.25	4 40	8.40
Hoonhorst	„	8.—	2 10	6.30	Hoonhorst	„	9.55	12.30	4.45	8.45
Emmen	„	8.05	2.15	6.35	Heino	„	10.05	12.40	4.55	8.55
Wijthmen	„	8.15	2.25	6.45	Lemelerveld	„	10.25	1.—	5.10	9.15
Zwolle	a.	8.30	2.40	7.—	Lemele	„	10.40	1.15	5.25	9.30

N.V. = niet op Vrijdag. V = alleen des Vrijdags (marktdag Zwolle).

TARIEVEN:

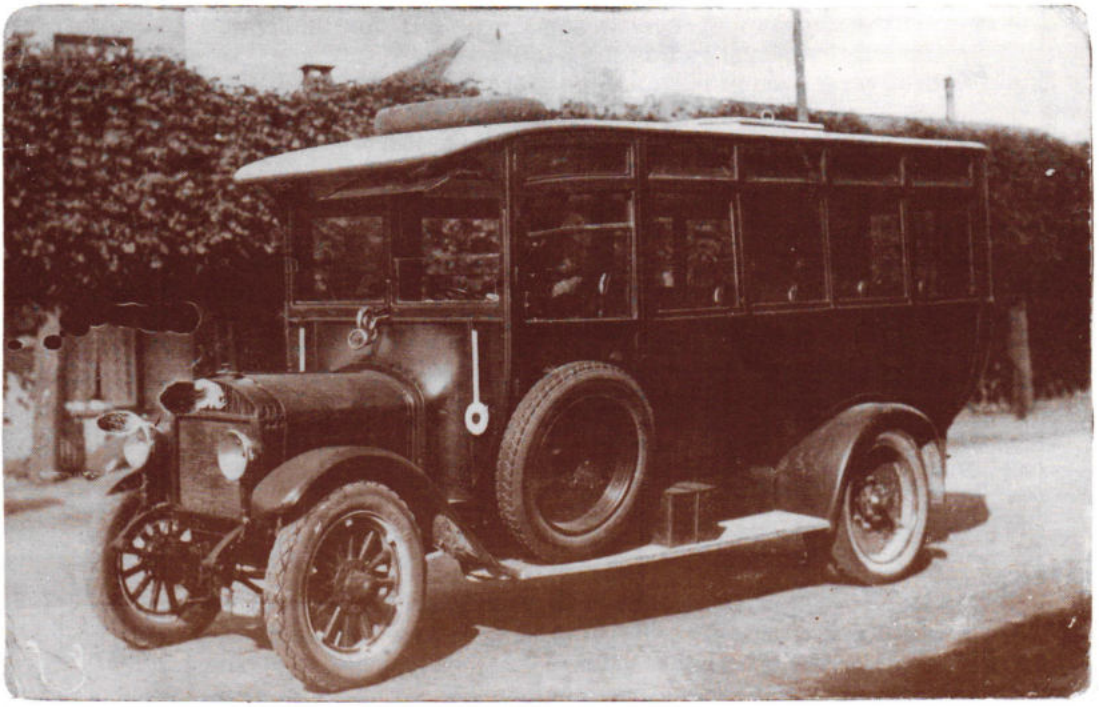
Retour:						Enkele reis:				
95	80	55	50	40	35	25	Zwolle	50	45	30	30	25	20	15	Zwolle
90	75	45	45	35	25	Zalef		50	40	25	25	20	15	Zalef	
80	70	35	35	30	Wijthmen			45	40	20	20	20	Wijthmen		
65	60	40	20	Emmen				35	35	25	15	Emmen			
65	55	25	Hoonhorst					35	30	20	Hoonhorst				
60	45	Heino						35	25	Heino					
35	Lemelerveld							20	Lemelerveld						
Lemele								Lemele							

Kinderen 4 t.m. 9 jaar half geld. Rijwielen 20 cent per rit.

Standplaats: Lemele café Dijk. Emmen Driesprong.
„ Lemelerveld „ Reimink. Wijthmen Café Huis in 't Veld.
„ Heino „ v.h. Hazelhorst Zwolle Station.
„ Hoonhorst „ Kappers.

UITKNIPPEN s.v.p.

*De Ondernemer,
F. MEINDERINK.

Met deze Ford begon Meinderink zijn eerste busdienst.
De bus was 5 meter lang, 1,65 meter breed en bood plaats aan 13 passagiers.
Deze foto werd beschikbaar gesteld door Mevrouw Meinderink te Heino.

De lijn Heino-Deventer

Nog in hetzelfde jaar waarin de marktdiensten werden opgeheven, vroeg Meinderink vergunning aan voor een dagelijkse busdienst op Deventer.
De vergunning werd verleend op 25 november 1930, op de voorwaarde dat op het traject Schalkhaar-Deventer geen passagiers mochten worden opgenomen. Deze laatste bepaling diende om concurrentie te voorkomen met W. Hardon uit Deventer, die dit traject al bediende.
Op 23 februari 1931 werd de nieuwe lijn geopend. De route liep van Heino via Raalte, Heeten, Linde en Lettele naar Deventer. Het tarief voor het hele traject bedroeg 73 cent en ook hier konden rijwielen worden vervoerd voor 20 cent per rit.

Een dagelijkse dienst op Zwolle

In november 1931 kreeg Meinderink vergunning voor twee nieuwe lijnen, namelijk Raalte-Heino-Wijthmen-Zwolle en Nijverdal-Haarle-Nieuw Heeten-Heeten-Linde-Lettele-Deventer, die beide gedeeltelijk samenvielen met de bestaande lijn Heino-Deventer. Op deze wijze was een busverbinding tot stand gekomen van Deventer en Nijverdal met Zwolle. De dienst werd dagelijks uitgevoerd, waarvoor twee nieuwe bussen ter beschikking stonden: een Citroën met 22 zitplaatsen en een Chevrolet voor 18 passagiers.
In februari 1934 kwam daar nog bij een dagelijkse dienst Lemele-Lemelerveld-Heino, die in Heino aansloot op de bus naar Zwolle.
Deze lijn bleek echter niet rendabel en in augustus van hetzelfde jaar kwam ervoor in de plaats een dienst Lemele-Lemelerveld-Raalte-Deventer (via Wesepe). De Nederlandse Spoorwegen hadden groot bezwaar tegen deze laatste lijn, daar de spoorlijn Deventer-Ommen nog in exploitatie was. Er werd zelfs bij de Kroon beroep aangetekend, maar het

beroep werd afgewezen met de overweging dat de bus ook de kleinere buurtschappen aandeed, waarvan sommige ver van de spoorlijn lagen.
In 1936 werd de route tussen Nijverdal en Deventer gewijzigd. Nieuw Heeten werd niet meer aangedaan, er werd voortaan over Raalte gereden.
Intussen had Meinderink nu vijf bussen in gebruik, waaronder een Opel, gebouwd in 1932, die 27 zitplaatsen had.

Overdracht van de busdiensten van Meinderink
Jarenlang heeft Meinderink het busvervoer verzorgd tussen Zwolle en Deventer via Heino en Raalte. In 1937 werd de dienst Nijverdal-Heeten-Deventer overgenomen door J. Spijkerman uit Haarle.
Een jaar later werd de dienst Zwolle-Heino-Raalte-Heeten-Deventer ingekort tot Zwolle-Heino-Raalte-Heeten. Tot in de laatste oorlog heeft Meinderink deze dienst uitgevoerd.

H. v. Bommel.

BRON: Prov. Archief van Overijssel.

(Red.) De Meinderinks komen van oorsprong uit Duitsland en bij de immigratie werd door de burgerlijke stand een vergissing gemaakt: er kwam Menderink in de registers te staan. Maar de oorspronkelijke naam zijn ze in het dagelijks leven blijven voeren.

1e divisie
No. 2

Zwolle 26 Julij 1820

Zijne Koninglijke Hoogheid den Heere Prince van Oranje den 2 Augustus aanstaande van Zwolle zig naar Delden en de daarnavolgende dag over Deventer naar Zutphen enz. begevende, en derhalven Uwe Gemeente zullende passeeren, moet ik UEd. met de meeste nadruk aanbevelen bij tijds te zorgen dat de Steegen, Bruggen, enz. tegen het tijdstip van die doortocht zig in de best mogelijke Staat van passage bevinden, en dat tegen hetzelve tijdstip alles worde weg geruimd en geweerd, wat eenige hinder of oponthoud zoude kunnen veroorzaken.

De Gouverneur van de
Provincie Overijssel,
(w.g.) Bentinck.

Aan den Heer Schout
van Heino.

BRON: archief gemeente Heino.

themanummer
HEINO KRAUSE

Omheining

Contactblad van de Vereniging voor Heemkunde "Omheining" te Heino

"OMHEINING"

Met deze naam tracht de Vereniging voor Heemkunde tot uitdrukking te brengen een vereniging te zijn, die Heino in al zijn facetten "omheint".
Volgens sommigen is de naam afgeleid van dit begrip, symboliserend een heg of haag, die een bepaald terrein "omheint", in ons geval van de Strenkhaar tot de Aalvanger en van de Dollenhoek tot de Ganzepan.

Vereniging voor Heemkunde "Omheining" te Heino

Secretariaat: Davenschot 1, 8141 BB Heino
Tel. 05729-1986

Postrekeningnr.: 2517412
Rabobank Heino: rek.nr. 3271.12.271
Gironummer van de bank: 800093

Amrobank Heino: rek.nr. 4192.74.006
Gironummer van de bank: 953047

Kontributies:
Leden f. 25.00 per jaar (elk volgend gezinslid f. 12.50 per jaar)
Donateurs f. 20.00 per jaar
Abonnees in Heino f. 15.00 per jaar
Abonnees buiten Heino f. 20.00 per jaar
Losse nummers f. 5.00

Algemeen informatie-adres:
G.W. Grootenhuis, Kruzebrink 36,
8141 WD Heino, tel. 05729-1661

Bestuur:
H. van der Veen,
Schoolstraat 10, 8141 EN Heino - voorzitter

J.K. Pruim-Reinders,
Davenschot 1, 8141 BB Heino - secretaresse

G.A.M. Diepman,
van Hille Gaerthéstraat 28, 8023 CB Zwolle - penningmeesteresse

G.W. Grootenhuis,
Kruzebrink 36, 8141 WD Heino - algemeen adjunct

G.H. Elshof,
Kolkweg 9, 8055 PS Laag-Zuthem

R. Meindersma,
Linde 15, 8141 ST Heino

T.M. Valkenaars-Tolenaar,
Veldhoekerweg 3, 8141 PH Heino

Werkgroepen:

1. **Archeologie**
   Contactpersoon: R. Meindersma.
   Linde 15, 8141 ST Heino

2. **Boerderij- en Veldnamen**
   Contactpersoon: G.W. Grootenhuis,
   Kruzebrink 36, 8141 WD Heino

3. **Dialekt**
   Contactpersoon: H. van der Veen,
   Schoolstraat 10, 8141 EN Heino

4. **Folklore**
   Contactpersoon: A. Kiers,
   Kastanje 6, 8141 TA Heino

5. **Foto-, film-, video- en geluidsdokumentatie**
   Contactpersoon: (wnd.)
   J.A.G. Kappert,
   Davenschot 30, 8141 BD Heino

6. **Genealogie**
   Contactpersoon: J.K. Pruim-Reinders,
   Davenschot 1, 8141 BB Heino

7. **Geschiedenis**
   Contactpersoon: R. Meindersma,
   Linde 15, 8141 ST Heino

8. **Natuur en Milieu**
   Contactpersoon: T.M. Valkenaars-Tolenaar,
   Veldhoekerweg 3, 8141 PH Heino

Tijdschrift "Omheining"

Redaktie-adres: Grote Beukelaer 17,
8141 BM Heino, tel. 05729-2208

Redaktie:
H.A.M. van Eijk-Hof, Grote Beukelaer 17,
8141 BM Heino

M.H. Stavorinus, Kon. Julianastraat 17,
8141 ET Heino

H. van der Veen, Schoolstraat 10,
8141 EN Heino

B. Kruger, Disselhof 5,
8141 WZ Heino (typiste)

H.J.J. Hoppen, Marktstraat 14,
8141 GC Heino (vormgeving)

Druk: Sono Heino

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het bestuur van de vereniging voor Heemkunde "Omheining".

Vereniging voor Heemkunde "OMHEINING" te Heino
7e jaargang - nummer 3 - september 1987

Wij prijzen ons gelukkig de heer G.C. Stapel bereid te hebben gevonden de geschiedenis van de zuivelfabriek Heino Krause te schrijven ter publicatie in het jaarlijks in september verschijnende themanummer van ons verenigingsblad. Wie zou daartoe beter in staat zijn dan hij, die vele jaren (van 1956 tot 1984) directeur was van die fabriek!
Wij hopen in de eerste plaats dat we hiermee weer een stukje waardevolle documentatie tot stand hebben gebracht, maar tevens, dat we onze lezers er een plezier mee hebben gedaan.
Wij zijn de heer Stapel voor het samenstellen van deze beschrijving veel dank verschuldigd.

De redactie

Zo begon het.....

HEINO KRAUSE EN HEINO

door

G.C. Stapel

HEINO KRAUSE EN HEINO

Het lijkt zo vanzelfsprekend. Aan de Zwolseweg staat de melkproduktenfabriek, en wie weet nog, dat daar geen zuivelfabriek stond? Het zou kunnen, want in 1901 is die daar gebouwd.
Waarom, waarom toen en daar, en door wie?
Het stichten van een zuivelfabriek was in die tijd een gewone zaak. In veel plaatsen was er al een, soms waren er meerdere, en elk jaar kwamen er ettelijke bij.
Een van de redenen was de moeilijke, of liever moeizame boterafzet, en elders soms die van kaas. In deze streek was het boter die op de boerderij werd gemaakt, en in het dorp of de stad werd verkocht. Zwolle en Raalte hadden een botermarkt van betekenis, waar zeer veel boeren of boerinnen vaak aan boterhandelaren verkochten. Veel kleine partijtjes, die soms door de kooplui in grotere verpakking werden doorverkocht naar afzetgebieden in of buiten Nederland. Kwaliteit, en vaak kleur, van de boter verschilden van boerderij tot boerderij, en de koopman probeerde door menging wel een gelijkmatiger product te krijgen. Ook wel een winstgevender, door andere vetten of niet in het oog vallende goedkope waren mee te mengen, praktijken die leidden tot de oprichting van botercontrolestations.
De boer stond met zijn kleine aanbod niet sterk, de koopman had vaak redenen de prijs te drukken. Natuurlijk wist de boer wat de gebruikers her en der tenslotte betaalden, en wat er aan de strijkstok bleef hangen.
De techniek was zover ontwikkeld dat stoommachines gemeengoed waren, en melkverwerking op grotere schaal met machines zonder meer kon gebeuren en plaats vond. Vooral de machinale ontroming van de melk met centrifuges was van belang bij de boterbereiding. Er werd veel meer vet uit de melk gewonnen dan door "natuurlijke" oproming, waarbij de melk koel of gekoeld in platte schalen (aaden) of later in "Schwartz"-vaten werd weggezet, liefst in een kelder.
Er waren centrifuges voor boerderijen ook, handgedreven of anderszins, en ze zijn in onze omgeving gebruikt.
Waarschijnlijk is dan toch de afzet een belangrijke reden geweest de boterbereiding van de boerderij naar een fabriek te verplaatsen. Het bezwaar van het werk eraan op de boerderij wordt in de verslagen hier niet genoemd.
Het tijdstip van de bouw van de eerste fabriek ligt denkelijk in de lijn van de ontwikkeling. De stichters hadden enkele fabrieken (zuivel en vlees), er was nog een zoon die aan de kost moest, en in Heino was nog geen zuivelbedrijf.
De plaatsbepaling kan louter logisch zijn geweest; een andere reden is niet bekend. Het punt aan de Zwolsestraat was nabij verschillende andere wegen (naar Hoonhorst, Dalfsen, Lemelerveld, Lierderholthuis, Laag Zuthem en Harculo), lag op een hoge rug, ruim buiten de bebouwing van Heino, die eindigde bij Hooglugt en café Van Olst (nu Hubo). Aan dezelfde kant van de straatweg stonden tussen het tolhuis aan de Molenweg en Van Olst maar enkele huizen, o.a. nu bewoond door Nijboer, en aan de overzijde alleen de boerderij van De Graaf. Tussen de Zwolsestraat en het Kerkpad naar de Brink waren twee boerderijen op tamelijke afstand; ruimte in overvloed.

Zoals de acte uit 1901 uitwijst, waren er vier firmanten, twee uit de familie Maas te Wijhe en twee uit de familie Lugard te Deventer, die de zaak opzetten.
Ze kochten ca. 15 are grond, bouwland, van Derk Kuiper of Kuipers, uit een perceel kad. no. D 676. Voor de driehonderd gulden koopsom kregen ze ook het recht van gebruik van de toegangsstrook van zes meter breed, die de verkoper aan de zuidkant behield, en tot het leggen van een riool door deze strook naar de sloot ten zuiden van perceel no. 676.

Den 4den Juli 1901
No: 584

Voor mij Wilhelmus Pennenburg notaris
binnen het arrondissement Zwolle, deze
standplaats de zesde comparant Heino in de
gemeente Heino
ter zitting is verschenen:
Gerrit Kuipers of Kuipers, landbouwer
wonende te Heino
Deze verklaarde te hebben verkocht aan
den Heer Alexander Hendrikus Haas,
fabrikant, wonende te Wijhe, die ten deze aan-
ter verschenen verklaarde hetgene
gekocht, waar hij en de wonde hiervan gemaakt
zijn de navolgende
1e Een perceel Kattenwinkel, wei-
dende van den Heer Hendrikus Wernardus
Albertus Haas, fabrikant, wonende te
Wijhe
2 den Heer Gerhard Jans Langard, koopman
wonende te Denekamp en
3 den Heer Herman Hendrik Langard, koop-
man, wonende te Deventer, beiden als eigenaren
eenige vennoten van de vennootschap
van koophandel onder de firma Maatruit
en zelfstandig te Heino gevestigd te Heino, en ten
K. 5113 het navolgende die [illegible] in koop aanbevolen
Een stuk daarbij behorende dijkje ter
grootte van ongeveer twee hectaren vijftig are
op het terrein door palen en afscheiding is
aangeduid, aan een perceel bouwland gele-
gen in de gemeente Heino en aldaar bij
de straat bekend in de sectie D nummer 676
en is het verkochte gedeelte begrensd als
zoals door den Rijksgrand behoorende tot
den straatweg van Zwolle naar Almelo
benevens voorden te Westerveen en Zwolle door het
aan verkoopers verblijvende deel aangenaamd

Er wordt een fabriek gebouwd. Een tekening begin 1913, gewaarmerkt als "de bestaande toestand" geeft waarschijnlijk dat gebouw weer, metende een voorgevel breed 11.10 meter, de nok op 8.30 meter, de goothoogte op 3.50 meter en de totale diepte van het pand 16.60 meter. De schoorsteen, die op ansichtkaarten uit die tijd prijkt, is niet op de genoemde tekening aangegeven, wel de vermoedelijke fundatie, naast het ketelhuis.
De indeling is, op kleine schaal, zoals die min of meer lange tijd zou blijven:
* kantoor en melkontvangst aan de weg;
* het centrifugelokaal achter de melkontvangst;
* de botermakerij met roomlokaal en karnlokaal naast het centrifugelokaal en achter het kantoor;
* helemaal achteraan het ketelhuis met de machinekamer; en
* daarnaast in de hoek het laboratorium en aangebouwd opzij het "ijshuis".

Dit laatste diende voor opslag van (natuur)ijs wat gebruikt werd voor koeling van room (en melk?).

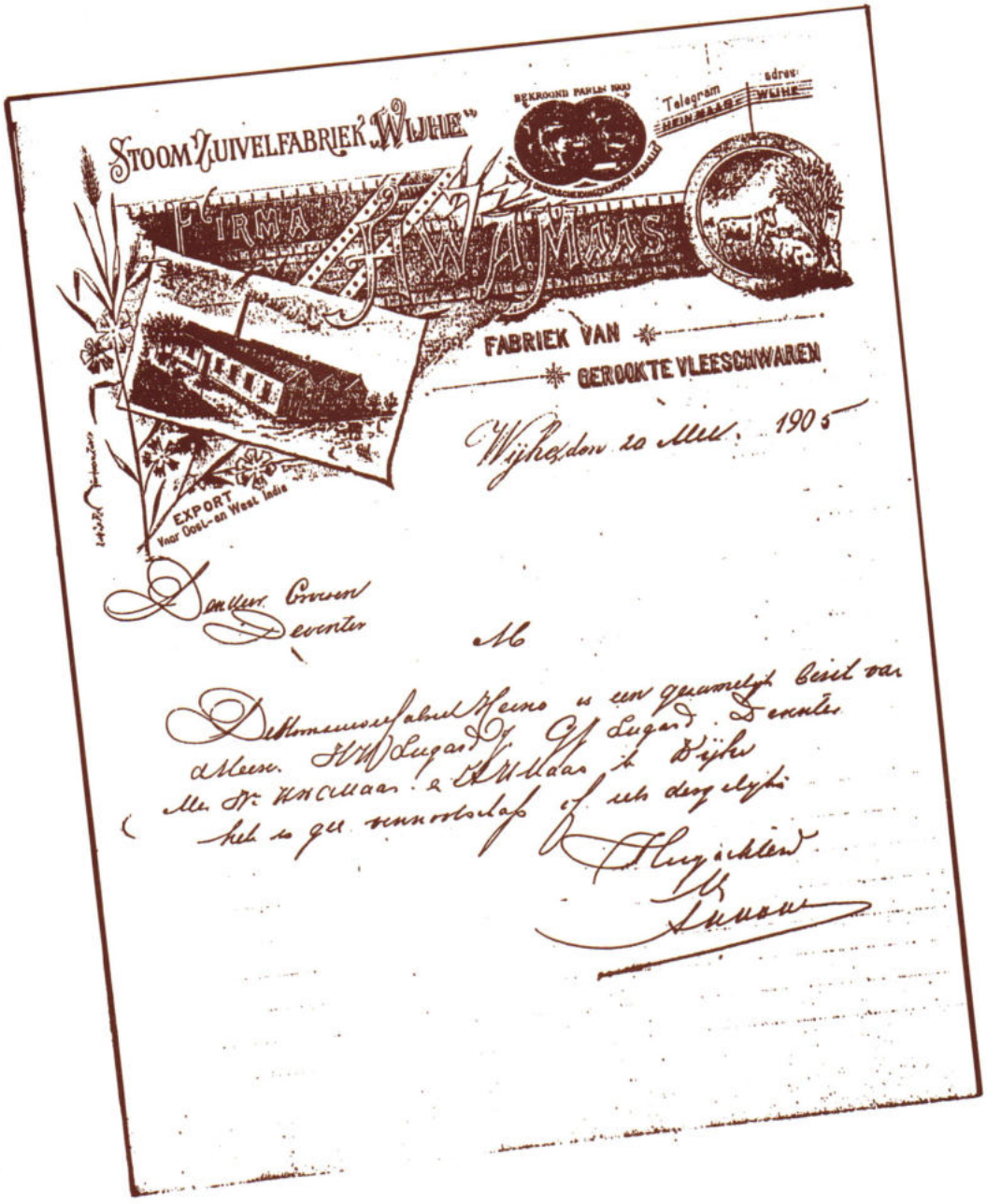
Bestaande Coöperatieve Stoom-Zuivelfabriek „Heino" te Heino.

Schaal 1:100.

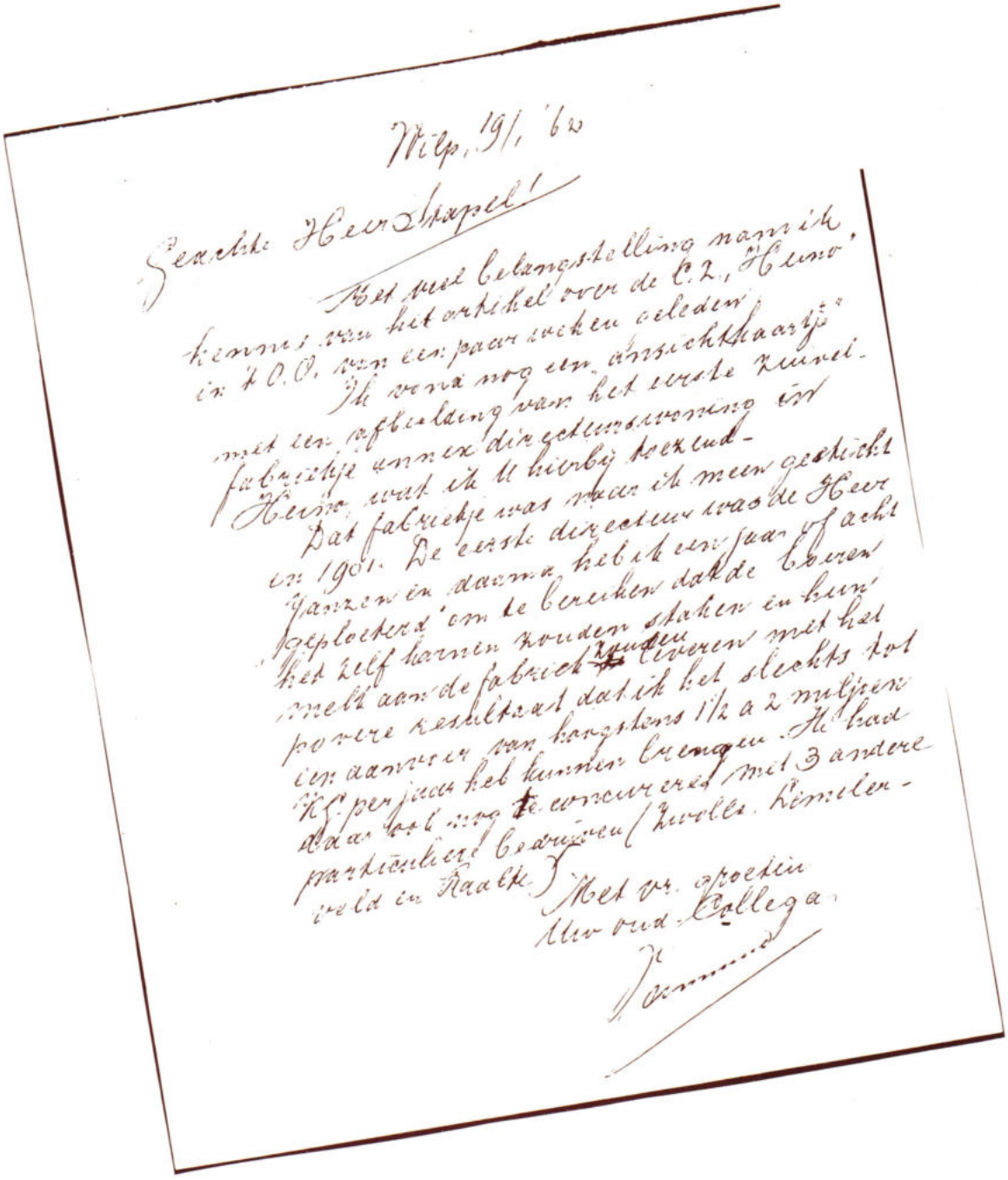

Voorgevel

Naast de fabriek is een woning gezet op de plaats waar nu nog de directeurswoning staat.
Over deze eerste fabriek is weinig bekend, althans uit het fabrieksarchief.

Een brief van de heer A.H. Maas aan de toenmalige directeur van het Botercontrolestation te Deventer, de heer V.IJ. Croesen, legt uit wie de eigenaars zijn; een vergunning voor een andere uitweg uit hetzelfde jaar 1905 voor de **Roomboter**fabriek "Heino" getuigt van enig leven; en een brief van de oud-directeur P. van der Veer vermeldt namen van directeuren, concurrerende zuivelfabrieken elders en melkaanvoergetallen.

Wilp, 19/1 '02

Geachte Heer Stapel!

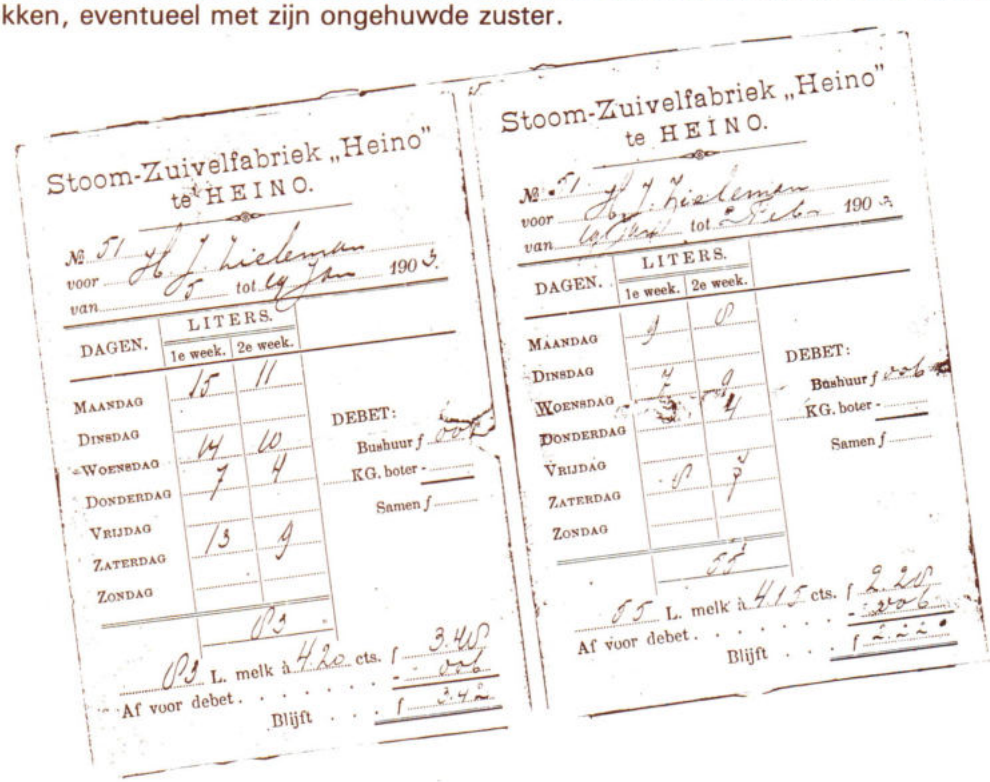
Het met belangstelling nam ik kennis van het artikel over de C.Z. Heino in de C.C. van een paar weken geleden. Ik vond nog een onzichtbaarje met een afbeelding van het eerste zuivelfabriekje annex directeurswoning in Heino, wat ik U hierbij toezend. Dat fabriekje was waar ik mee gestart in 1901. De eerste directeurswoning van Janzen in daarna, heb ik een jaar of acht "geplooierd" om de bereiken dakde boeren het zelf konden stoken en hun melk aan de fabriek leveren met het voor resultaat dat ik het slechts tot een aanvoer van hoogstens 1½ à 2 miljoen K.G. per jaar heb kunnen brengen. Ik had daar het nog te concurreren met 3 andere particuliere boterijen / zuivels. Hemelen veld en Raalte.

Met vr. groeten
Uw oud-Collega
J. Janzen

Willem Janzen, *geboren 3 maart 1877 te Sexbierum (Fr.)*
godsdienst: Ned. Herv.
beroep: direkteur boterfabriek
adres:
vestigt zich op 7 september 1901 vanuit Franekeradeel te Heino bij de familie Gerhardus Hendrikus Satink, waar hij in de kost is.
Vertrekt op 27 oktober 1902 vanuit Heino naar Barradeel (Fr.).

Pieter van der Veer, *geboren 15 mei 1880 te Kuinre*
zoon van Jentje van der Veer (bakker) en Johanna Jacoba de Vries.
godsdienst: Ned. Herv.
beroep: direkteur stoomzuivelfabriek
adres:
vestigt zich op 25 oktober 1902 vanuit Kuinre te Heino bij de familie Gerhardus Hendrikus Satink, waar hij in kost is. De familie G.H. Satink woonde aan de Dorpsstraat 99. Het pand is inmiddels afgebroken in verband met de Disselhof.
Op 23 juni 1904 gaat hij in de kost bij de familie Hazelhorst (bakker), Marktplein 8.
Vestigt zich op 29 juni 1905 met zijn echtgenote op het adres Zwolseweg 37.
Vertrekt op 11 februari 1911 met echtgenote en zoon uit Heino naar Voorst (Gld.).
huwelijk:
29 juni 1905 te Heino met Anna Theodora Rakhorst, geboren 26 mei 1876 te Heino. Dochter van Hendrik Willem Rakhorst en Hendrika Johanna Antonia Werff.
kind:
Hendrik Willem, geboren 2 maart 1907 te Heino.
oud-directeur C.Z. Hellendoorn
Aldaar nog woonachtig.

Is de directeurswoning in 1905 gezet? V.d. Veer jr. vermoedt van wel, omdat, gezien zijn vaders afkeer van de kosthuis-kost, deze anders wel eerder dit huis zou hebben betrokken, eventueel met zijn ongehuwde zuster.

Stoom-Zuivelfabriek „Heino"
te HEINO.

DAGEN. | LITERS. 1e week. | 2e week.
Maandag 15 | 11
Dinsdag 14 | 10
Woensdag 7 | 4
Donderdag
Vrijdag 13 | 9
Zaterdag
Zondag
93

DEBET:
Bushuur ƒ 0.06
KG. boter -
Samen ƒ

93 L. melk à 4.20 cts. ƒ 3.40
Af voor debet . . . . . - 0.06
Blijft . . ƒ 3.40

Stoom-Zuivelfabriek „Heino"
te HEINO.

DAGEN. | LITERS. 1e week. | 2e week.
Maandag 9 | 8
Dinsdag 5 | 9
Woensdag 5 | 4
Donderdag
Vrijdag 9 | 7
Zaterdag
Zondag
55

DEBET:
Bushuur ƒ 0.06
KG. boter -
Samen ƒ

55 L. melk à 4.15 cts. ƒ 2.28
Af voor debet . . . . . - 0.06
Blijft . . ƒ 2.22

Een melkbriefje uit 1903 met een afrekening voor H.J. Zieleman leert enkele feiten:
- het handschrift van de boekhouder (directeur?) is bijzonder goed;
- de melkwinning van deze leverancier is, eind 1902/begin 1903, zeer gering;
- de prijs van de melk lijkt in onze ogen laag;
- de melk wordt per liter betaald en vetgehalte wordt niet vermeld; en
- de naam en het busnummer van de leverancier zijn aangegeven, terwijl het adres ontbreekt.

Deze Zieleman, de grootvader van mevr. Morrenhof-Holsappel bij de Gunne, woonde op de boerderij waar nu M. Holsappel nog op zit, in de hoek Lemelerveldseweg/Twentseweg. Zij vertelde, dat in haar jeugd dat gebied overwegend heide was, en dat de koeien wel geweid werden over het kanaal.
Het busnummer 62 wijst erop, dat de fabriek al verscheidene leveranciers telde betrekkelijk kort na het begin.

Er was uiteraard ook personeel; een enkele foto uit de beginjaren laat dit zien. Pas over 1910 is er een opsomming van de medewerkers, maar dan heeft zich nl. al een belangrijke ontwikkeling voorgedaan.
Op 27 mei dat jaar passeert notaris Baurichter een acte van verkoop van het hele bedrijf aan de Naamloze Vennootschap "Stoomzuivelfabriek Heino", ingaande den 30en mei dezes jaars, voor de som van twintigduizend gulden.
Namens koper treedt op W.J. Mulder, landbouwer onder Raalte, in hoedanigheid van bestuurslid, en als mondeling gemachtigde van de Hoogwelgeboren heer Berend Willem Baron Bentinck, grondeigenaar te Schoonheeten, in hoedanigheid van voorzitter.
De heer A.H. Maas (voornoemd als gemachtigde van de overige verkopers) treedt op als secretaris, en als mondeling gemachtigde van de heren G.J. Lugard (ook voornoemd als koper) en G.J. Duitshof, landbouwer onder Raalte, in hoedanigheid van leden van het bestuur der N.V. De koop omvat fabriek, schuur en erf, huis en erf en overige zaken tot die firma behorende.
Getuigen zijn: Klaas Jacob Deemter, machinist, en Hendrikus Satink, melkmeter.
Meteen zijn hier de namen van twee personeelsleden vastgelegd en het zijn (nog) bekende namen in Heino.
Klaas J. Deemter, de vader van Jan aan de Dorpsstraat, wordt genoemd in deze acte, ook in het jaarverslag van de N.V. over 1910, als machinist-centrifugist, en in een bestuursvergadering van de **Coöperatieve** Stoomzuivelfabriek "Heino op 12 december 1912, waarin de directeur (Greydanus) meedeelt, dat de machinist **Van Deventer** die zou vertrekken, blijft op een salaris van *f* 13,- per week met vooruitzicht, dat als de zaak goed gaat dit *f* 14,- wordt. Of dit zover komt blijkt niet; wel dat Van Deventer maart 1913 ontslag vraagt en krijgt.
H. Satink wordt bij de Coöperatie ondermelk- en karnemelkmeter. Begin 1915 vraagt ook hij ontslag wegens ziekte van zijn vrouw.

Hendrikus Satink, *geboren 20 mei 1872 te Heino*
overleden 6 juli 1937 te Heino
godsdienst: R.K.
beroep: arbeider op de melkfabriek/winkelier
adres:
koopt op 1 mei 1909 het pand Dorpsstraat 57 (vroeger "De Spar", nu kringloopbedrijf) Zie ook "Omheining" van december 1985.

Hendrikus Satink is een zoon van Gerhardus Hendrikus Satink (zie hiervoor ook Willem Janzen en Pieter van der Veer)

Andere personeelsleden in 1910 zijn: G. Dikken, botermaker, en W.F. Mulder, volontair.

Willem Franciscus Mulder, *geboren 6 januari 1895 te Heino*
overleden 31 augustus 1978 te Raalte
zoon van: veldwachter Jacob Mulder
godsdienst: Ned. Herv.
beroep: machinist boterfabriek
vertrekt op 21 augustus 1919 vanuit Heino naar 's Heerenberg
wordt in 1920 benoemd als gemeenteveldwachter te Heino

Zie ook het boek "Heino in crisisjaren en oorlogstijd" bladz. 16 en 17.

Gerrit Dikken, *geboren 30 oktober 1882 te Heino*
overleden 9 augustus 1947 te Heino
zoon van: Berend Jan Dikken en Roelofje Hazelhorst
godsdienst: Ned. Herv.
beroep: centrifugist zuivelfabriek
adres:
woont Dorpsstraat 49
Verhuist 1 augustus 1928 naar Zwolseweg 43
huwelijk:
gehuwd met Hendrika Gerritdina Schutte, geboren 11 november 1883 te Heino.
kinderen:
1. *Berend Jan, geboren 27 februari 1911 te Heino*
   beroep: elektriciën
2. *Johan, geboren 22 augustus 1913 te Heino*
   beroep: timmerman
   woont: Rozendaelseweg te Heino
3. *Roelofina Hendrika, geboren 1 oktober 1915 te Heino*

Bestuursvoorzitter B.W. Bentinck woonde op een boerderij onder Schoonheeten. Van hem is bekend, dat hij paarden in Rusland kocht, deze temde en verkocht. Hij overleed in 1912 kinderloos, zijn boerderij is afgebrand en over hem zijn geen bijzonderheden bekend.
G.J. Duitshof, wonende onder Raalte, wordt later secretaris van de Coöperatieve Vereniging en bij zijn vertrek in 1915 benoemd tot erelid.
W.J. Mulder, ook onder Raalte vandaan, uit de Wolthaarshoek, speelt in de Coöperatieve Vereniging eveneens een belangrijke rol als bestuurslid. De beide andere N.V.-bestuurders zijn firmanten van de "oude" zaak. Zij brengen waarschijnlijk een deel van de overnamesom in; de eerste balans telt o.a. een 4% obligatielening van *f* 14.000,- zonder nadere aanduiding, en een aandelenkapitaal van *f* 8.000,- verdeeld in 400 stuks à *f* 20,-.

In 1911 vertrekt directeur Van der Veer naar Wilp in eenzelfde functie, met zijn Heinose vrouw Anna Th. Rakhorst, van de bekende familie wonende in het latere pand De Nekker, nu dierenartsenpraktijk en makelaarskantoor.
Hun in Heino geboren zoon Willem werd later ook zuiveldirecteur en wel in Hellendoorn; hij woont daar nu nog.
Het verslag over 1910 van den algemenen toestand der **vereeniging** noemt een toename met drie **leden** bij een begin met elf.
Geen vennootschap en geen aandeelhouders, doch vereniging en leden als bij een coöperatie.

Het duurt ook maar kort tot de rechtsvorm een coöperatieve vereniging wordt met als naam de "Coöperatieve Stoomzuivelfabriek Heino", en wel in een ledenvergadering op 7 november 1912 in café Van Olst.
De oprichtingsvergadering wordt bezocht door op twee na alle veehouders die zich hebben opgegeven voor het lidmaatschap. Er is dus "voorwerk" geweest, waarvan geen bijzonderheden in de beschikbare stukken zijn gevonden.
Dr. A.G. Breen, zuivelconsulent te Zwolle, behandelt de statuten, die door hem met het voorlopige bestuur zijn opgemaakt. "Na een zeer duidelijke uiteenzetting wordt het geheel door de leden goedgekeurd."

Bij acclamatie worden als bestuurslid benoemd:
H. Lugtenberg, Heino ('t Moer),
G.J. Duitshof, Raalte,
W.J. Mulder, Raalte,
E. van Dijk, Herculo, en
W.Th. Broeks, Heino;

en als commissarissen naar de wijkindeling:

A	H. Bosch,
B	A.J. Schrijver,
C	B. Klink,
D	B.J. Lindeboom,
E	A. Kortstee,
F	H. Dijk, en
G	G. Durberg.

De statuten zijn op 15 november notarieel verleden.

Art. 2 geeft een voorbehoud m.b.t. het doorgaan van de doelstelling, bouw of koop van een zuivelfabriek als het aantal van 500 koeien bij de leden niet zou worden gehaald;
Art. 3 beperkt de duur van de vereniging tot 10 jaar;
Art. 10 regelt het stemrecht naar het aantal koeien;
Art. 15 de aansprakelijkheid naar de geleverde melk;
Art. 16 en 17 behandelen de kapitaalsvoorziening.
Naar huidige begrippen vrij scherpe bepalingen en gezien de eerste wijzigingen in 1918, met de verlenging van de duur van de vereniging daarom vooral zo gesteld, in samenhang met de tienjarige opzet, een zeer korte termijn.

Zo begon de derde fase in het prille bestaan van de "Stoomzuivelfabriek Heino".
Er is dan nog geen wijziging in de bedrijfsuitoefening: er wordt volle melk aangevoerd, ontroomd, ondermelk gaat terug naar de leden, de room wordt na pasteurisatie, koeling en rijping de volgende dag verkarnd, en ook de karnemelk gaat terug naar de boerderijen voor huishoudelijk gebruik, of voor veevoer, zoals de ondermelk.
De melkaanvoer is meteen veel groter, en direct al wordt het gebouw vergroot, een stoomketel wordt bijgekocht en andere inventaris aangeschaft.
Het aanwezige personeel wordt overgenomen, op de botermaker na, die twee maanden opzegtijd krijgt.
De aankoopsom voor fabriek, schuur en erf, huis en erf is eind 1912 tienduizend gulden, terwijl de N.V. in 1910 twintigduizend betaalde! De coöperatieve vereniging koopt in januari 1913 van G.J. Kuiper, bakker te Heino, ruim 20 are grond à *f* 25,- per are plus *f* 25,- voor de bomen.

Als blijkt, dat een botermaker uit Wapenveld niet te Hengelo benoemd is, en de directeur deze geschikt acht voor het bedrijf hier, wordt hij benoemd. Deze botermaker is Tije de Haan, vader van de destijds zeer bekende Heinose smid Jacob de Haan, en grootvader van de huidige generatie Haanen: Tije, Jaap en Ap. Met deze botermaker was veel gedonder!

Tije de Haan, *geboren 1 april 1885 te Achtkarspelen (Fr.)*
godsdienst: Ned. Herv.
beroep: assistent boterfabriek/botermaker
adres:
komt op 31 december 1912 vanuit Heerde naar Heino in kost bij de familie Albert de Winter aan de Zwolseweg 34 (zie ook Willem Beltman).
Vertrekt op 27 februari 1914 naar het adres Stationsweg 18.
Verhuist op 5 december 1919 met vrouw en kinderen naar de Zwolseweg/Blankenvoortseweg.
Vertrekt op 5 mei 1924 met vrouw en kinderen naar Olst.
huwelijk:
gehuwd met Maria Catharina Bos, geboren 26 september 1892 te Vorden. Zij komt op 6 april 1914 vanuit Avereest naar Heino.
kinderen:
1. Jacob, geboren 6 december 1914 te Heino
hij komt op 30 september 1930 vanuit Wijhe weer terug in Heino en heeft het beroep van smid.
Hij komt in kost bij smid Dirk Veldhuis aan de Zwolseweg 31.
2. Jan geboren 14 augustus 1919 te Heino
3. Alida Johanna, geboren 26 maart 1923 te Heino

Jacob de Haan was een zeer bekende Heino'er, smid, raadslid enz.
Met Tije de Haan had de directeur o.a. geschil over het al of niet verlenen van vrije dagen voor hardrijden op de schaats.

Er is ook geld nodig. Leden wordt gevraagd aandelen te nemen; dit gaat niet zo vlot. Toch deelt de voorzitter Lugtenberg op 2 december 1912 mee, dat het geld voor de aankoop van de fabriek voorhanden is; er wordt besloten nog te voorzien in een bedrag van *f* 7.000,-. Er komt dan ook een brandkast, en men wordt lid van de Coöperatieve Boerenleenbank (Eindhoven) te Heino, om daar de verbouwing en aanschaf van installaties te financieren.
De directeur koopt op een veiling van een fabriek in Amerongen een stoommachine en een vollemelkbascule, voor 451 en 82 gulden.
De boterafzet wordt voor het eerst genoemd in het verslag van de bestuursvergadering van 19 december 1913; de directeur kan in Rotterdam een prijs maken die 1¼ cent boven de notering ligt.

De melkverkoop is m.i.v. 1914 niet meer aan de fabriek, maar er zal met een karretje worden rondgevent. Dit wordt besteld bij wagenmaker Schurink te Raalte en zal ten hoogste f 65,- kosten. Melkventer Bernard Jorink krijgt voor het venten 30 cent per rit, en hij moet zonodig ook zaterdagavond en zondagmorgen rijden...

Bernard Johan Jorink, *geboren te Wijhe 27 januari 1881.*
Overleden 26 juni 1964.
Vestigt zich op 31 januari 1910 komende uit Wijhe als landbouwer te Heino op het adres Dorpsstraat 44.
Verhuist later naar het adres Dorpsstraat 47 (afgebroken november 1966).
Godsdienst: R.K.
Beroep: landbouwer/melkventer.
Huwelijk: gehuwd met Antonia Maria Rietman, geboren te Ambt Delden 10 juni 1884.
Uit dit huwelijk worden 12 kinderen geboren.
Bij hem in kost is zijn broer Wilhelmus Johannes Jorink, geboren te Wijhe op 16 december 1885. Deze werkt ook op de zuivelfabriek en wel als melkfabrieksarbeider/melkmeter. Op 11 mei 1917 vestigt hij zich met zijn echtgenote Antonia Maria Koerhuis, geboren te Olst op 27 mei 1892, in een inmiddels verdwenen pand naast Dorpsstraat 61. Hij vertrekt met zijn gezin naar Dalfsen op 17 dcecember 1918.

Het ledental en de melkaanvoer stegen fors. Ondanks de oorlog die augustus 1914 uitbrak en veel ontwikkelingen stopzette of terugdraaide, werd de fabriek in 1915 weer vergroot in de botermakerij en de boterbewaarplaats. Een koelmachine kwam ter vervanging van het gebruikte (natuur?)ijs. De aannemer was Miel uit Almelo, de som *f* 10.950,-.

Er blijkt een probleempje te zijn veroorzaakt door afvalwater; het drinkwater van de koeien van het lid J.H. Baarslag wordt vervuild. Er wordt op kosten van de vereniging een pomp geslagen, met als voorwaarde dat dit éénmalig zal zijn...

Dit jaar worden twee nieuwe karnkneders aangeschaft, elk 4000 liter toninhoud. Ook foto's vertonen deze karns, die ruim twintig jaar dienst hebben gedaan. Van de oudste is niets meer bekend.

Er wordt een begin gemaakt met de productiecontrole van het melkvee. De melkcontroleur, eerst Brink, en als deze zijn dienstplicht moet vervullen m.i.v. eind 1915 A. Boersma, onderzoekt het vetgehalte en werkt de lijsten uit. Voorbeelden in de jaarverslagen geven net als nu enorme verschillen van koe tot koe, maar dan op een heel ander peil. De melkopbrengsten lagen tussen 1500 en 5000 kilogram per lactatieperiode (van kalf tot kalf), en de vetgehaltes van 2.62 tot 4.44% met een jaargemiddelde aan de fabriek van 3.17%.
Deze cijfers zijn in 1986, het laatste jaar van de melkproductiecontrole aan de fabriek, gemiddeld 5700 kg melk met 4.10% vet (M.R.IJ.) in 307 melkdagen (eiwit 3.47%, vroeger niet onderzocht).

Dan is er op dit gebied een hele ontwikkeling verlopen. Diverse kleine fokverenigingen hebben bestaan, voordat in 1944 de M.R.IJ. en F.H. fokverenigingen "Heino" zijn opgericht, die in 1981 zijn samengegaan. Deze ene vereniging loste in 1986 op in het Overijssels Rundvee Syndicaat. De controleurs waren al die tijd in dienst van de fabriek, die op deze wijze dit belangrijke werk ondersteunde. De monsternemers die op de boerderijen de melk wogen en bemonsterden, werden door de deelnemers betaald. De verrekening geschiedde weer door de fabriek, die deze kosten van het "melkgeld", de 14-daagse betaling van de melk, afhield en aan de monsternemers uitbetaalde. Veel jongeren hadden hierin een bijverdienste, met enkele ouderen. Naast Boersma was Anton Roessink vele jaren controleur, later H. Bekedam met Harry Overkempe.

Anne Boersma, *geboren 10 juli 1898 te Sijbrandaburen, gemeente Rauwerderhem (Fr.)*
godsdienst: Ned. Herv.
beroep: melkcontroleur stoomzuivelfabriek
adres:
vestigt zich op 6 november 1915 te Heino vanuit Scharnegoutum, gemeente Wijmbritseradeel (Fr.) bij de familie Roons aan de Dorpsstraat 75.
verhuist op 20 juli 1922 naar het adres Zwolseweg 34.
huwelijk: 20 juli 1922
gehuwd met Egberdina Jolink, geboren 24 maart 1899 te Wijhe.
Zij komt op 7 september 1922 vanuit Zwollerkerspel naar Heino.
kind:
Dooijtze, geboren 5 mei 1923 te Heino.

Na zijn pensionering op 5 juli 1963 is Boersma nog verschillende keren ingevallen bij bijzondere drukte of ziekte.
Hij overleed op 15 maart 1986.

Naast de productiviteit van het vee, voor de fabriek van belang ter vergroting van de (melk)omzet, had ook de (bacteriologische) kwaliteit van de melk aandacht. Het onderzoek beperkte zich tot de "watjesproef", een filtering om het "ingekomen" vuil in de melk vast te stellen, en een zuurgraadbepaling op verdachte melk, naast of samen met de alcoholproef.
Al spoedig, in 1916, wordt een kwaliteitskorting op afwijkende melk ingesteld en kan zure melk worden teruggestuurd.
Die korting houdt blijkbaar niet lang stand. Er wordt wel vaak naar gevraagd, waarom deze niet meer wordt toegepast, maar het zal tot 1957 duren voordat er een nieuwe regeling komt.

De fabriek had dus belang bij een flinke melkaanvoer, een goede samenstelling, d.w.z. zoveel mogelijk vet in de melk, en geen water, wat een enkele keer werd aangetroffen, en een goede kwaliteit.
Wat kreeg de boer, het lid van de coöperatie, daarvoor en hoe werd die prijs bepaald? Het vetgehalte van de melk was de grondslag voor de prijsberekening. Van de dagelijkse leveringen werd acht maal per veertien dagen een monstertje geschept in één flesje met een conserveermiddel. Van het mengmonster werd het vetgehalte bepaald en ingevoerd in de melkgeldadministratie. Daarnaast werd het veertiendaags totaal van de dagelijks ontvangen **liters** melk per leverancier geteld.
Van de opbrengstberekening, in geld destijds, zijn geen voorbeelden aan de fabriek. Een algemeen systeem was het berekenen van de productenopbrengst per uitbetalingsperiode. Daarop werd een aangenomen kostenbedrag in mindering gebracht. De aldus verkregen netto-opbrengst werd omgerekend per kilogram vet en daarna per boer vermenigvuldigd met het aantal geleverde liters melk en het vetpercentage.
Ondermelk en karnemelk gingen gratis terug; de waarde daarvan zit dus niet in de melkprijs, die in die tijd, tot 1940, in de verslagen wordt genoemd.

Personeel kwam en ging. Sommige plaatsen waren vaak vacant: machinisten en kantoorklerken wisselden wel het meest.

Willem Beltman, *geboren 22 september 1889 te Nieuwleusen*
godsdienst: Ned. Herv.
beroep: assistent direkteur stoomzuivelfabriek
adres:
vestigt zich op 23 september 1912 vanuit De Wijk te Heino bij de familie Albert de Winter, die indertijd woonde aan de Zwolseweg 34.
Wanneer de familie de Winter op 1 mei 1922 naar Diepenveen vertrekt, komt de familie A. Boersma hier te wonen.
Beltman vestigt zich op 26 juni 1917 op het adres Zwolseweg 25 samen met zijn echtgenote.
huwelijk:
gehuwd met Klaaske Bosma, geboren 15 december 1893 te Appelscha, gemeente Ooststellingwerf. Ze komt op 12 juni 1917 vanuit Heerenveen naar Heino.
kinderen:
1. Klaasje, geboren 5 november 1919 te Heino
2. Anna, geboren 5 juli 1924 te Heino

Inwonend bij Willem Beltman is zijn neef of broer Hendrik Beltman, geboren 16 juli 1905 te Nieuwleusen; beroep bediende op de zuivelfabriek.
Hendrik Beltman komt op 25 augustus 1920 naar Heino vanuit Nieuwleusen. Hij vertrekt op 20 april 1933 naar België, komt op 1 oktober 1933 vanuit Casterlé in België terug. Vertrekt op 14 november 1935 vanuit Heino naar Nederhorst den Berg.

Willem Beltman vertrekt op 30 december 1964 uit Heino naar de Z.IJ. Polders en overlijdt dan spoedig.

Jan Greijdanus, *geboren 16 juli 1884 te Leeuwarden*
overleden 20 december 1947 te Zwolle
zoon van: Haije Greijdanus en Dina Hoogendijk.
godsdienst: geen
beroep: direkteur eener Coöp. Stoomzuivelfabriek
adres:
vestigt zich op 22 februari 1911 vanuit Nieuwleusen te Heino op het adres Zwolseweg 37.
huwelijk:
gehuwd met Popkjen Meina, geboren 21 februari 1878 te Langezwaag, gemeente Opsterland.
kinderen:

1. *Alida Dina Margaretha, geboren 9 juli 1909 te Nieuwleusen*
   huwt op 31 mei 1935 te Heino met Harm Jan ter Veer, oud 27 jaar, ingenieur, geboren te Slochteren, wonende te 's Gravenhage.
   Alida D.M. wordt op 25 januari 1936 uit het bevolkingsregister van de gemeente Heino overgeschreven naar 's Gravenhage.
2. *Heije Tjeerd,* *geboren 19 oktober 1910 te Nieuwleusen*
   vertrekt op 17 september 1932 vanuit Heino naar Zutphen.
3. *Tjeerd Roelof,* *geboren 20 oktober 1915 te Heino*
   vertrekt op 25 oktober 1935 vanuit Heino naar Groningen.

De zoons Heije Tjeerd en Tjeerd Roelof werden resp. tandarts te Ede en dokter te Bergentheim.
Ir. H.J. ter Veer is stagiaire aan de fabriek geweest en in 1951 o.m. rijkszuivelconsulent te Assen; in 1960 inspecteur van het zuivelwezen bij het ministerie van landbouw.

De directeur J. Greydanus en de assistent-directeur W. Beltman waren met de fabriek overgenomen van de N.V., en zouden heel lang blijven tot het overlijden van de eerste in 1947 en de pensionering van de laatste in 1954.

Ook anderen maakten vele dienstjaren: A. Boersma is al genoemd te zijn begonnen in 1915, hij werd gepensioneerd in 1963. G. Dikken was botermaker in 1910 en eindigde als centrifugist in 1947 door overlijden. Sommigen waren geboren in Heino, anderen elders, zoals Greydanus, Beltman en Boersma.

De directeur had een dienstwoning. De oude is in 1916/17 verbouwd tot het nog bestaande huis. Beltman bouwde naderhand aan de Zwolseweg naast de Stichting Beter Wonen (nu Kakkenberg) en Boersma woonde na getrouwd te zijn met Dina Jolink, vanaf 1922 op Zwolsestraat 34, maar verhuisde later naar de Dorpsstraat, waar mevrouw Boersma nog woont.

Benoemingen van personeelsleden en vaststelling van de arbeidsvoorwaarden waren een taak van het Bestuur. Er was geen CAO in die jaren, wel soms overleg met zusterbedrijven.
Opvallend is de vroege instelling van een goede pensioenregeling in Heino. Landelijk kende men toen al een bescheiden opzet, die een vaste uitkering van *f* 6,- per week bedroeg, boven de zegeltjesrente, die ook zo'n bedrag beliep. Heino deed het in 1919 wat krasser: ouderdomspensioen ⅔ van het salaris, weduwen ½ en wezen *f* 100,- per jaar. De premie kwam voor ⅔ ten laste van het bedrijf en ⅓ voor de begunstigde. Tegelijk werden de lonen iets opgetrokken. Pas na de Tweede Wereldoorlog werd aansluiting gezocht bij het gezamenlijke Coöperatieve Verzekerings Fonds, waarbij vrijwel alle coöperatieve zuivelfabrieken boven de grote rivieren waren aangesloten. Voor- of nadeel daarvan was dat de mobiliteit van het personeel niet, door wat men nu noemt pensioen-breuk, werd en wordt belemmerd.
Loonwijzigingen, d.w.z. verhogingen, waren tijdens de eerste oorlog vaak aan de orde, eerst altijd op verzoek van de meest belanghebbende, later stelde het Bestuur een halfjaarlijkse herziening in. Soms leidde dit tot verhoging, soms tot een duurte-toeslag, waarvoor eens twintig procent staat genoteerd.

Er was personeel; er waren ook melkrijders. De melk werd, tot 1970, in bussen naar de fabriek gebracht en niet anders, voordat de koeltanks en rijdende melkontvangsten dit meer en meer overnamen, en in 1987 de bussen-melkontvangst gesloten werd.
Er waren in het begin zelfs meer melkrijders dan personeelsleden. De trekkracht was één, hoogstens twee paardekrachten, meestal niet de sterkste maar wel vaak taai. De wegen of de stegen waren op enkele uitzonderingen na niet verhard, en wegenschaven ontbraken. De wagens konden dus weinig laden om niet te blijven steken, de bussen hadden een vrij groot eigen gewicht, en zo schoot er voor de melk niet veel over. Veel bussen van veel kleine boerderijen bevatten maar weinig liters. Waarschijnlijk om kwesties over te zware belasting van wegen, en dus beschadiging, te voorkomen, gaf het reglement van aanbesteding een maximum melkvracht per wagen aan, 1000 liter op onverharde wegen, maar het gemiddelde lag beduidend lager.
De melkritten werden dus "aanbesteed", de rijder of "vaarder" was zelfstandig ondernemer, die het rit telkens voor een jaar kon krijgen als de inschrijving gelukte. Het was voor hen, zelfs voor de luttele bedragen waar het om ging, een belangrijke inkomst naast het andere wat ze dooreengenomen verdienden. Vaak waren ze ook melkveehouder en lid van de coöperatie.

In beginsel werden de ritten "op nummer" gelost. De directeur gaf bij de gunning dat nummer af, of noemde het, en die volgorde gold het hele jaar door. Maar sommige rijders waren wel eens, of soms vaker, te laat, en dan trad de volgende, indien aanwezig, in zijn plaats. Dat gebeurde echter weleens, als de, altijd buiten eigen schuld, verlate net aankwam, en dan waren de poppetjes - of liever de melkbussen - aan het dansen! Vrede stichten tussen de melkrijders was dan ook een belangrijke taak van de directie. Vrede bewaren met de melkrijders ook, want het melk(bussen) lossen moest weleens worden opgeschort als de fabriek vol of vast zat!

Het hele bedrijf was er namelijk op gestoeld, dat de volle melk direct werd ontroomd, de ondermelk gepasteuriseerd en gekoeld en meteen weer in de nu lege bussen getapt. Maar de centrifuges voor de ontroming konden vervuilen, vooral met (iets) zure melk zoals op warme dagen veelvuldig voorkwam. Tussentijds schoonmaken van de centrifuges, elk met ruim honderd schotels, af- en aanzetten, kostte zo een half uur of meer, en op slechte maandagen kon het enkele keren voorkomen. De laatste wagens hadden dan lang te wachten, de melk werd al slechter, en het humeur voor en in de fabriek niet beter!
Zo'n dertig, veertig en maximaal in het begin van de vijftiger jaren twee en vijftig melkrijders gaven veel verkeer en vertier, en soms getier...
Het dorp deelde mee in de drukte. Paarden en wagens moesten worden onderhouden, de mannen hadden pruimtabak en andere zaken nodig. De paarden wisten zelfs waar een dorstige voerman andere drank dan karnemelk kon krijgen, en zij zelf wat rust. Als dat trouwens ongewenst aan de fabriek het geval was, dan stond de paardenstal ter beschikking. De verkoop van de mest daaruit, ook per jaar, gaf een pittige opbrengst. Niet alle melkrijders hadden hun route door het dorp, en dat werd onderkend door enkele zakenmensen. Israël begon in 1923 een winkel en bakkerij tegenover de fabriek en hij had behoorlijke klandizie aan de melkrijders, het personeel en de buurt. Smid Veldhuis vestigde zich vlak naast de fabriek, een ideale plaats voor het beslaan van de paarden en voor wagenreparatie.
In 1908 was naast de directeurswoning een klompenmakerij gekomen van Weulink en ook die had veel gebruikers om de deur. Het klompengebruik in zuivelfabrieken was zeer hoog: veel sjouw- en sleepwerk, meestal natte vloeren, gebruik van loog en soda. Cijfers zijn echter niet bekend.
In 1923 komt naast Israël een kuiper te wonen, die het bestuur om de gunst vraagt tot het mogen leveren van botervaten. Dit verzoek wordt ingewilligd tot voorlopig één derde van de behoefte, mits prijs en kwaliteit goed zijn.
Zo was de fabriek een klein centrum van buurtontwikkeling. De drukte gaf echter ook bezwaren. Wachtende melkrijders kozen plaats aan of op de rijksweg. In 1920 schrijft de directeur aan Rijkswaterstaat, "dat bermbestrating niets helpt als onwillige melkrijders die de weg versperren niet worden bekeurd"!

Er was meer vervoer dan dat van melk.
Steenkool moest van het station Heino naar de fabriek worden gebracht. Ook dit was aangenomen werk, met tariefverschil per 10 en 15 tons spoorwagon.
Boter wordt blijkens enkele aanduidingen naar Zwolle gebracht en daar op trein (of boot?) geladen. Dit geschiedt per voerman; omstreeks 1920 wordt overwogen zelf een paard en wagen, en even later zelfs om een vrachtauto aan te schaffen, maar dit laatste gebeurt pas in 1924.

De coöperatieve vereniging had intussen een pijnlijke hobbel moeten nemen. Af en toe blijkt uit de notulen iets, en uit eerdere verhalen van mensen die het meemaakten, dat de "politieke verschillen" in het bestuur de verstandhouding danig vertroebelden. De gebezigde uitdrukking staat voor: verschillen in kerkelijke gezindheid, Rooms-Katholiek of niet Rooms-Katholiek. Er was dus geen vergelijk mogelijk, het verschil moest blijvend zijn. Naar men zegt kwam directeur Greydanus toen met het voorstel het aantal bestuursleden en dat van de commissarissen even te doen zijn, de helft Rooms-Katholiek, de andere helft niet. Eerst wordt dit idee afgewezen en achtergehouden, maar in 1918 wordt bij de statutenwijziging aldus besloten, en niet alleen formeel de duur van de vereniging verlengd, maar ook practisch gered! En zelfs nu, onder de regering van het

CDA bestaat deze bepaling nog. Slechts in een enkel geval is loting het gevolg geweest; meestal zijn verschillen in inzicht over het beleid niet kerkelijke-gezindheid gebonden en dat dan in de weinige gevallen dat er gestemd wordt.
Organisatorisch aldus gelouterd, durfde men zakelijk een forse stap te doen.

Een file melkrijders op de Zwolseweg bij de stoomzuivelfabriek Heino; het jaartal 1915 is te onderscheiden. De fabriek werd later meermalen verbouwd. De directeurswoning (rechts) werd in 1916/1917 gerenoveerd en is sindsdien uiterlijk nauwelijks veranderd.

De hoeveelheid ondermelk die de leden liever niet teruggeleverd krijgen, en dan ten verkoop aan andere leden "aan de fabriek lieten", nam toe, en er moest en kon aan derden worden geleverd. Er was in de laatste jaren van de oorlog en vlak daarna 's winters een regeringsleveringsverplichting naar de grote steden in het westen des lands. Desondanks moest er een bestemming voor een overschot worden gevonden en die kwam, toen begin 1918, kort na de statutenwijziging, een nieuw ketelhuis, een magazijn en een kolenbergplaats werden gebouwd. In dat ketelhuis werd een caseïnemakerij ingericht, en er werd ook wel kaas, Friese nagelkaas, gemaakt. De productie van beide bleef bescheiden, maar men kon zich(zelf) redden.
In 1922 komen er echter stoomketels in het nieuwe gebouw, de kaas- en caseïneproductie gaat door, maar nergens is gevonden waar!

Hier volgt een bloemlezing van namen van machinisten, de mannen die de stoomkracht verzorgden.
Er ontbreken nog aan:
D. Groeneveld 1947-1976
J. Blom 1963-heden

Engbert Coehoorn, *geboren 19 juli 1889 te Jubbega-Schurega, gemeente Heerenveen*
godsdienst: Ned. Herv.
beroep: machinist stoomzuivelfabriek
adres:
vestigt zich op 11 maart 1913 te Heino vanuit Nijeveen; hij is in kost bij klompenmaker Weulink, Zwolseweg 39.
op 9 juli 1917 vestigt hij zich op het adres Dorpsstraat 21 samen met zijn echtgenote.
vertrekt op 30 september 1918 vanuit Heino met zijn echtgenote naar Meppel.
huwelijk:
gehuwd met Aaltjen Tuitert, geboren 13 november 1894 te Deventer.
Zij komt op 4 juli 1917 vanuit Deventer te Heino.

Klaas Jacob Deemter, *geboren 5 oktober 1888 te Ezinge (Gr.)*
overleden 10 november 1960 te Zwolle.
godsdienst: Ned. Herv.
beroep: monteur/machinist elektrische centrale Heino!
adres:
vestigt zich op 10 augustus 1918 vanuit Ezinge in Heino bij kleermaker Biesemaat, alwaar hij in kost is. De familie Biesemaat woonde aan de Dorpsstraat 44.
vestigt zich in 1919 aan de Dorpsstraat 79.
huwelijk:
met Mina Johanna Jolink, geboren 26 oktober 1885 te Olst.
Ze komt op 8 mei 1919 vanuit Zwolle naar Heino.
Ze overlijdt op 28 januari 1940 te Heino.
kinderen:
1. Jan, geboren 7 augustus 1920 te Heino
2. Gerritdina Zwaantje, geboren 13 juli 1922 te Heino
3. Frans, geboren 18 mei 1925 te Heino
4. Zwaantje Mina Klazina, geboren 19 april 1928 te Heino

Berend van Essen, die als smidsknecht bij Klaas Deemter kwam werken, werd door hem omgedoopt in Dolf, omdat Klaas al een knecht had die Berend heette.
Klaas Deemter was al machinist voordat de fabriek coöperatief werd en ook in 1918. Later was hij een soort onverbonden monteur met een eigen zaak aan de Dorpsstraat.

Josinus Jacobus Dijksman, *geboren 10 december 1895 te Luinjeberd, gemeente Heerenveen (Fr.)*
godsdienst: Ned. Herv.
beroep: machinist zuivelfabriek
adres:
Komt op 28 oktober 1919 vanuit Luinjeberd naar Heino. Is in kost bij koperslager Gerrit Vorrink, Zwolseweg 3.
Vertrekt op 2 juli 1920 naar Groningen.

Jean Joseph Lamarche, *geboren 11 januari 1883 te Fleren (België)*
Hij heeft de Belgische nationaliteit.
godsdienst: R.K.
beroep: machinist stoomzuivelfabriek
adres:
vestigt zich op 22 juni 1921 vanuit Zwolle te Heino op het adres Zwolseweg 23.
Vertrekt op 20 november 1924 met zijn gezin naar Zwolle.
huwelijk:
gehuwd met Dora Joosten, geboren 2 november 1892 te Hamont (België)
kinderen:
1. Theodore Jul Henri, geboren 5 november 1920 te Zwolle
2. Jean Gerard, geboren 1 februari 1922 te Heino
3. Leopoldine Albertine Gertrud, geboren 12 mei 1923

Pieter Polstra, *geboren 13 oktober 1892 te Pingjum, gemeente Wonseradeel (Fr.)*
overleden 22 april 1961 te Heino.
godsdienst: Ned. Herv.
beroep: machinist zuivelfabriek 1924-1928, later garagehouder enz.
adres:
Canadastraat 40, (pand is vervallen, hoort nu bij Auto Heino)
huwelijk:
gehuwd met Hiltje Jacoba Tiezema, geboren 7 februari 1892 te Leeuwarden.
kinderen:
1. Beert, geboren 7 maart 1917 te Den Helder
2. Willem Alex, geboren 23 januari 1920 te Kampen
3. Jan Albert, geboren 2 december 1924 te Heino
4. Ali Reina, geboren 9 januari 1932 te Heino

IJke van der Wal, *geboren 10 december 1903 te Harich (Gaasterland)*
overleden 24 juni 1931 te Heino
godsdienst: Ned. Herv.
beroep: machinist
adres:
vestigt zich omstreeks 1927/1928 te Heino bij de familie Boersma, Zwolseweg 34.
In het bevolkingsregister van Heino wordt hij op 7 augustus 1929 afgeschreven naar Gaasterland; doch op 19 november 1929 weer ingeschreven komende vanuit Gaasterland samen met zijn echtgenote op het adres Zwolseweg 7.
huwelijk:
gehuwd met Sjoerdtje van den Bosch, geboren 7 december 1904 te Oudega, gemeente Hemelumen.

Na het overlijden van haar man vertrekt Sjoerdtje van den Bosch op 16 juli 1931 met haar kind Greta Pietje, geboren 4 januari 1931 te Heino, vanuit Heino naar Wijmbritseradeel.

Hendrikus Johannes Kok, *geboren 18 maart 1906 te Dalen*
overleden: 19 maart 1954 te Heino.
godsdienst: R.K.
beroep: 2e machinist stoomzuivelfabriek/stoker,
adres:
Komt op 20 juli 1929 vanuit Coevorden te Heino in kost bij de familie Johannes Antonius Satink, winkelier, Canadastraat 36.
Vestigt zich op 1 augustus 1930 met zijn echtgenote op het adres Dorpsstraat 59; enige tijd later op het adres Dorpsstraat 55 (dit pand is bij Dorpsstraat 53 aangetrokken), daarna Zwolseweg.
huwelijk:
gehuwd met Maria Francisca Hilderink, geboren 1 mei 1904 te Deventer. Zij is op 26 februari 1925 vanuit Voorst (Gld.) gekomen als dienstbode bij de familie Van Sonsbeeck, Zwolseweg 50.

In 1926 oppert W.J. Mulder in de ledenvergadering of het niet gewenst zou zijn over te gaan tot bereiding van melkpoeder. Het bestuur reageert lauw, maar als de handel in ondermelk, die o.a. aan de Blokmelkfabriek in Zwolle wordt verkocht, moeizamer wordt, dan pakt men eind 1928 de zaak aan. In korte tijd is een commissie uit het bestuur en de commissarissen, na een bezoek aan enkele poeder- en condensfabrieken, klaar met de aanbeveling tot bouw van een poederfabriek. De leden nemen het plan over en de uitwerking begint.

Melkpoederbereiding was niet geheel nieuw, en er waren twee verschillende systemen in bedrijf: verstuivingstorens en walsenmachines. Verstuiving slaat op het vernevelen van (ingedikte) melk in een hete luchtstroom; op walsen drogen gebeurde door melk tussen twee stoomverwarmde draaiende walsen te koken, als film om de wals mee te laten gaan, aan het eind van de omwenteling van de wals af te schrapen en deze film daarna te malen en te zeven.
Beide systemen worden besteld:
- De verstuivingsinstallatie, met alleenrecht in een straal van 40 km, van het fabrikaat Krause, met bijbehorende indamper.
- De walsenpoedermachines, naar de uitvinder veelal op zijn engels "Hatmakers" genoemd, worden in de beschikbare papieren nauwelijks nader aangeduid.

Als het gebouw niet tijdig klaar is, blijkt in elk geval één van de twee die er zijn geweest in een noodgebouwtje te hebben gestaan en in 1929 dienst te hebben gedaan.

Na het besluiten in een allerwegen met belangstelling en spanning tegemoetgeziene ledenvergadering volgde een reeks uitvoeringsmaatregelen. Er wordt grond gekocht, geld gezocht, afzet gepeild en afgesproken, gebouwd en geïnstalleerd.
Het terrein werd uitgebreid met 12 are van Hermannus de Graaf, aan de dorpskant en met 5 are van G.J. Hoekerswever achter de bestaande fabriek.
De financiering was nog niet zo eenvoudig. Ten opzichte van de bestaande omvang was de uitbreiding groot, en kennis van de afzetmogelijkheden was bij de banken nauwelijks aanwezig. De plaatselijke coöperatieve boerenleenbanken konden er trouwens niet in voorzien gezien de omvang van het gevraagde crediet. De Centrale Raiffeisenbank te Utrecht deed niet mee, Eindhoven durfde het aan. Het ging hierbij om een credietbedrag van *f* 230.000,-.

De afzet werd, en was waarschijnlijk al eerder, overlegd met de heer L.T. Schaap te Nunspeet, een jonge handelaar in melkproducten in een bijna maagdelijke markt. Hij durfde het aan de afname van de hele productie te garanderen. Er was toen geen sprake van enige regeringsgarantie, inleveringsregeling of wat dan ook, zodat van een vaste prijsgarantie geen sprake was. De markt zou het moeten doen, zoals dat voor alle zuivel- en ook andere producten destijds gold.

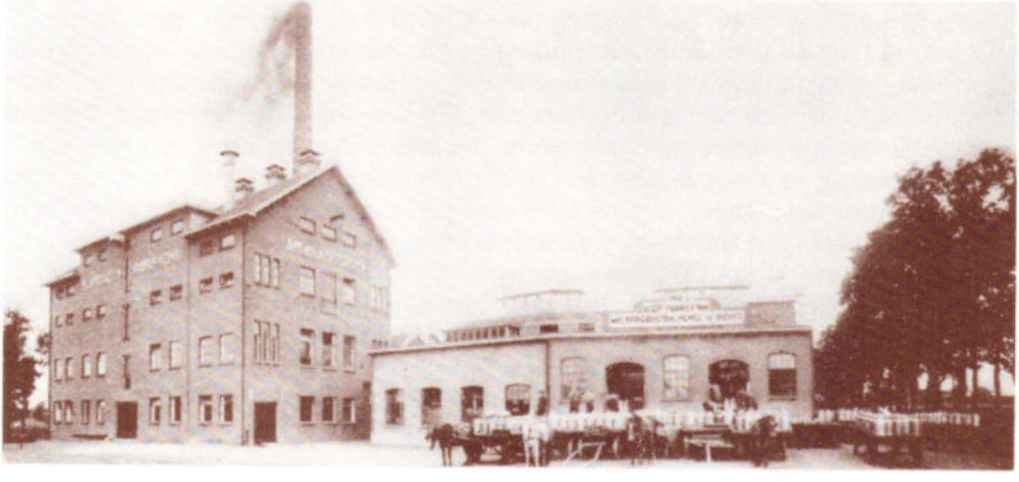

De bouw gebeurde onder leiding van een nieuwe architect, de heer G.W. Wieringa te Coevorden, die in de melkproductenbranche ervaring elders had. Eerdere werken waren steeds van de hand van architect Burgmans uit Avereest.
De inschrijving ging voor een bedrag van *f* 30.000,-, waarvoor een gebouw van 12 × 24 × 12/17 m, deels onderkelderd, werd gezet. De poeder"toren" van Krause, een Duitse firma, in Nederland vertegenwoordigd door Boeke en Huidekoper, werd opgetrokken in beton, aan de binnenkant betegeld. De doorsnee was 6 meter en de hoogte eveneens. De bijbehorende machineruimte, luchtkanalen en filters vroegen ook hun plaats, maar naast de toren was op de "zolders" poederopslag mogelijk. In het voorste deel stond, op de verdieping, net als de toren, de indamper met drie melktanks, en op de tweede verdieping stonden de walsenpoedermachines.
Voor het zover was, was 1930 bijna verstreken; december van dat jaar startte de toren. Er waren dan ook poedermakers! Zeer zeker, maar geen van de jaarverslagen tot 1946 noemt er een. Die vermelding, van het personeel, blijft beperkt tot de zinsnede:

> *"Verder werkten er nog enige losse arbeiders in de poederfabriek. Hun aantal was zeer verschillend en vermeerderde of verminderde in verhouding tot de te verwerken melk."*

Pas in 1946 werden als werkzaam in de poederfabriek 9 personen met name genoemd (en 3 niet): Th.R. Blom, G.W. Grootenhuis, J.M. v.d. Vegt, M.J. Fokker, R. Visscher, D.H. Meier, C.G.A. Huis in 't Veld, J. Kappert en H. Kieftenbeld. Hiervan bleef alleen Kappert tot zijn pensionering poedermaker, de anderen wisselden van plaats, of vertrokken.
Gezien echter de omvang van de productie van dit jaar vergeleken met die in bijv. 1936 moeten er toen plm. 10 mensen mee bezig zijn geweest (ca. 50.000 kg poeder per man per jaar). Dit is naar de huidige verhoudingen een enorme personeelsbezetting, maar het lag toen nogal wat anders dan nu.
De uurproductie was klein, zo'n 300 kg in de dagelijkse draaiuren. De verpakking was bewerkelijk. Kisten voor 50 kg in één blik, soms twee à 25 kg, soms ook al "kleinblik" van 2½ á 5 kg per blik, en dan die weer in kisten, allemaal dicht spijkeren en met hoogstens een steekwagentje als hulpmiddel verplaatst.
Het afvullen gebeurde in de kelder, de opslagruimte was op de drie zolders en bij verzending moesten de wagens met handkracht worden beladen, met behulp van een takel aan de buitenmuur.
Het schoonmaken van de indamper was toen, en feitelijk tot 1971, een kwestie van "pijpen borstelen," omslachtig en zwaar werk.
De Krause-toren zorgde zo direct voor veel werk; indirect waren er weer anderen bij betrokken. In 1929 kwamen er een bedrijfsleider en een controleur, van betekenis voor de fabriek, en voor Heino. De eerste was H.H. Bosscher, die later als correspondent een kantoorfunctie had, en de tweede A.H. Leuverink, die in zijn plaats op het laboratorium, als kwaliteitsbehoeder van de aangevoerde melk en later als 2e bedrijfsleider in de fabriek een goede en grote rol speelde. Beiden werden raadslid en Leuverink ook wethouder.

De afname van de productie was zoals aangestipt "gegarandeerd" door de fa. Schaap. Dit hield echter niet in, dat er vanwege de fabriek niets aan werd gedaan om het product aan de man te brengen.
De invallende crisis maakte het niet gemakkelijker, uitvoermogelijkheden, met name naar Engeland, werden snel minder, en de prijzen kelderden. Echter ook de kosten, zodat zelfs bij de lage opbrengsten van het poeder de (onder)melk-waarde vergeleken met die bij andere fabrieken er goed uit kwam.

ELECTRISCHE LUXE BROOD-, KOEK- EN BANKETBAKKERIJ

J. COPPENS - GROOTEBROEK

MEERDERE MALEN BEKROOND MET DE HOOGSTE ONDERSCHEIDINGEN O.A. TE MIDDELBURG, TILBURG, PURMEREND, UTRECHT, AMSTERDAM, DEN HAAG

Grootebroek, 1 Augustus 1938.

Aan de Coöp. Fabriek van Melkproducten "Heino"
te HEINO (ov.)

M.H.,

Ik kan U tot mijn vreugde melden, dat mijn zoon op de grote Nat. Vakwedstrijden te Arnhem met zijn melkbusbrood gebakken met Uw Heino Krause Volle Melkpoeder, den eersten prijs heeft behaald.

Ik heb steeds groot vertrouwen gehad in Uw melkpoeder en weet uit jarenlange ervaring, dat er een prima wedstrijdbrood mee te maken is, daar ik al meerdere eerste prijzen met Uw product heb behaald, ik verkoop het daarom steeds boven vloeibare melk en boven alle andere merken melkpoeder. Zo is mijn succes ook Uw succes geworden.

Groetend en hoogachtend,

J. Coppens
Grootebroek

OOK IN 1938

Opmerkelijke Successen

MET BROOD GEBAKKEN MET

HEINO-KRAUSE
MELKPOEDER

OP DE VOORNAAMSTE
VAKWEDSTRIJDEN

Daarvoor moest dan ook veel gebeuren. Directeur Greydanus vermeldt ergens dat 900 Nederlandse bakkers Heino Melkpoeder gebruiken! Hoe is het denkbaar, dat in zo'n armoedige tijd melkpoeder, dat toch duurder zou moeten uitkomen dan vloeibare melk, zo'n opgang maakte, en dat het "Heino" was, die dat bewerkte.
Een enkel voorbeeld van de reclame toen toont enkele argumenten. De slagzin: Wie "Heino Krause" heeft gekend, wil geen ander, is verwend, dateert uit die jaren, en was de vrucht van een prijsvraag, die op zichzelf al een reclame was, maar *f* 75,- kostte en nog bekendheid geniet in de bakkerswereld.
Verkoopboeken uit de dertiger jaren geven enkele namen van nog bekende klanten: Lindeboom in Zwolle, de Bakkersinkoopvereniging in Rotterdam Civoba, Schaeffer (toen Rotterdam), Verkades fabrieken Zaandam, Manschot Lichtenvoorde.
Daarnaast zijn er bijvoorbeeld diverse scheepvaartmaatschappijen onder de afnemers. Bij de K.N.S.M. worden dan genoemd de "Simon Bolivar", de "Alkmaar", de "Stuyvesant", de "Colombia", enz. Bij de V.N.S. de "Randfontein", de "Jagersfontein" en de "Amstelkerk".
Andere bekende namen in de oude boeken zijn: NV Hema Amsterdam, Melkinrichting Mariëndaal Apeldoorn (opgeheven), Almelose Coöperatieve Melkinrichting (nu in Ormet), zuivelfabriek "Neerlandia" Stompetoren (die later zelf een Krause-toren zou plaatsen), enz.
En uit Heino: Th. Broeks, H. Hemels, voor bedragen van ruim zeven gulden vijftig cent. Er bleef enige uitvoer na het uitvallen van de landen Engeland en België: Shanghai, Hongkong, Batavia, Haïfa, Bombay, enz.

Op te merken valt nog, dat de prijs van magere melkpoeder zo laag werd, dat er bakkers waren die er winst in meenden te zien dat te gebruiken in plaats van meel. Het leidde tot verlies, als geen andere maatregelen werden getroffen, door het slinken van het brood, en dus de omzet.
Veel drukte dus met en door de Krause-installatie. De walsenpoederproductie is volgens de productie- en de verkoopboeken van bescheiden omvang, maar enkele procenten van die van het verstuivingspoeder.
Anders ligt het met het "uitgangs"product boter. De in 1915 geplaatste karns worden in 1926 geheel vernieuwd, d.w.z. dat de door het gebruik en/of de tand des tijds aangetaste houten ton-delen zijn vervangen, mogelijk ook de in- en uitrijdbare walsen op de "kneedwagens".

Botermaker De Haan is in 1922 vertrokken, na meerdere meningsverschillen met de directeur, iets wat ook anderen weleens overkwam.
Zijn opvolger Venema bleef niet lang, hij werd in 1926 vervangen door J.W. Kevelam uit Dalfsen die het tot 1954 volhield, met als tweede botermaker J.H. Hansman, en later B.H. Melenhorst, die in 1928 als boterinpakker begon, Kevelam opvolgde als eerste botermaker, en in dienst bleef tot 1973!

Jan Venema, *geboren 17 juli 1892 te Marum (Gr.)*
godsdienst: Ned. Herv.
beroep: botermaker stoomzuivelfabriek
adres:
Vestigt zich op 27 augustus 1923 te Heino komende vanuit Schoterland, gemeente Nieuweschoot (Fr.) op het adres Hubertsallee 7.
Vertrekt op 27 april 1926 met zijn gezin naar Tilburg.

Jan Willem Kevelam, *geboren 1 december 1890 te Holten*
overleden 7 april 1963 te Zwolle
beroep: botermaker
godsdienst: Ned. Herv.
adres:
vestigt zich op 26 april 1926 komende vanuit Dalfsen te Heino op het adres Zwolseweg 29.
huwelijk:
gehuwd met Rika Paalman, geboren 28 juli 1898 te Holten.
kinderen:
Hendrik Jan, geboren 5 maart 1922 te Holten
Gerritje Roeloffina Henrica, geboren 15 oktober 1930 te Heino

Johannes Hendrikus Hansman, *geboren 21 april 1896 te Heino*
overleden 16 september 1966
zoon van: Johannes Hansman, geboren 7 november 1856 te Heino
godsdienst: R.K.
beroep: arbeider zuivelfabriek
adres:
Woont Brinkweg 74 (ouderlijk huis)
Vestigt zich op 28 mei 1924 op het adres Rozendaelseweg 18; gaat echter op 1 september 1927 met zijn gezin terug naar Brinkweg 74.
huwelijk:
gehuwd met Johanna Klomp, geboren 19 februari 1887 te Raalte.
kind:
Johannes Hermanus Wilhelmus, geboren 8 augustus 1923 te Heino

De crisis van 1930 en later had tot noodlottig gevolg dat vele landen invoerbelemmeringen opwierpen, zoals bij melkpoeder al is opgemerkt.
België was een van die landen, maar liet room eerst ongehinderd toe. Dus: room naar België, ook uit Heino, daar verkarnd en de boter dan toch geleverd. Natuurlijk duurde dit maar even...

De melkaanvoer bleef geleidelijk wat stijgen, en na de zware investering in de poederfabriek had men midden dertiger jaren de benen weer zover onder het gat, dat de botermakerij kon worden gemoderniseerd. En dat gebeurde grondig.
Karn- en roomzuurlokaal werden ruim en licht opgezet en met granieten vloeren en leuk betegelde wanden zeer hygiënisch afgewerkt. Vier glas-emaille gevoerde dubbelwandige stalen roomtanks en twee teakhouten karnkneders met ingebouwde walsen vormden een evenzeer moderne als practische inventaris; de werkcapaciteit werd vierduizend liters room per karn, d.i. ongeveer 1250 kg boter per keer "draaien".
Het verpakken, d.w.z. het afvullen van de vaten, gebeurde bij de karns, de opslag in de kelder onder het roomzuurlokaal.
Deze karns werden electrisch aangedreven, de vorige met riemen vanaf de door de stoommachine draaiende, ook middels een riem, hoofdas of hulpas.

Voor de kleinverpakking, één, een half of een kwart kilo, was er een z.g. "strengenpers". Uit een afsluitbare boterbak werden met handschroefdruk door enkele rechthoekige openingen één of meer "strengen" van bepaalde doorsnee geperst, opgevangen op een rollenbaantje en met een naar maat instelbaar "draadraam" in passende blokjes gesneden.
Het wikkelen in perkament en cartonneren was ook handwerk; de uurproductie kon oplopen tot 400 pakjes, waarbij dan 2 à 3 verpakkers waren betrokken. Een prachtige bezigheid om sterke verhalen bij te vertellen; radio was er in de fabriek toen (gelukkig) nog niet bij...
De vernieuwingen aan de fabriek werden goed gefaseerd.
In 1935 was het "grote" kantoor naar boven gebracht, het oude bleef verkleind als privé-kantoor voor de directeur; de buitentrap is toen deels in de portiek verwerkt. Het laboratorium, links van de ingang, werd vergroot naar de ontvangstzijde.
In 1940 waren er plannen voor uitbreiding en modernisering van de melkontvangst, die door het uitbreken van de oorlog wel iets werden opgeschoven, naar met wat geluk vlak daarna mochten en konden worden uitgevoerd.
Het was een rigoureus plan. De verplaatsing van melkbussen van wagen tot bascule was altijd handwerk, of beter gezegd "gooi- en smijtwerk" geweest. De vloer van een losplaats bestond uit zware ijzeren tegels of platen, waar de bussen met wat kracht en meer handigheid overheen werden "gekeild" tot aan de bascule liefst, of tot de voorganger(bus). Met veel lawaai!
De bussen moesten bij de bascule worden opgetild om te worden geleegd, of "gestort" in vaktaal, en de geleegde bus werd met de bodem nog boven in het "uitdruiprek" of de "molen" gezet, om de laatste melk te laten uitlekken, de "lek- of drupmelk". Het deksel lag dan naast of op de bus. Na één slag van de molen was de bus bij de melkrijder of de "tapper" van ondermelk of karnemelk. En zo werden destijds dagelijks ca. 2500 bussen ontvangen.

Er waren andere oplossingen voor dit pittig zware werk aan de markt. Rolbaantransport van bussen vroeg alleen het zetten op de baan, de zwaartekracht deed de rest, op de hellende baan "rolde" de bus weg. Dit systeem werd gekocht. Met bussenspoelmachines. Het schoonmaken van melkbussen aan de fabriek was in "botergebieden" onbekend, en eigenlijk niet zo erg zinvol. Bijna elke boer kreeg ondermelk en karnemelk terug, en het aantal lege bussen was meestal klein. Door de poederproductie was hier echter de ondermelkprijs wat opgelopen en daardoor werd minder teruggenomen: in 1939 minder dan 60% teruglevering. "Bussen schoon thuis" was voor verscheidene leden aantrekkelijk.
Er werden twee bussenspoelmachines aangeschaft, fabrikaat Holstein en Kappert, een Duitse firma, die op dit gebied en dat van flessenreinigingsmachines een bekende naam had.

Doordat tijdens de oorlog de teruglevering van bezetterswege meer en meer moest worden beperkt en reinigingsmiddelen voor de bussen steeds moeizamer beschikbaar kwamen, waren deze bussenspoelmachines een ware uitkomst!
In landelijke zuivelkringen werd deze opzet van de Heinose melkontvangst meesmuilend beoordeeld als een weelde die alleen door (te) hoge opbrengst van melkpoeder kon worden betaald! (Commentaar van vakgenoten bij mijn benoeming tot directeur in 1956).
Met de melkontvangst werd een apart "koellokaal" gebouwd, waarin toen nog "open" koelers voor ondermelk werden opgesteld. Eerder stonden die in het "verwerkingslokaal" bij de centrifuges en pasteurs, maar de damp van de hete melk was lastig voor de drijfriemen van de apparaten door het slippen die deze veroorzaakte.
Boven melkontvangst en koellokaal kwam een "tank- en bakken"-zolder. Een paar melktanks van 10.000 liter, geëmailleerd en practisch in de vloer opgehangen, enkele vertind koperen bakken voor spoeling en een geëmailleerde karnemelktank, de tank van Jans Holleboom. Hij was van 1921 tot 1948 karnemelktapper, woonde aan de Rozendaalseweg en is voor een paar jaar gestorven. De enige die zijn naam aan een stuk inventaris leende, en zo lang!

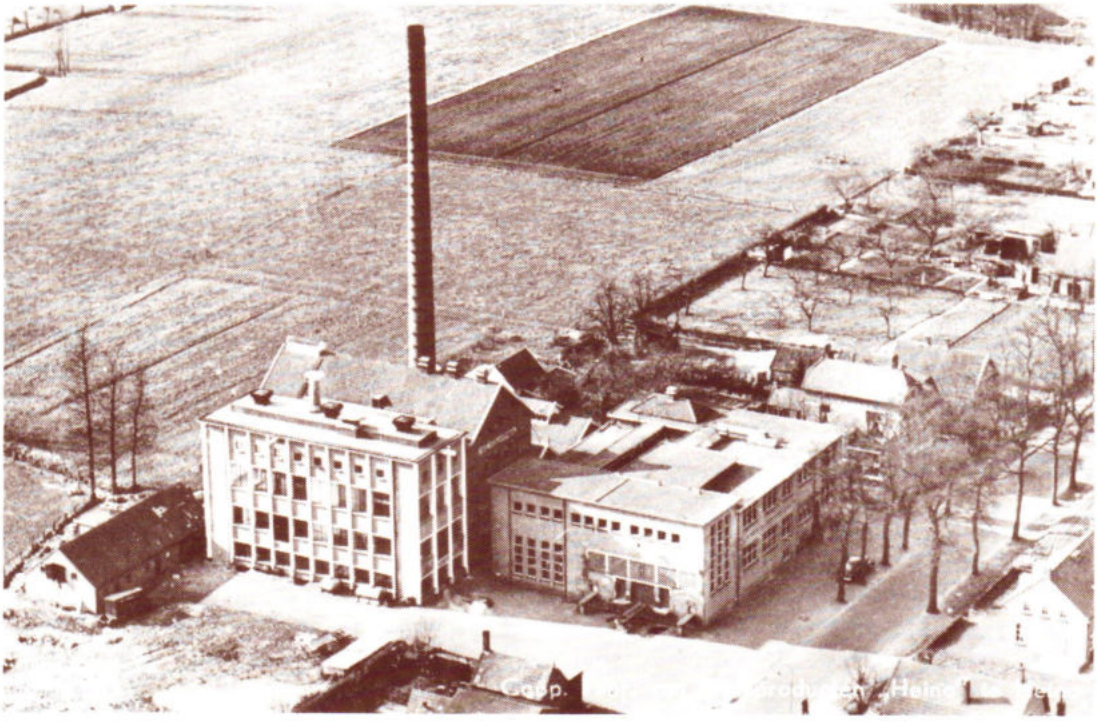
Wereldoorlog II betekende ook voor de fabriek een veel grotere terugslag dan de eerste wereldoorlog. Tot 1944 werd er, met melkaanvoer van andere fabrieken, 's zomers veel poeder gemaakt. 's Winters moest er weer melk aan de grote steden worden geleverd en was er weinig werk. De eigen aanvoer, van leden dus, daalde van 80 miljoen kilogram in 1940 tot 7.5 miljoen in 1944. Aan veel hulpstoffen was gebrek, vernieuwingen waren practisch uitgesloten. Er werd van dag tot dag geleefd, en dat ging nog wel, omdat er in deze streek en zeker aan dit bedrijf geen voedselgebrek was.
Zakelijk stond dus alles op een heel laag pitje, politiek gezien moest er weleens gebalanceerd worden. Als voeselvoorzieningsbedrijf was men redelijk onmisbaar en dit werd zo goed mogelijk uitgespeeld. De "verkeerde kant" paste wel op niet te ver te gaan, en zo kon er enige vrijheid van handelen overblijven en in totaal Nederlands verband iets voor de voedselvoorziening worden gedaan. Er was véél onderling overleg in die jaren!

Er kwam een vrede en daarna een tijd van herstel, want er was niet veel meer heel of niet versleten. Voedselvoorziening bleef voor Nederland een prioriteit en de opvoering van de melkproductie en de verwerking daarvan hadden mede voorrang.
Eerst ging het vooral om hulpstoffen en hulpmiddelen: steenkolen, reinigingsmiddelen, melkbussen, paarden en wagens, werkkleding, verpakkingsmateriaal voor boter en poeder, en vele andere zaken. Daarna om machine-onderdelen en nieuwe apparaten. Vele rijksbureaus uit de oorlog bleven nog enkele jaren doende met behandeling van aanvragen en het al of niet verlenen van vergunningen.

Geleidelijk verruimden de mogelijkheden en herstelde de melkaanvoer. Consumptie van melk en boter kwamen in 1947 en 1949 vrij, de uitvoer werd weer toegestaan, een bittere noodzaak om deviezen te verwerven teneinde invoer van andere goederen te betalen. Er was echter een duidelijk prijspeilverschil met de wereldmarkt. Deze lag veel hoger, en uitvoerende (zuivel)bedrijven zaten daardoor veel gunstiger dan die welke voor de binnenlandse markt werkten. Teneinde deze laatste toch te kunnen blijven voorzien, werden op de uitvoer weer heffingen gelegd, zoals in 1918/19 ook al hadden bestaan. Deze heffingen werden via het Zuivelfonds uitgekeerd over alle melk in Nederland en zo probeerde men rechtvaardigheid te scheppen. Egalisatie van opbrengsten is echter moeilijk, en zuivelwaardeberekeningen geven ook zelden ieder tevredenstellende uit-

komsten. Tegenstellingen tussen de groep "boterfabrieken", die veel ondermelk hadden te leveren (de teruglevering was na beperkingen in de oorlog ver achtergebleven in de daarop volgende jaren) en de kopende consumptiemelkbedrijven, leidden tot oprichting van de Comego, die het aanbod bundelde. Heino werd lid zowel vanwege de soms voordelige afzet van (onder)melk als om een greepje te hebben bij de plaatsing van de overschotten, eerst alleen 's zomers.
Het Krause-poeder was weer in, de uitvoer ging vlot, de kleinblikverpakkingsafzet groeide fors. Er was dus eigen melk, Comego-melk, en vraag naar melkpoeder: de verwerkingscapaciteit werd te klein!

In 1949 werd overgegaan tot bouw van een tweede poederinstallatie. De firma Krause bestond niet meer, Lurgi zette de zaak voort en kreeg de opdracht. Weer een betonnen betegelde toren, deze met twee indampers, totale capaciteit 600-750 kilo poeder per uur. Een forse uitbreiding 200%, en met duidelijke aanwas van werkgelegenheid.

Een luchtfoto uit het begin van de vijftiger jaren. De tweede poedermakerij is dan klaar. De paardenstal, geheel links, is nog volledig, maar zal aan de rechterzijde in elkaar worden gereden. De melkontvangst vond plaats daar waar de rolbanen uit de zijmuur zichtbaar zijn.
Aan de Zwolseweg stonden toen, tot aan Zwolle toe, rijen eiken, waarvan er gelukkig, ook bij de jongste veranderingen na de aanleg van de rondweg, nog een aantal is gespaard gebleven.

Veranderingen waren er al geweest. Directeur Greydanus overleed in 1947; zijn opvolger was H. Mulder, geboortig uit de Wolthaarshoek en toen directeur in Venray.
In, en vooral vlak na de oorlog, zijn er heel wat personeelsleden bij gekomen, zoals bijgaande opsomming laat zien. Voor het eerst wordt de aanduiding "werkzaam in de poederfabriek" gebruikt en gezien het aantal is dat terecht.

J. Greydanus

H. Mulder

Ook deze keer heeft de nieuwe poedermakerij terreinaankoop met zich meegebracht, maar weinig, zo'n 800 m² van H. de Graaf.
Belangrijker is de plaatsing van een derde stoomketel, groot 270 m² verwarmd oppervlak, in het oude magazijn tussen het bestaande ketelhuis en de "oude" poedermakerij.
Het product uit de Lurgi-toren was in veel opzichten een succes, fijn van smaak en kleur en met een veel zachtere structuur dan van vele andere nieuwe installaties die in deze

tijd werden aangeschaft. Het oude voorbeeld van Heino werd in deze jaren gevolgd door de buurtfabrieken in Dalfsen, Ommen en Raalte, die alleen walsenpoeder maakten, de zojuist gestichte "Centrale Melkpoederfabrieken" te Lochem, Beilen en Zevenbergen, en diverse andere, vaak kleinere, elders in den lande.
De bedrijfsresultaten weerspiegelden het technische en commerciële succes van de nieuwe toren. De kleinblikomzet was bijv. de grootste in Nederland, en ook grootblik was belangrijk.

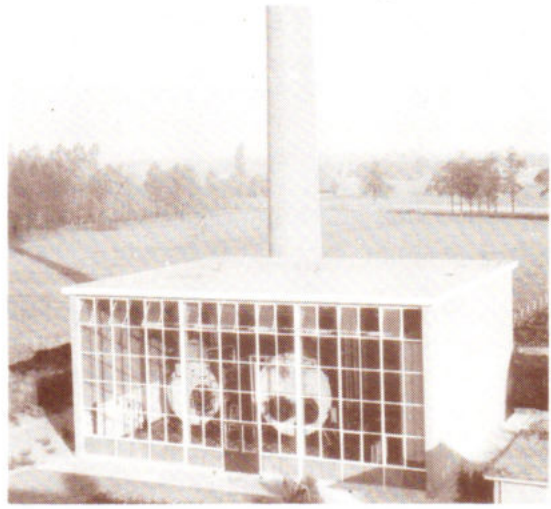

De overschakeling van grootverpakking in blik naar papieren zakken, ook voor uitvoer, voltrok zich in de jaren van de oorlog tot plm. 1960. Zowel in prijs als in arbeid was de zakverpakking voordeliger, maar door de zucht naar de laagste kosten kwam de kwaliteit nogal in het geding. Voorschriften van het Zuivelkwaliteitscontrolebureau moesten de fabrikanten, meest de nieuwe, die eigenlijk meer melkverwerkers dan poederfabrikanten waren, in het spoor houden. Dat was behalve voor de verpakking ook voor de kwaliteit en de samenstelling niet overbodig. Er is door de "echte" poederfabrikanten vele jaren veel schade ondervonden van de "beunhazen" in het vak. Prijs- en daardoor marktbederf deden ons in de zestiger jaren vooral veel pijn. Het gebeurde zelfs dat gebruikte Heino-zakken door derden met ander poeder werden gevuld en als echt Krause-poeder verkocht! Dat kon in de jaren, dat de zakken werden geknoopt; bij genaaid gesloten zakken werd dat moeilijk.

Dat was een volgende belangrijke stap: het dichtnaaien van de poederzakken. Dit leidde al gauw tot "palletiseren" en toepassing van de vorkheftruck. De transportbanden, waarvan er een hele lengte liep vanuit de kelder, waar de grootverpakking nog steeds gebeurde, tot boven in de kleinverpakking, hebben maar enkele jaren dienst gedaan. Pallettransport uit de kelder was ook al niet je dat; met de plaatsing van de silo's verhuisde de aftap naar de begane grond (1966). De kleinblikverpakking groeide in de vijftiger jaren enorm uit. De opstelling bij de Krause-toren, op de oude poederzolders, werd te benauwd, en in 1958 is de kleinverpakkingsafdeling gezet, die ook nu nog in bedrijf is, uiteraard niet zonder aanpassingen in de apparatuur.
In dit gebouw is de personeelsafdeling, was- en kleedlokaal en cantine, opgenomen. Voor die tijd modern opgezet, en vrijwel onveranderd nog een zeer behoorlijke accommodatie, groot genoeg gebleven omdat de personeelsbezetting sindsdien weinig is veranderd.
Dat was met de melkaanvoer anders. In de vijftiger jaren steeg deze geleidelijk, daarna met sprongen, en dat vroeg regelmatig aanpassingen van de verwerkingscapaciteit. De Krause-toren is in 1960 vervangen door een driemaal zo grote Volma-toren, 9000 liter ondermelk per uur, en die is in 1970 op 15.000 liter gebracht door verwisseling van de indamper.
De "boterfabriek" bleef ook in dezelfde bedrijfsruimte, al moesten de melkopslagtanks de deur uit, en werden er in de loop van de jaren vijf langs de dorpskantmuur gezet.
De melkbussenontvangst was in 1953 vernieuwd met kettingbanen i.p.v. de rolbanen, later met automatische gewichtsregistratie en monstername.

Het centrifugelokaal, inmiddels al uitgerust met één "zelflossende centrifuge" kwam in het oude tanklokaal; de boterkarns verhuisden naar de vrijgekomen ruimte, met benutting van de hoogte voor rolbaanafvoer van de dozen met boter. Dozen, of cartons, 25 kg boterinhoud, want de vaten en kisten zijn begin zestiger jaren verdwenen. Net als de grootblik voor poeder: te duur; misschien ook extra bewerkelijk. De 50 kg beukenhouten vaten lieten zich zeer gemakkelijk hanteren, zolang er geen rolbanen nodig waren en ook op pallets ging het minder goed. Het bekleden met perkamentpapier was een aparte handigheid van botermakers, evenals het openen van de lege en het sluiten van de volle vaten.
De botervatenindustrie was een belangrijke bedrijvigheid. Zoals eerder aangegeven leverde een Heinose kuiper ook vaten, een andere leverancier was Hellenthal (- Vos) uit Hasselt.
De cartonindustrie heeft trouwens ook een goede klant aan de boterproducenten. Alleen Heino Krause al is goed voor plm. 140.000 cartons per jaar, en dat is dan maar zo'n 1 ½ % van de Nederlandse productie. Maar een Heinose dozenfabrikant zien we niet zitten.
Een voordeel van cartons t.o.v. vaten is, dat ze leeg weinig plaats innemen en er vol meer in een kubieke meter gaan. Voor een forse dagelijkse boterproductie van 15.000 kg vragen 300 vaten meer dan 20 m^3 ruimte, leeg en vol, 600 cartons leeg 2.2 en vol ca. 18 m^3. De kleinverpakkingsafdelingsbouw vereiste enige gebiedsuitbreiding. Met mej. Veldhuis werd een koop gesloten, en een later blijkend zeer belangrijke afspraak gemaakt van het eerste bod op het aangrenzend terrein.

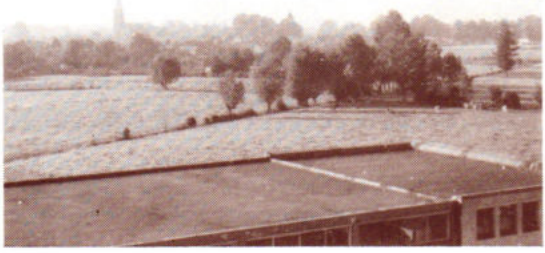
Ter afronding van het fabrieksperceel is van de buren Meier-Weulink tegelijkertijd een stukje grond gekocht, en dit maakte het mogelijk naast een gewenste plaats voor de nieuwbouw ook een uitleg van de, tot die tijd zeer bescheiden bestrating te bepalen.
De vergroting van de poederproductiecapaciteit in 1960 vergde aanpassing van de stoomvoorziening; de leeftijd van de oude stoomketels was ook al niet gering, het rendement wel. Een nieuw ketelhuis werd ontworpen, en door de aanbieding en aankoop van de resterende akkers van Meier-Weulink kon dit gezet worden waar het nu nog staat, met een schoorsteen. De "Werkspoorketel" werd naast de nieuwe "Storkketel" gelegd, de oliestook vergaand gemoderniseerd, waardoor de functie van stoker feitelijk verviel.

Deze grondaankoop n.a.v. een aanbieding was de eerste waarmee terrein in reserve werd verworven. Dit was nooit een punt van overweging geweest. Maar niet alleen de fabriek breidde zich uit. De gemeente Heino maakte plannen, nogal grote, en dat zou de toestand (kunnen) veranderen.

Dat bleek in 1964, toen de gemeente aanklopte bij Lubbers-Velthuis! Uit hoofde van de toezegging uit 1957 kwam deze naar de fabriek, die een van belang geacht deel van de grond overnam. En een deel niet, omdat volgens het bestemmingsplan destijds naast de poederloods en kleinverpakking een grote groenstrook was voorzien en tevens verschillende voor de fabriek "onschadelijk" geachte bebouwing. Zo'n plan wordt echter

nog gemakkelijker gewijzigd dan vastgesteld, en toen enkele guldens per m² kavelprijs dit wenselijk schenen te maken, gebeurde dat. Weer, zoals alle gemeentelijke plannen, zonder overleg met of enige kennisgeving aan de fabriek.
Deze heeft bezwaar ingediend, maar om formele reden, één dag te laat ontvangen, werd dit afgewezen. Daarop is de gemeente wel onder het oog gebracht, dat zij verantwoordelijk wordt gehouden voor de gevolgen, dat wil zeggen o.a. eventuele hinder die aanwonenden zouden kunnen ondervinden. Dit heeft later bij kwesties die ontstonden het standpunt van de fabriek vrij hard gemaakt: om een luttel voordeel voor de gemeente zou het bedrijf voor zeer hoge kosten moeten opdraaien. Onaangenaam en onbegrijpelijk, dat nooit enig overleg is gezocht, alhoewel dit, en elk ander, bedrijf voor de gemeente wel enige betekenis had en heeft. Eerdere ervaringen elders van de schrijver waren heel anders; de behoefte aan grond van bestaande bedrijven voor nu en later was altijd uitgangspunt van de plannen!

De groei van Heino-dorp heeft ook andere gevolgen gehad: de verdwijning van ettelijke boerderijen in en om het dorp. Het vertrek van de laatste voor deze publicatie ligt vers in het geheugen: Dijkslag aan de Stationsweg. De eerste overdracht zullen velen zich eveneens herinneren: die van Bouma, achter slagerij Mekers, met gronden achter de Dorpsstraat (1956). Daartussenin is het een hele reeks, totaal zo'n twintig, met als gevolg omzetverlies voor de fabriek.
Vooruitlopend op de gemeentelijke bouwplannen had de fabriek al wat voorzieningen moeten treffen om personeel dat nodig was van huisvesting te voorzien. In 1947 is de dubbele woning tegenover de fabriek gezet, in 1953 die op no. 47, in 1956 een blokje van drie op no. 41, en in 1954 werd no. 49 aangekocht, alles aan de Zwolseweg.
In de loop van de tijd bouwden ettelijke personeelsleden een eigen woning, of kochten een bestaande; ze hadden zo een aandeel in de groei of de instandhouding van de plaats.
Er wonen nu ca. 27 personeelsleden in Heino-dorp en ca. 11 elders. Van de gepensioneerden zijn dat er, met inbegrip van de weduwen, 20 in het dorp, 7 elders in de gemeente en 6 er buiten. Dit dan wat het vaste personeel aangaat. Velen waren tijdelijk in dienst, en twee groepen van hen noemen we in het bijzonder.

De vacantiewerkers.
Grote aantallen scholieren en studerenden zijn, vooral 's zomers, ter opvulling van gaten die vallen door vacantie van het personeel, soms ter opvanging van pieken in andere tijden van het jaar, enkele of meerdere weken en weleens vele jaren, los-vaste medewerkers. Een wederzijds belang dat uitgaat boven het direct zakelijke aspect: de werker leert iets van een bedrijf en ontmoet de mensen die eraan verbonden zijn; de fabriek heeft weleens voordeel én van de inbreng van deze jongeren, én van de uitbreng, d.w.z. van enig begrip voor problemen die zich nu eenmaal weleens voordoen in en vooral om een bedrijf. De economische omvang van deze "inzendkrachten-hulp" is ook niet gering; vele vacantiegeneugten en andere behoeften konden erdoor worden gefinancierd...

Melkleveranciers van 'Heino Krause', die gewoond hebben in of dichtbij de bebouwde kom van het dorp Heino, of de uitbreidingsplannen van 1987 en die daar nu verdwenen zijn.

bus-nr.	naam	adres	koe-ien	ge-stopt	reden	ha. naar gem.
148	J.S. Bouma	Stationsweg 6	22	1955	A	ca.00.12.50/18.52.28
62	A.W. Geerts	Stationsweg 11a	7	1965	B	
311	G.J. Dijkslag	Stationsweg 7	45	1986	A/B	00.51.20
384	A. Veldkamp	Canadastraat 6	6	1963	A	02.09.60
763	S.R. Dijkstra	Canadastaat 58	3	1964	B	
277	H.M. v.d. Vegte	Canadastraat 53	7	1976	B	
110	J.A. Jansman	Raalterstraat 3	10	1964	A/B	04.88.35
250	Gebr. Neppelenbroek	Dorpsstraat 6	15	1972	A/B	00.68.15
830	B. v.d. Worp	Dorpsstraat 3	3	1963	B	
731	W. van Dam	Dorpsstraat	15	1970	A/B	00.18.14
81	W.A. Kamphof	Dorpsstraat 81	5	1978	B	
286	D.H. Meijer	Zwolseweg 39	2	1957	B	
40	R. de Graaf	Zwolseweg 32	6	1974	A/B	02.34.32
7	W. Baarslag	Blankenvoortsweg	82	1985	B	
341	G.W. Lubbers	Dorpsstraat	8	1964	A	05.74.76
348	D. Slotman	Brinkweg 70	22	1980	A/B	ca.04.36.95
449	F.Th.H.M. Schotman	v.d. Capellenweg 21	30	1972	A	13.15.30
355	Wed. A.J. Jonkman	v.d. Capellenweg 19	16	1971	B	
688	Th.H. Schotman	Lemelerv.w.	25	1966	B	
183	H.J. Blanke	Oude Dalfserweg	1	1969	B	
4	G. Bonhof	Oude Dalfserweg	1	1961	B	
792	T. Eilander	Molenweg 2	13	1965	A	07.01.00
586	A.J. Nijenhuis	Molenweg 4	14	1982	B	
207	J. Stokvisch	Paalweg 28	9	1980	A/B	ca.04.80.60
1	J.Th. Lugtenberg	Pastorielaan	2	1960	B	
467	T. Eilander	Woolthuisweg 23	4	1975	A	01.48.20
423	H.Th. Blom Bakker	Canadastraat	3	1960	B	
363	H.A. Hofhuis	Vlaminkhorstweg 23	15	1960	A/B	ca.00.79.00
801	G. Haye	Bendijksweg	2	1987	A/B	ca.00.40.88
249	K. v.d. Bend	Bendijksweg 2	2	1965	A/B	00.64.05
414	Wed. G.A. Raamsman	Rozendaelseweg 1	1	1965	B	
583	Wed. Linthorst v. Olst	Rozendaelseweg	5	1969	A	ca.01.10.50
612	H. Veldkamp	Vlaminkhorstweg	1	1965	A/B	00.55.55
808	J. Roesink	Raalterstraat 18	2	1969	A/B	01.15.90
832	A.J. Roesink	Raalterstraat 26	2	1980	A/B	00.94.30
76	B. Hengevelde	Stationsweg 17	5	1963	B	
243	J.L. Boerdijk	Bendijkweg 5	7	1982	A/B	ca.00.85.00
175	G.J. Nijenhuis	Bendijkweg 12	5	1986	A/B	ca.00.69.70/ca.02.56.72

A = grond naar de Gemeente
B = andere reden van opheffing

10 jaarlijks overzicht uit het jaarverslag 1986

10 jaarlijks overzicht		1916	1926	1936	1946	1956	1966	1976	1986
leden melkleverend		590	662	717	805	863	832	536	369
melkkoeien ca.		3.568	3.945	4.854	5.691	6.937	9.443	13.920	12.941
melk aan de fabriek		9.980.000	11.820.000	15.093.000	12.212.000	25.701.000	35.669.000	64.201.000	76.014.000
melkgeld guldens		594.800	701.700	573.500	2030.000	5.952.000	12.222.700	35.849.000 + TMT 150	60.665.000 + TMT 289
melkprijs cent/kg.		5,96	5,94	3,80	16,62	23,16	34,20	55,00	× 77,15
vetgehalte %		3,15	3,12	3,19	3,34	3,69	3,76	3,91	4,31
eiwitgehalte %								3,30	3,43
koeien/boerderij		6,0	6,0	6,8	7,1	8,0	11,3	26,0	35,1
kg. melk/boerderij		16.900	17.850	21.050	15.170	29.780	42.900	119.800	206.000
kg. melk/koe		2.800	3.000	3.100	2.145	3.700	3.780	4.610	5.874
melkgeld koe/guldens		167	178	118	357	835	1.295	2.575	4.702
melkgeld/boerderij/guldens		1.008	1.060	800	2.520	6.720	14.700	66.880	164.400
boterprijs guldens/kg.		1,94[3]	1,97[5]	1,22[9]	2,34[2]	4,22[5]	5,13[4]	7,28	8,14
machine-melkers				enige	meerdere		423	461	363
tank-melkers								150	291
loopstallen						eerste loopstal 1960	5	106	185
Fabriek:									
vast personeel		12	14	24	35	64	54	68	60
boter productie	kg.	358.000	427.000	441.000	411.000	349.000	860.000	2.198.000	3.517.000
poeder productie	"			639.000	642.000	2.620.000	4.676.000	8.051.000	10.581.000
totaal product	"	358.000	427.000	1.080.000	1.053.000	2.969.000	5.536.000	10.249.000	14.098.000
melk bij koop	"			910.000	2.349.000	5.118.000	18.601.000	6.540.000	21.360.000
boter bij koop	"			10.600					
poeder bij koop	"							63.000	4.140.000
melk verkoop	"				2.008.000	4.454.000	5.551.000	258.000	
om/karnm. leden/cons.	"	alles om	km.n leden			4.217.000	2.215.000	318.000	64.000
Bedrijfsgegevens:									
geldomzet	gld.	715.200	844.600	885.300	1.123.400	7.915.700	15.283.000	44.696.000	112.980.000
onkosten totaal	"	120.400	158.200	200.500	215.400	1.691.700	2.322.100	6.952.000	17.764.000
lonen/lasten	"	10.250	22.100	31.900			639.000	2.693.000	4.021.000
kolen/olie/gas/electr.	"	k 5.400	k/g 8.400	k/e 13.600			o/e 225.000	g/e 806.000	g/e1.409.000
rente	"	4.200	7.900	6.200			166.000	396.000	1.189.000
afschrijvingen	"	15.000	20.350	25.000	23.555	95.000	178.000	673.000	1.524.000
reserveringen		10.000						133.000	458.000
				110.700 boter heffing					
balans totaal	"	82.000	105.000	167.000	220.000	2.382.000	4.175.000	11.002.000	41.171.000
vaste bezittingen	"	54.700		83.000	39.000	385.000	910.000	4.525.000	22.623.000
reserve	"	13.000		18.000	18.000	18.000	35.000	822.300	3.213.000
Leden kapitaal		27.200	17.000 (uitbetaald in 1918)					1.539.000	4.559.000
vaste bezitt. in % melkgeld		9,2	15,0	14,5	1,9	6,5	7,4	12,6	37,3
reserve in % melkgeld		2,2	2,4	3,1	0,9	0,3	0,3	2,3	5,3
ledenkapitaal in % melkgeld		4,6						4,3	7,5
Bijzonderheden:		korting vuile melk cijfer: 5/4/3 geen korting		prijs o.m. f. 0,43/100 l.	80 leveranc. v. Statum/ Lemelerveld prijs o.m. f. 3,42/100 kg		begin georgani-seerde mastitis bestrijding		m. verantw. EEG f. 1,51/100 kg
		2 0,20/100 kg							
		1 0,40/200 kg							
		0 0,60/100 kg							

Foto eind vijftiger jaren
Van links naar rechts:

Joh. Hansman	*- botermaker*	*J. van der Cozijne*	*- poederverpakker*
Joh. Hollegien	*- poedermaker*	*H. Kleine Schaars*	*- chef kleinverpakking*
H. Pazie	*- poedermaker*	*1) A. Roessink*	*- controleur Fok- en Contr. Ver.*
D. Meier	*- tankenist*	*D. Groeneveld*	*- chef monteur*
J. Meijer	*- poederverpakker*	*Jac. de Jong*	*- bedrijfsleider*
E. Koster	*- poederverpakker*	*H. Herrema*	*- adj. directeur*
J.H. Hulsink	*- poederverpakker*	*A. Boersma*	*- chef Fok- en Contrôle Vereniging*

1) Volgens Roessink is deze foto gemaakt t.g.v. het afscheid van Koster

---

De andere belangrijke tijdelijke krachten zijn de volontairs of stagiaires, die wegens hun studie practijk moeten opdoen. Het zijn studenten van Bolsward, Den Bosch (hogere zuivelopleidingen), Wageningen (landbouwhogeschool), Helsinki vooral sinds 1980 (zuivel) of MEAO en dergelijke opleidingen.
In dit artikel zijn vele malen verscheidene functies in de fabriek aangehaald wanneer het ging om aanstelling of vertrek. Maar hoe wordt men zuivel-vakman, botermaker, centrifugist, controleur, poedermaker, machinist?
Al voor de oprichting van de fabriek waren er cursussen in boter- en kaasmaken op de boerderijen, uitgaande van landbouworganisaties, en er was dus enige grondslag. Denemarken was voorgegaan en verschillende Nederlandse studiecommissies bezochten dit land, ook Duitsland en andere landen.
De vergelijking van de kwaliteit van boter op tentoonstellingen leerde, dat Nederland in die jaren, 1870 tot 1900, niet mee kon komen, dus opleiding met o.a. leer van de toepassing van de thermometer (!) noodzakelijk.
De in 1889 door de Geldersch-Overijsselsche Maatschappij van Landbouw aangestelde (wandel)zuivelleraar J.J. van Weydam Claterbos klaagt in een rapport, dat "men alles

doet een goede kwaliteit van de boter te verhinderen", en dat bijv. de meting van melk niet bij liters maar bij emmers gebeurt....
Dit was in de tijd, dat de eerste fabrieken zijn opgericht. De Geldersch-Overijsselsche Zuivelbond, ontstaan in 1896, begon in 1909 met onderwijs aan personeel. Daarnaast zorgde de "leraar-technicus" voor begeleiding op de fabrieken als er kwaliteitsproblemen waren.
Onze oudst bekende gediplomeerde was controleur A. Boersma, daarna A. Leuverink. Grossiers in diploma's, nog aan het werk, zijn H. Pazie, poedermaker en H.J. Holterman, hoofd van het laboratorium, met elk vijf bekroonde studies.
De cursussen omvatten veelal een dag of halve dag per week en vinden, al naar het aanbod van cursisten, plaats in Zwolle, Almelo, Zutphen of elders.
Deze bondscursussen zijn in de zestiger jaren overgegaan naar het landelijke Zuivelvakonderwijs met leerlingstelsel, later levensmiddelentechnologie, met Apeldoorn als zetel. De cursussen of opleidingen bleven practijk-gericht, met geleidelijk meer theoretische ondergrond. Vooropleiding is veelal lagere of middelbare landbouwschool.
Het vakgebied van de opleidingen reikt tot het "hoger kader"; verscheidene directeuren zijn met dit onderwijs ook zover gekomen.
Dagonderwijs is er aan de oude Middelbare Zuivelscholen te Bolsward en Den Bosch, nu Middelbare en Hogere Scholen voor Levensmiddelentechnologie, en ook daarvan zijn afgestudeerden aan onze fabriek.
Tenslotte is er dan nog Wageningen met de Landbouwhogeschool en zijn verschillende richtingen, waar de huidige directeur zijn opleiding genoot.
Natuurlijk zijn er voor de niet-specifieke vakken de algemene opleidingen: administrateur, monteur, chauffeur e.d. (Voor de rijdende melkontvangstchauffeurs is trouwens een vakdiploma verplicht).

De samenstelling van het personeel op 31 december 1986

Ir. J.R. Sytsema	*Directeur*
Ing. H.J.M. Pikkemaat	*Assistent directeur*
A.J.M. Olde Bijvank	*Bedrijfsleider*
K. Oosterhuis	*Productieleider*
J.D.M. Jansman	*Boekhouding*
Th.J.M. Overgoor	*Commercie*
G. Snel	*Personeelszaken*
Mevr. M.G. Nijenhuis-Boerdijk	*Secretariaat/Boekhoudster*
Mevr. H. Reinink-Bekman	*Adm. medewerkster*
Mevr. J.A.M. Nijensteen-Mulder	" "
H.J. Kleine Schaars	*Receptionist*
H.J. Holterman	*Chef Laboratorium*
H.H. Noordman	*Laborant/melk- en tankadviseur*
W.J. Boxebeld	"
H.J. van Dieren	"
H. Voskamp	*Chef Botermakerij*
A.J. Blanke	*Botermaker/Centrifugist*
J.A.M. Mars	" "

H. Gr. Gansey	*Boterverpakker/poederverpakker*
H.A. Nijenhuis	*" " " "*
J. van de Draai	*Centrifugist*
J. Groeneveld	*" "*
W. Luttenberg	*" " / Poedermaker*
J.H.W. Blom	*Chef technische dienst*
Jac. Visscher	*Monteur/bankwerker*
G.J.M. Broeks	*Monteur/electriciën*
A. Smeenk	*"*
H.J.M. Jansen	*Monteur/lasser*
H.H.M. Kieftenbeld	*Vervanger/technische Dienst*
E. Broenink	*Timmerman*
H.J.M. Beltman	*Schilder*
H.M. Pazie	*Poedermaker*
J. Melenboer	*" "*
H. Bleumink	*" "*
G. Eilander	*" "*
E. van Dam	*" "*
Ant. Bleumink	*" "*
G.H. Grootenhuis	*" "*
G. Elshof	*Leerling poedermaker*
H.G.J. Schrijver	*Silohalbaas*
E.J. Lindeboom	*Silohalmedewerker*
E.H.M. Gr. Schaarsberg	*Voorraadbeheerder*
G. v.d. Brink	*Poederverpakker*
B. Hekman	*" "*
A.W. Smit	*" "*
F.J.W. Mars	*" "*
H. Meulman	*" "*
H.J.M. Koenjer	*" "*
J. Zielman	*Vorkheftruckrijder*
J.A. Blankenvoorde	*Kantinebaas*
Th. Gr. Schaarsberg	*Winkelier*
E.J. Jetten	*Chauffeur R.M.O./coördinator*
E.J. v.d. Kolk	*Chauffeur R.M.O.*
J.F. Dijkslag	*" "*
J. Jansen	*" "*
J. de Jong	*" "*
W.E. Katerstede	*" "*
J.H.M. Lugtenberg	*" "*
H.W. Haarman	*" "*
A. ten Kley	*" "*

Van de genoemde medewerkers zijn er drie in gedeeltelijke dienst.

Deze foto, bereidwillig afgestaan door mevrouw Oldenhof-van der Kolk, toont ons een melkrijderswagen bespannen met twee paarden. Het is een zware wagen, waarop in de breedte vier melkbussen naast elkaar konden worden geplaatst. De wielen hebben brede velgen, die minder diep door modder of droog zand sneden. Het is volop zomer, hetgeen valt af te leiden uit de strohoeden die twee van de mannen dragen.
Door de fabriek werd aan de melkrijders een dekkleed verstrekt, teneinde daarmee, met name bij warm weer, de bussen af te dekken. Zodoende kon men de melk enigszins koel houden, waardoor er minder snel verzuring optrad. De melkrijder was verplicht - volgens het reglement van aanbesteding van melkritten - om dat dekkleed eens per veertien dagen goed schoon te maken of te laten schoonmaken.
De namen van twee van de vier mannen op deze foto zijn bekend: de eerste van links is B.J. van der Kolk, en de derde van links Dieks van der Kolk. De naam van de melkrijder weten we niet, evenmin die van de persoon met de platte pet, zo te zien een wegwerker. Misschien kunnen lezers ons meer gegevens verschaffen.

Heino KRAUSE
Heino
K

Lijst van gepensioneerden en weduwen van personeel

H = wonend in Heino
E = elders wonend

G.H. Grotenhuis	*H*	*Mevr. Kok*	*H*
J.C. Kappert	*H*	*Mevr. Mulder*	*E*
D. Meijer	*E*	*Mevr. Bosch*	*H*
J.H. Hulsink	*H*	*Mevr. Bosscher*	*H*
B.H. Melenhorst	*H*	*Mevr. Schoenmaker*	*E?*
J.P. Nieuwenhout	*E*	*Mevr. Laanbroek*	*H*
Ant. Roessink	*H*	*Mevr. E. v.d. Vegte*	*H*
J.H. Hollegien	*H*	*Mevr. J. v.d. Vegt*	*H*
J. de Jong	*E*	*Mevr. Roeke*	*H*
H. Herrema	*H*	*Mevr. Wessels*	*H*
M. Fokker	*H*	*Mevr. Mars*	*H*
G.J. Hofhuis	*H*	*Mevr. Eilander*	*H*
C.G.A. Huis in 't Veld	*E*	*Mevr. Bovenmars*	*H*
G. Dekker	*H*	*Mevr. Leuverink*	*H*
H.J. Dijkman	*E*	*Mevr. Boersma*	*H*
A.J. Roessink	*H*	*Mevr. Huis in 't Veld*	*H*
B. Hekman	*H*		
H.J. Jansen of Lorkeers	*H*		
H. Bekendam	*H*		
G.C. Stapel	*H*		

Geachte lezers,
Ik heb geprobeerd mij om te draaien. Inplaats van mij bezig te houden met heden en toekomst van Heino Krause stapte ik in het verleden, en heb ontdekt dat dat minstens zo moeilijk en ondoorgrondelijk is.
In plaats van met techniek, economie en organisatie, zij het toch nogal eens aangehaald, heb ik me meer op de omgeving en de mensen daarin gericht.
Ik moet vaststellen dat het een onvolledige geschiedenis is, ondanks de medewerking van velen, die ik hieronder gaarne noem.
In een straks te verschijnen jubileumboekje t.g.v. het 75-jarig bestaan van de coöperatie zullen andere onderwerpen meer aandacht krijgen, maar ook dan zal er nog genoeg onvermeld blijven; de ervaringen met "Omheining" leren al, dat geschiedenis van en in een kleine plaats ontzettend veel oplevert.
In elk geval heb ik mijn draai bij de samenstelling gevonden; ik hoop dat u de onvolkomenheden vindt en aangeeft ter aanvulling of verbetering bij gelegenheid.

G.C. Stapel

INLICHTINGEN werden verkregen van of uit:
- *het archief van de Coöperatieve Melkproductenfabriek "Heino Krause" B.A.;*
- *de burgerlijke stand van de gemeente Heino d.m.v. mevrouw Pruim;*
- *mevrouw Morrenhof-Holsappel te Heino;*
- *H.W. van der Veer te Hellendoorn;*
- *mevrouw Lugard en de heer Maas te Deventer;*
- *verschillende leden en (oud)bestuursleden van Heino Krause;*
- *verschillende personeelsleden van Heino Krause;*
- *het boek "Zuivelcoöperatie in Nederland" door J.A. Geluk;*
- *mevrouw Diepman van het notariskantoor Bremmers; en*
- *het archief van "Omheining".*

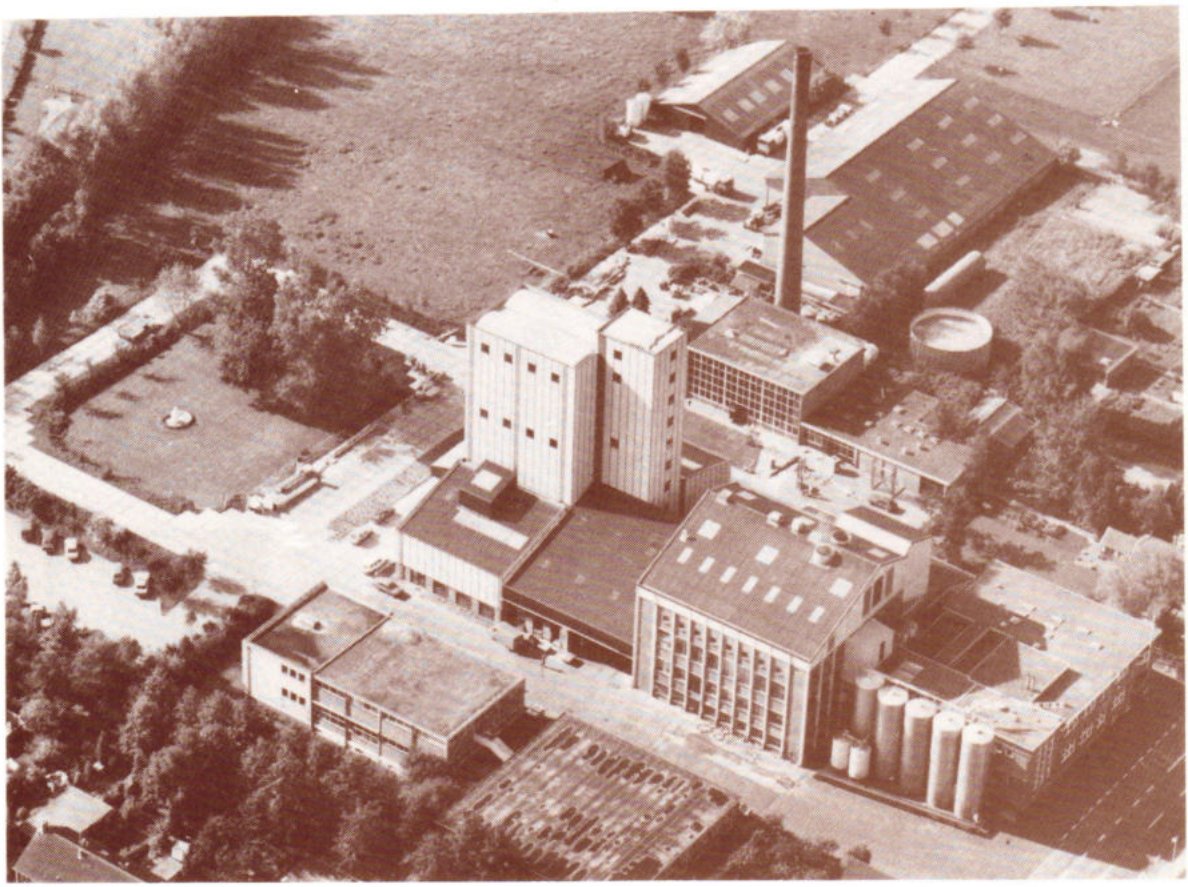
Foto uit 1947, toen de heer Greijdanus zijn 40-jarig directeursjubileum vierde, waarvan de laatste 36 jaar in Heino.

Voorste rij *(zittend van links naar rechts):*
H. Veldkamp
J.H. Hollegien
Huisman
G. Dikken
Gerrie Kevelam
H.G. Dikken-Schutte
W. Beltman
K. Beltman-Bosma
J. Greijdanus
P. Greijdanus-Meina
J.W. Kevelam
R. Kevelam-Paalman
J. Wessels
D. Wessels-Kutterik
A.G. Blanke-Neppelenbroek
A.M. Blanke

Tweede rij:
A. Roessink
A. Roessink-Beumer
A.W. Schoorlemmer
Th.R. Blom
A. Blom-Poppe
M. Leuverink-Overmars
A.H. Leuverink
K.J. Deemter
J. Holleboom
M. Holleboom-Jansen
A. Boersma
E. Boersma-Jolink
E. v.d. Vegte
J. v.d. Vegte
Joh. Valk
J.H. Hansman
J. Hansman-Klomp
G.H. Grootenhuis
A. Grootenhuis-Roessink
Margje Benter

Derde rij:
J. Kappert
D. Kappert-Mars
D. Meijer
R. Meijer-Weulink
B.H. Melenhorst
J.M. Melenhorst-Maatman
H. Wessels
J. Wessels-Sloot
J. Dekker
A. Dekker-Grootenhuis
D. Kieftenbeld-Hofman
H. Kieftenbeld
H. Holterman
S. de Jong

Laatste rij:
N. Bovenmars-Fiscaal
G. Bovenmars
A. Koster
Koster-v.d. Worp
H. v.d. Linde
H. Schutte
K. Nieuwenhout
J. Pouw
J. Broenink
M. Groteboer
M. Roeke
G. Huis in 't Veld

..... en zo is het nu!